

Marko Kelahaara & Markku Mattila

Onneen ei ole oikotietä tässä maassa

Kauhava ja Kauhavan
vastaanottokeskus

Marko Kelahaara & Markku Mattila

Onneen ei ole oikotietä tässä maassa

Kauhava ja Kauhavan vastaanottokeskus

Vuoden 2015 jälkipuoliskolla Suomeen perustettiin runsaasti turvapaikan hakemiseen liittyviä vastaanottokeskuksia. Yksi tuolloin perustetuista vastaanottokeskuksista tuli Etelä-Pohjanmaan Kauhavalle, entisen Lentosotakoulun tiloihin.

Tämä tutkimus valottaa Kauhavan vastaanottokeskuksen ensimmäistä vuotta. Siinä käsitellään sitä, miten vastaanottokeskus Kauhavalle tuli ja miten se otettiin vastaan sekä miten kauhavalalaisten ja vastaanottokeskuksen suhde muotoutui ja miten se kehittyi. Tutkimuksessa tarkastellaan myös niitä uusia innovaatioita, joista Kauhavan vastaanottokeskus tuli tunnetuksi, Osuuskunta Mamulandiaa ja parlamenttia. Ääneen pääsevät myös vastaanottokeskuksen asukkaat, jotka kertovat jokapäiväisestä elämästään, sen iloista ja suruista.

JULKAISUJA 10

ISBN 978-952-7167-25-0 (painettu)

ISBN 978-952-7167-26-7 (eBook)

ISSN 2343-3507 (painettu)

ISSN 2343-3515 (eBook)

www.siirtolaisuusinstituutti.fi

Marko Kelahaara & Markku Mattila

Onneen ei ole oikotietä tässä maassa

**Kauhava ja Kauhavan
vastaanottokeskus**

**SIIRTOLAISUUS-
INSTITUUTTI**

Tutkimuksen rahoittajat

ETELÄ-POHJANMAAN
KAUPPAKAMARI

Kauhavan
kaupunki

into
SEINÄJOKI

Julkaisu 10, 2017

Julkaisija: Siirtolaisuusinstituutti – <http://www.siirtolaisuusinstituutti.fi>
Copyright © Siirtolaisuusinstituutti & kirjoittajat

Taitto: Jouni Korkiasaari

Kannen kuva: Graffititaidetta kauhavalaisen alikulkusillan pielessä
syksyllä 2015. © Ilkka Peura

ISBN 978-952-7167-25-0 (printed)

ISBN 978-952-7167-26-7 (eBook)

ISSN 2343-3507 (printed)

ISSN 2343-3515 (eBook)

Painosalama Oy, Turku 2017

Sisällysluettelo

Esipuhe	5
1. Johdanto	7
2. Turvapaikanhakuun liittyvät vastaanottokeskukset	11
3. Kauhavan vastaanottokeskus	18
3.1 Perustaminen	18
3.2 Päivittäistä toimintaa	22
4. Vastaanottokeskus ja Kauhava	29
4.1 Paikallista kritiikkiä	29
4.2 Paikkakuntalaisten asenne enimmäkseen yhä pidättyväinen	38
4.3 Seurakunnat sillanrakentajina	41
4.4 Jalkapallo yhteisenä kielenä	45
4.5 Kaupungin ja vastaanottokeskuksen yhteistyö	48
5. Kauhavan vastaanottokeskuksen alkutaipaleen innovaatiot	51
5.1 Persoonallista johtamista	51
5.2 Parlamentti	54
5.3 Osuuskunta Mamulandia	57
6. Asukkaiden oma ääni	68
6.1 Pääsääntöisesti palvelut toimivat	68
6.2 Kritiikin kohteena terveyspalvelut ja ruokahuolto	72
6.3 Arki kysyy henkisiä voimavaroja	77
7. Yhteenveto ja suositukset	84
7.1 Yhteenveto	84
7.2 Suositukset	87
Lähteet	92

Esipuhe

Eurooppaan on viime vuosina tullut paljon turvapaikanhakijoita. Vuonna 2015 heitä saapui myös Suomeen poikkeuksellisen lukuisasti. Loppukesän ja syksyn aikana uusia suomalaisia vastaanottokeskuksia perustettiin kiihtyvällä tahdilla – niitä tuntui syntyvän kuin sienä sateella. Eräs tuolloin perustetuista vastaanottokeskuksista sijoitettiin Kauhavalle. Paikka oli tässä suhteessa neitseellinen. Koko Etelä-Pohjanmaan maakunnassa ei vielä koskaan ollut ollut turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusta. Kauhavan kunta ei myöskään koskaan ollut ottanut vastaan kuntaan sijoitettavia pakolaisia. Tuolloin kauhavalainen paikallisyhteisö ja kaupunginhallinto kohtasivat ensi kerran turvapaikanhakijoita tai pakolaisia. Myös monelle Kauhavan vastaanottokeskuksessa asuneelle Kauhava oli ensi kosketus suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kauhava ja sen vastaanottokeskus sai pian maanlaajuista mainetta. Ensin uutisoitiin kunnassa esiintyneestä vastustuksesta: Ei vastaanottokeskusta Kauhavalle! (esim. Yle 14.9.2015). Pian Kauhavan vastaanottokeskus alkoi olla mielenkiintoinen paikka siinä suhteessa, että sieltä tuntui suorastaan pursuaavan monenlaisia uusia asioita. Sinne perustettiin turvapaikanhakijoiden omin voimin ylläpitämä koulu lapsille (esim. HS 21.10.2015). Sille luotiin oma brändi *Mamulandia* (esim. HS 18.12.2015).¹ Keväällä 2016 uutisoitiin, että vastaanottokeskus oli perustanut työosuuskunnan nimeltä *Osuuskunta Mamulandia* (esim. Yle 29.4.2016). Tarkoituksena oli alkaa työllistää vastaanottokeskuksen asukkaita: pelkän odottelun asemesta he saisivat aikansa kulumaan palkallista työtä tehden. Kaikella tapaa Kauhavan vastaanottokeskus profiloitui mielenkiintoiseksi paikaksi, jossa yritettiin tehdä asioita uudella tavalla. Tässä suhteessa siitä kuoriutui Suomen Punaisen Ristin Länsi-Suomen piirin lippulaiva.

Siirtolaisuusinstituutin Seinäjoen toimipiste kiinnostui Kauhavan vastaanottokeskuksesta toden teolla, kun osuuskunta oli rekisteröity ja siihen liittyvistä suunnitelmista kerrottiin mediassa. Tuolloin aluepäällikkö Markku Mattila laati ennen kaikkea osuuskuntaan ja sen toimintaan liittyvän tutkimus-, kehittä-

1 Sanassa *Mamulandia*, sen alkuosa – mamu – on lyhenne sanasta maahanmuuttaja. Kauhavan vastaanottokeskusta oli alun perin ilmeisesti pilkkaamistarkoituksessa kutsuttu tällä nimellä eräässä seinään piirretyssä graffitissa. Pilkan kohde otti pilkkaosan omaan käyttöönensä taittaen näin ivalta kärjen.

mis- ja dokumentaatiohankkeen. Hanke lähti liikkeelle toukokuussa 2016 ja tarkoitus oli työskennellä puoli vuotta. Kesän mittaan suunnitelmat kuitenkin muuttuivat. Kauhavan vastaanottokeskuksen johtaja vaihtui ja osuuskunnan toimintaa kaikkine rönsyineen alettiin ajaa alas. Myös hankkeen tutkija Siirtolaisuusinstituutissa vaihtui. Syyskesän kokouksessa päätettiin kuitenkin jatkaa hanketta edelleen. Tuolloin hankkeen tutkimuksellinen kärki muotoiltiin uudelleen. Hankkeen uutena tutkijana aloitti syyskuussa 2016 Marko Kelahaara.

Hankkeessa on ollut ohjausryhmä. Sen tuki ja ideat hankkeesta, sen suunnasta, tavoitteista ja toteuttamisesta ovat olleet kullan arvoiset. Tästä lausumme ohjausryhmälle lämpimät kiitokset. Ohjausryhmän muodostivat (taustaorganisaatioineen) toiminnanjohtaja Pekka Annala (Suomen Punainen Risti), maahanmuuttokoordinaattori Fia Hafiz (Kauhavan kaupunki), tutkimusjohtaja Sulevi Riukulehto (Ruralia-instituutti, HY), dosentti Ismo Söderling (Siirtolaisuusinstituutti) ja tutkimus- ja kehittämisspäälikkö Pauliina Talvitie (SeAMK).

Hanketta ovat rahoittaneet Suomen Punaisen Ristin Länsi-Suomen piiri, Kauhavan kaupunki, Etelä-Pohjanmaan kauppakamari ja INTO Seinäjoki. Rahoittajiamme kiitämme lämpimästi taloudellisesta tuesta sekä myös uskosta kykyymme toteuttaa tämän kaltainen hanke.

Vertaiskriittikki on tutkimuksen teossa ensiarvoisen tärkeää. Tutkimusraportin käsikirjoituksen ovat lukeneet ja sitä kommentoineet dosentti Ismo Söderling, tutkimusjohtaja Elli Heikkilä ja johtaja Tuomas Martikainen. Heidän kommentointinsa on ollut äärimmäisen arvokasta ja on kohottanut julkaisumme laatua merkittäväällä tavalla. Tutkijat kuitenkin vastaavat lopputuloksesta, joten vastuun lopullisen tekstin laadusta ja virheistä kantavat yksinomaan kirjoittajat.

Markku Mattila
Erikoistutkija
Hankkeen vastuullinen johtaja

Marko Kelahaara
Tutkija

1.

Johdanto

Vuoden 2015 aikana Suomeen saapui 32 476 turvapaikanhakijaa (Migri 2015). Määränä se oli noin kymmenkertainen aikaisempiin vuosiin verrattuna. Poikkeuksellinen tilanne edellytti nopeaa reagointia monelta taholta. Keskeisin taho oli Sisäministeriön alaisuudessa toimiva Maahanmuuttovirasto (Migri). Suomen lain mukaan Migri on vastuussa kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden vastaanoton ja auttamisjärjestelmän käytännön toiminnan suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta. Migri myös vastaa turvapaikan hakuun liittyvien vastaanottokeskusten ylläpidosta ja päättää niiden perustamisesta, lakkauttamisesta ja toimipaikoista. (Laki 17.6.2011/746, 8 § ja 9 §). Tämä tarkoittaa, että Migrillä on valtuudet sopia vastaanottokeskustoiminnan järjestämisestä esimerkiksi kuntien, järjestöjen tai yksityisten yritysten kanssa. Migrin tärkein yhteistyökumppani on perinteisesti ollut Suomen Punainen Risti (SPR). Migrin kanssa tehtyjen sopimusten perusteella se on hallinnoinut vajaata kahta kolmasosaa Suomessa sijaitsevista vastaanottokeskuksista.

Tässä hankkeessa on tutkittu syksyllä 2015 perustettua ja Suomen Punaisen Ristin hallinnoimaa Kauhavan vastaanottokeskusta. Kauhava on valikoitunut tutkimuskohteeksi kahdesta syystä. Ensinnäkin Kauhavan vastaanottokeskus profiloitui perustamisestaan lähtien voimakkaasti paikaksi, jossa tapahtui uusia ja myönteisiä asioita. Kauhavan innovaatiot olivat tutkimuksellisesti kiinnostavia. Toisaalta myös Kauhavalla – kuten usealla muullakin suomalaisella paikkakunnalla – vastaanottokeskuksen tulo nosti huolta ja pelkoja ja aiheutti vastustusta. Tutkimushankkeemme keskeinen ajatus onkin ollut tarkastella Kauhavan vastaanottokeskusta nimenomaan osana sijaintipaikkaansa Kauhavan kaupunkia. Hankkeessa on selvitetty, miten vastaanottokeskus Kauhavalle tuli, miten ja millä perusteella sitä vastustettiin ja miten sitten kävi. Lisäksi on tarkasteltu paikallisyhteisön – Kauhavan kaupungin ja yhteiskunnan (asukkaiden) sekä kolmannen sektorin (kansalaisyhteiskunnan) – kanssakäymistä ja yhteispeiliä. Hankkeessa on tarkasteltu ja analysoitu myös niitä alkuaikojen innovaatioita, joista vastaanottokeskus tuli tunnetuksi ja vedetty yhteen niistä

1. Johdanto

opittuja asioita. Ääni on annettu myös vastaanottokeskuksen asukkaille: miltä jokapäiväinen elämä Kauhavan vastaanottokeskuksessa asukkaan näkökulmasta tuntuu, mitkä asiat ovat ilon tai surun lähteitä.

Tutkimusmateriaalin suhteen työ seisoo kahdella jalalla. Toinen tutkimuksellinen kivijalka muodostuu haastatteluista ja havainnoinneista, joita hankkeen tutkijat tekivät Kauhavan vastaanottokeskuksessa. Hankkeen alkuaikojen tutkija vieraili vastaanottokeskuksessa muutamia kertoja ja haastatteli muun muassa silloista johtajaa. Tutkija Marko Kelahaara vieraili vastaanottokeskuksessa syksyllä 2016 kolmeen otteeseen (syyskuu, lokakuu ja marraskuu). Yhteensä hänen vierailunsa kestivät 12 päivää. Tänä aikana hän haastatteli kaikkiaan kuuttatoista turvapaikanhakijaa. Haastatellut valikoitiin niin, että haastatelluksi tuli sekä miehiä että naisia, sekä perheensä kanssa Kauhavalla olleita että yksinäisiä, sekä suhteellisen nuoria että jo varttuneita. Haastateltavat myös edustivat keskuksen kaikkia suurimpia kansalaisryhmiä. Tiedot haastatteluista on tiivistetysti esitelty Taulukossa 1. Tutkimusmateriaaliin kuuluu myös vastaanottokeskuksessa sen toiminnan aikana olleiden johtajien haastattelut sekä kolmen vastaanottokeskuksen työntekijän haastattelut. Lisäksi Kauhavan kaupungilta haastateltiin maahanmuuttokoordinaattoria ja Kauhavan evankelisluterilaisesta seurakunnasta sen monikulttuurisuustyötä tuntevaa työntekijää.

Taulukko 1. Haastateltujen turvapaikanhakijoiden tiivis esittely.

Haastatellun väestöllinen ominaisuus		Haastatellun väestöllinen ominaisuus	
Mies	9	Tullut Suomeen yksin	9
Nainen	7	Tullut Suomeen perheen kanssa	7
Yhteensä	16	Yhteensä	16
Kotipaikka Irak	8	Haastateltu alle 18-vuotias	1
Kotipaikka Afganistan	4	Haastateltu 19–30-vuotias	7
Kotipaikka Somalia	3	Haastateltu 31–40-vuotias	4
Kotipaikka Iran	1	Haastateltu yli 40-vuotias	4
Yhteensä	16	Yhteensä	16
Haastateltu tulkin välityksellä	16		
Haastateltu ilman tulkia	–		
Yhteensä	16		

1. Johdanto

Toinen pääasiallinen lähderyhmä on paikallinen sanomalehti *Komiat*. Lehti on käyty systemaattisesti läpi elokuusta 2015 aina vuoden 2016 loppuun asti ja aihepiiriin liittyvä aineisto on tutkimuksessa hyödynnetty. Tämän lisäksi on käytetty muita tavanomaisia lähteitä, esimerkiksi asiakirjoja, tilastoja ja mediaa sekä tutkimuskirjallisuutta. Aiheen luonteesta johtuen eräs keskeinen lähderyhmä olisi voinut olla sosiaalinen media, esimerkiksi facebookin tai Suomi24:n eteläpohjanmaahan, Kauhavaan tai maahanmuuttoon liittyvät keskusteluryhmät. Esimerkiksi Suomi24:n Kauhava-ryhmän keskusteluihin on sen verran tutustuttu, että tiedämme siellä olevan tutkimuksemme aihepiiriä sivuavaa materiaali. Työekonomisista syistä sosiaalista mediaa ei kuitenkaan ole käytetty lähteenä.

Tutkimus koskee turvapaikanhakijoita eli erityisen haavoittuvassa asemassa olevia tutkimuskohteita. Hankkeessa on noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistusta humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käytäytymistieteellisen tutkimuksen eettisistä periaatteista (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009). Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että haastatellut ovat suostuneet haastatteluun vapaaehtoisesti ja heidän anonymiteettinsä tutkimuksessa ja sen raportoinnissa turvataan: esimerkiksi tutkimusraportissa haastatellut turvapaikanhakijat eivät esiinny sellaisilla tunnistetiedoilla, joista heidät voitaisiin yksilöinä tunnistaa. Sama pätee tietenkin myös muihin haastateltuihin – poikkeuksena vastaanottokeskuksen johtajat sekä viranhaltijat, jotka asemansa virallisen luonteen tähden esiintyvät omalla nimellään. Myös tutkimusmateriaalin käsittelyssä, säilytyksessä että loppuarkistoinnissa noudatetaan hyvää tieteellistä tapaa ja Siirtolaisuusinstituutissa noudatettuja valtakunnallisia käytäntöjä.

Kaikki haastattelut on litteroitu. Tutkimusraporttia laadittaessa haastattelulainaukset on suomenkielistetty. Tällä on ollut kaksi tavoitetta. Toisaalta tavoitteena on ollut lainausten luettavuus. Toisaalta on tavoiteltu sellaisten puheenparsien ja puhunnan persoonallisten muotojen poistamista, joiden perusteella haastatellun anonymiteetti saattaisi vaarantua.

Eurooppalainen pakolaiskriisi on viime aikoina tuottanut tutkimuskirjallisuutta, pamfletteja, puheenvuoroja ja reportaaseja myös Suomessa (esim. Heikkilä (toim.) 2014; Björklund 2014; Elo ym. 2015; Gothóni & Siirto (toim.) 2016; Purra 2016; Viitanen & Tähjä 2016). Suomeen saapuneiden turvapaikanhakijoiden merkittävän kasvun myötä suomalaisten vastaanottokeskusten toimintatavat, toiminnan sisältö ja turvapaikanhakijoiden kokemukset ovat yhä enenevässä määrin päätyneet tutkimuksen kohteeksi (esim. Jauhiainen (toim.) 2017; Yijälä & Nyman 2017). Tutkimuksissa on noussut esiin monenlaisia vastaanottokeskustoimintaan ja turvapaikanhakuprosessiin liittyviä haasteita. Esimerkiksi pitkän ja monimutkaisen turvapaikanhakuprosessin tuottama henkinen rasitus, vastaanottokeskuksissa eletyn arjen laatu sekä suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisen haasteet säilyvät jatkossakin puheenaiheina. Vastaanottokes-

1. Johdanto

kuksia ja turvapaikkamenettelyä tuleekin jatkuvasti kehittää yhteistyössä eri sidosryhmien kesken. Nyt eri tahoilla tehdyn tutkimuksen avulla niin Maa-
hanmuuttovirasto kuin vastaanottokeskuksista vastaavat toimijat – Suomen
Punainen Risti mukaan lukien – saavat runsaasti tutkittua tietoa toimintansa
kehittämisen tueksi.

2.

Turvapaikanhakuun liittyvät vastaanottokeskukset

Suomessa on vastaanottokeskuksia, joihin kansainvälistä suojelua hakevat sijoitetaan odottamaan asiansa käsittelyä ja päätöstä hakemukseensa. Ensimmäiset turvapaikanhakuun liittyvät vastaanottokeskukset perustettiin 1990-luvulla (Kotouttamisen osaamiskeskus 2017). Vastaanottokeskuksista ei säädetä asiaa koskevassa laissa mitään tarkkaa. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta toteaa, että niitä on, luettelee niiden tehtävät ja määrittelee johtajaksi valittavan pätevyysvaatimukset. Lain mukaan johtajalta edellytetään tehtävään soveltuvaa tutkintoa, hyvää perehtyneisyyttä virkaan kuuluviin tehtäviin, käytännössä osoitettua johtamistaitoa ja tehtävän edellyttämää vieraan kielen taitoa. (Laki 17.6.2011/746, erit. 9 §) Näin ollen esimerkiksi vastaanottokeskusten toiminnan tapaa, hallintorakennetta tai henkilökuntaa ja sen koulutusvaatimuksia ei kyseisessä laissa ole määritelty. Suomen Punainen Risti on Sisäministeriön tilauksesta tuottanut toimintaohjeen vastaanottokeskuksen perustamiseksi. Sen mukaan tavanomaisessa vastaanottokeskuksessa työskentelee – johtajan lisäksi – henkilökuntaa seuraavilla ammattinimikkeillä: sosiaalityöntekijä, toimistos sihteeri, terveydenhoitaja (tai sairaanhoitaja) ja ohjaaja. Henkilöstön määrä riippuu vastaanottokeskuksen koosta. Olemassa on henkilöstömitoitustaulukko sekä toimien mallikuvaukset. Toimintaohjeessa kuvataan esimerkiksi myös tarvittavat tilat, kalusto ja tarvikkeet sekä asukkaille tarjottavat palvelut ja annetaan neuvoja muun muassa turvallisuudesta. Maahanmuuttovirasto vahvistaa erikseen kunkin vastaanottokeskuksen henkilöstömäärän, kun se hyväksyy keskuksen toimintasuunnitelman ja talousarvion. (Haaranen [2012])

Vastaanottokeskus tarjoaa ja järjestää turvapaikanhakijoille laissa määritellyt palvelut sinä aikana, kun turvapaikanhakija asuu keskuksessa. Nämä palvelut ovat majoitus, sosiaalipalvelut, terveydenhuoltopalvelut, tulkki- ja käännöspalvelut sekä työ- ja opintotoiminta. Lisäksi vastaanottokeskukset huolehtivat lakisääteisen vastaanotto- ja käyttörahan maksamisesta. Ruokailun suhteen

2. Turvapaikanhakuun liittyvät vastaanottokeskukset

voidaan toimia kahdella tavalla. Toisaalta vastaanottokeskus voi tarjota ruokailun ateriapalveluna ”talon puolesta”. Toisaalta voidaan lähteä siitä, että kukin asukas huolehtii itse aterioidensa järjestämisestä ja kustantamisesta. Tällöin asukkaille maksetaan korotettua vastaanottorahaa. Asukkailla on myös velvollisuus osallistua keskuksen työ- ja opintotoimintaan. Niistä kieltäytyminen voi johtaa vastaanottorahan pienentämiseen yhdellä viidenneksellä. (Laki 17.6.2011/746, 13 §, 20 §, 29 §) Työtoiminta tarkoittaa käytännössä keskuksen ylläpitoon tarvittavaa työtä. Opintotoiminta tarkoittaa osallistumista järjestettyyn opetukseen, esimerkiksi kielikoulutukseen.

Vaikka kaikki vastaanottokeskukset tarjoavat samat lakisääteiset palvelut, on vastaanottokeskusten toiminnassa ja toimintatavoissa keskinäisiä eroja. Johtajalle suodut laajat toimivaltuudet mahdollistavat sen, että keskuksissa voidaan suhtautua keskenään eri tavoin kaikkeen siihen toimintaa, joka ylittää laissa määritellyn minimitason (Laki 17.6.2011/746). On havaittavissa, että vastaanottokeskuksissa harjoitetaan erilaisia politiikkoja suhteessa esimerkiksi asukkaiden yleiseen aktivointiin, työllistämiseen tai keskuksen kontaktiin ympäröivän yhteiskunnan kanssa, esimerkiksi tiedotukseen ja PR-toimintaan. Tässä suhteessa vastaanottokeskukset ovat yksilöllisiä, kukin niistä on omanlaisensa. Samoin ovat yksilöllisiä ne paikat, joissa vastaanottokeskuksia sijaitsee. Toisaalla yhteiselo on sujunut hyvin ja kitkattomasti toisaalla on ollut enemmän mutkia matkassa. Esimerkkinä kitkattomasta toiminnasta voidaan mainita Kyyjärven vastaanottokeskus (esim. Yle 31.5.2016; Yle 7.9.2016; HS 8.12.2016). Esimerkkinä mutkaisemmasta matkasta voidaan mainita Lahti ja Hennalan vastaanottokeskus (esim. HS 3.12.2015; IL 18.12.2015; HS 17.1.2016; Yle 25.5.2016).

Vastaanottokeskusten määrä on sidoksissa turvapaikanhakijoiden määrään (ks. myös Suoranta 2011, 16–17). Vuonna 2015 voimakkaasti lisääntynyt tulijoiden määrä johti vastaanottokeskusten määrän nopeaan kasvuun, kun uusia keskuksia perustettiin tulijoiden tarpeisiin 150 kappaletta. Vuonna 2016 turvapaikanhakijoita tuli huomattavasti vähemmän. Tämän takia keskuksia on suljettu ja vastaanottokeskusten määrä on vähentynyt vuoden 2015 huippumäärästä. Vastaanottokeskusten määrä ja majoituspaikkojen määrä eivät kuitenkaan ole vähentyneet yhtä jyrkästi kuin turvapaikkaa hakevien määrä. Tämä johtuu kahdesta seikasta. Ensinnä siitä, että turvapaikanhakuprosessi on hakijoiden määrän kasvun myötä pidentynyt. Ennen nopeasti nousutta hakijoiden määrää Migri oli pystynyt käsittelemään hakemukset noin puolessa vuodessa. Vaikka Migriin palkattiin 800 uutta hakemusten käsittelijää, on keskimääräinen käsittelyaika venynyt vuoden 2015 runsaan tulijamäärän siivittämänä yli vuoteen. (YLE 7.7.2016) Toiseksi, hakemusten hylkäämisen yleistyminen Migrissä on johtanut kielteisestä päätöksestä valittamisen yleistymiseen. Valitus hallinto-oikeuteen venyttää prosessia lisää keskimäärin noin puolella vuodella (Helsingin hallinto-oikeus 2017). Valitusprosessin ajan turvapaikanhakija on oikeutettu

2. Turvapaikanhakuun liittyvät vastaanottokeskukset

jatkamaan asumista vastaanottokeskuksessa (Laki 17.6.2011/746, 14a§, 55§). Tästä johtuen vastaanottokeskusten majoitustilojen tarve tulee säilymään suhteellisen suurena myös vuonna 2017. Tammikuussa 2017 vastaanottokeskuksissa majoittui vielä noin 16 000 turvapaikanhakijaa. Määrä on hiljalleen laskemaan päin. (Migri 2017b)

Perinteisesti Suomen vastaanottokeskukset ovat toimineet lähinnä turvapaikanhakijoiden säilytyspaikkoina. Niissä asukkaiden elämä on ennen kaikkea ollut olemista ja odottamista, sillä välin kun viranomaiset ovat käsitelleet turvapaikkahakemusta. (Ks. esim. Suoranta 2011; Koistinen 2017; Marucco 2017) Hakijoiden määrän nousu, käsittelyaikojen pidentyminen ja niistä johdettu vastaanottokeskuksissa majoittuvien määrän kasvu loivat tilanteen, jossa kymmeniä tuhansia ihmisiä majoittui keskuksissa suhteellisen pitkiä aikoja odottaen asiansa ratkaisua ja ollen ilman riittävää määrää mielekästä tekemistä. Tämä toi tarpeen aktivoida asukkaita. Vastaanottokeskusten johtajilla ja muulla henkilöstöllä on mahdollisuus ottaa käyttöön monia erilaisia aktivointitapoja. Yleensä aktivoimisen tarkoitus on pyrkiä tuomaan lisää sisältöä turvapaikanhakijoiden melko yksitoikkoiseen, odottelun täyteiseen arkeen. Toisaalta tarkoitus on myös edistää hakijoiden turvapaikanhakuprosessin aikaista alkuvaiheen kotoutumista.

Kotouttaminen ei kuitenkaan lähtökohtaisesti kuulu vastaanottokeskuksille, vaan se kuuluu pääosin kuntien vastuulle. Kunnallinen kotouttaminen alkaa siitä, kun turvapaikanhakija on saanut myönteisen oleskelulupapäätöksen ja asettunut johonkin kuntaan asumaan. (Laki 1386/2010, erit. luvut 3–4) Vastaanottokeskuksissa vietetyn ajan venyminen on kuitenkin luonut tilanteen, jossa kaikkien osapuolten etu olisi, mikäli turvapaikanhakijan kotoutuminen saataisiin käyntiin jo hänen ollessaan vastaanottokeskuksen asukkaana. Siksi monissa vastaanottokeskuksissa on pakollisen työ- ja opintotoiminnan oheen kehitelty toimintoja, joiden avulla kotouttamista edistetään jo hakuprosessin ollessa kesken. Vastaanottokeskusten asukkailla ei tietenkään ole velvollisuutta osallistua näihin toimintoihin, vaan osallistuminen on vapaaehtoista. Osallistuminen olisi kuitenkin eduksi sekä kotoutumisen kannalta että mielekkäänä tekemisenä luomassa elämään sisältöä odoteltaessa turvapaikka-anomuksen ratkaisemista.

Tyypillisimmillään kotouttavat ja aktivoivat toimet tähtäävät kielitaidon kohentamiseen (suomen tai ruotsin kielen opiskeluun) sekä asukkaiden työllistämiseen. Turvapaikanhakijalla on lain mukaan oikeus tehdä ansiotyötä. Oikeus alkaa joko kolmen tai kuuden kuukauden kuluttua siitä hetkestä, kun turvapaikkaa Suomesta on haettu. Raja on kolme kuukautta, mikäli turvapaikanhakijalla on hallussaan voimassa oleva passi tai muu matkustusasiakirja. Ilman matkustusasiakirjaa saapuneelle raja on kuusi kuukautta. Työnteko-oikeus on voimassa aina siihen asti, kunnes turvapaikanhakija saa lainvoimaisen pää-

2. Turvapaikanhakuun liittyvät vastaanottokeskukset

töksen turvapaikkahakemukseensa. (Laki 30.4.2004/301, 79 §) Tämä tarkoittaa sitä, että kielteisen päätöksen Migriltä saaneiden ja siitä hallinto-oikeuteen valittaneiden oikeus ansiotyön tekemiseen Suomessa säilyy valitusprosessin loppuun asti. Mikäli turvapaikkahakemuksen lopullinen tulos on oleskeluoikeus Suomessa, siirtyy oppivelvollisuusiän ohittanut ihminen tavanomaisen työlainsäädännön piiriin. Mikäli oleskeluoikeutta ei myönnetä, ei minkäänlaista työnteko-oikeuttakaan enää ole.

Jos turvapaikanhakija työllistyy vakituiseen työsuhteeseen, voi hän keskeyttää turvapaikanhakuprosessin ja vaihtaa sen työperusteisen maassaolo-oikeuden hakemiseen. Tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan juurikaan käytetä. Esimerkiksi vuonna 2016 tämän kaltaisia tapauksia oli alle kymmenen (Jormanainen 2017). Osasyynä tähän on se, että harva turvapaikanhakija saa vakituisen työpaikan päätöstä odottaessaan. Ruotsissa kielteisen päätöksen turvapaikkahakemukseensa saanut voi uusia oleskelulupahakemuksensa työperusteisena. Työluvan edellytyksenä kuitenkin on, että hakija on ollut vähintään neljä kuukautta töissä ennen kielteisen päätöksen saantia. Menettelyllä on havaittu olevan turvapaikanhakijoita aktivoiva vaikutus. (Söderling 2016, 118)

Suomessa turvapaikanhakijoina ja pakolaisina maahan saapuneiden työllistyminen on jäänyt kantaväestöä ja muuta maahanmuuttajaväestöä vähäisemmäksi (Sarvimäki 2017). Syitä turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten muita heikompaan työllistymiseen on useita (esim. Yijälä & Nyman 2017, 100–105). Ensinnäkin, syynä voi olla heikko kielitaito. Puutteellinen suomen tai ruotsin kielen osaaminen on monen työnantajan näkökulmasta katsoen jo itsessään riittävä syy olla palkkaamatta ketään maahanmuuttajataustaista työntekijää. Tämä on käynyt ilmi useissa tutkimuksissa ja selvityksissä (esim. Sisäministeriö 2011). Juuri maahan saapuneina turvapaikanhakijoilla on yleensä hyvin heikko tai puutteellinen kielitaito. Inhimillinen pääoma, kuten kielitaito, ammattitaito ja työkokemus, osaltaan määrittävät maahanmuuttajan edellytyksiä työllistyä (Linnanmäki-Koskela 2010). Toisaalta, vaikka nämä tekijät olisivatkin kunnossa, työllistymisen esteet voivat piillä syvällä työmarkkinoiden rakenteissa. Maahanmuuttajien työelämäintegraatiota hidastaa esimerkiksi se, että heillä ei ole käytössään yhtä vahvaa sosiaalisten suhteiden verkostoa kuin kantasuomalaisilla. Maahanmuuttajan johonkin inhimilliseen ominaisuuteen, kuten etniseen taustaan, ihonväriin tai sukupuoleen liittyvä syrjintä voi olla yksi este. Haasteena on myös se, että maahanmuuttajien lähtömaissaan suorittamalla tutkinnoilla tai heidän keräämällään työkokemuksella, ei välttämättä ole juuri painoarvoa suomalaisilla työmarkkinoilla (Linnanmäki-Koskela 2010).

Vaikka maahanmuuttajien tilanne suomalaisilla työmarkkinoilla on jo valmiiksi haasteellinen, turvapaikanhakijoiden näkökulmasta tilanne on tätäkin kimurantimpi. Lisähaasteena voi toimia esimerkiksi puuttuva pankkitili. Vailla oleskelulupaa oleva ei Suomessa voi avata itselleen suomalaista pankkitiliä.

2. Turvapaikanhakuun liittyvät vastaanottokeskukset

Osa työnantajista saattaa vierastaa palkan maksamista käteisellä, mikä osaltaan vaikeuttaa turvapaikanhakijoiden työllistymistä. Palkan maksamiseen käteisellä saattaa liittyä myös ounastelua veronkierrosta. Näin siitäkin huolimatta, että vastaanottokeskukset yhteistyössä verohallinnon kanssa ovat järjestäneet turvapaikanhakijoille suomalaisia verokortteja. Toiseksi, epävarmuus turvapaikanhakijan tulevaisuudesta – saako jäädä maahan vai ei – hillitsee omalta osalta palkkaamista, ainakin muihin kuin tilapäisiin tai kausiluonteisiin töihin. Kolmanneksi, päinvastoin kuin pitempään Suomessa asuneilla maahanmuuttajilla, turvapaikanhakijoilta pääsääntöisesti puuttuu sosiaalinen verkosto, joka edesauttaisi työmarkkinoille pääsyä.

Työkykyisten ja motivoituneiden turvapaikanhakijoiden pääsyä työelämään on yritetty helpottaa erilaisilla kokeiluilla. Hankkeille on monesti yhteistä, että niissä pyritään ensiksi kartoittamaan turvapaikanhakijoiden osaamista, jonka jälkeen ammattitaitoisia henkilöitä ja työvoiman tarvitsijoita pyritään kohtauttamaan. Osa pilottihankkeista on Suomen Punaisen Ristin hankkeita, osa yksityisten yritysten aloitteita ja osa on lähtöisin yksittäisistä vastaanottokeskuksista. Seuraavassa otetaan esiin muutamia esimerkkejä.

Punaisen Ristin Varsinais-Suomen piiri aloitti marraskuussa 2015 pilottihankkeen, jossa se on pyrkinyt tarjoamaan turvapaikanhakijoille harjoittelupaikkoja työelämään tutustumista (TET) silmällä pitäen. Hankkeessa vastaanottokeskuksen henkilökunta on haastattelemaalla kartoittanut turvapaikanhakijoiden osaamista, toiveita sekä motivaatiota. Työnantajilla on ollut mahdollisuus sopia 1–3 viikon mittaisista TET-jaksoista sopivaa osaamista omaavien turvapaikanhakijoiden kanssa. Osaamiskartoitusten ja TET-jaksojen avulla turvapaikanhakijoilla on ollut mahdollisuus jo vastaanottokeskuksissa asuessaan tutustua suomalaiseen työelämään, ja sen avulla madaltaa kynnystä saada myös palkallista työtä. Varsinais-Suomessa pilotoitu toimintamalli sai osakseen hyvää palautetta sekä turvapaikanhakijoilta että näitä työelämään tutustuttaneilta työnantajiltakin. Vuoden 2016 aikana SPR laajensi sitä myös muihin piireihinsä. (Kotouttamisen osaamiskeskus 2016; SPR 2016) Punaisen Ristin Saarijärven vastaanottokeskuksessa puolestaan on kokeiltu vienninedistämishanketta. Siinä turvapaikanhakijoiden kontakteja kotimaahansa sekä heidän paikallistietouttaan on pyritty käyttämään hyväksi Saarijärven alueen yritysten ulkomaan viennin edistämisessä. (Yrittäjät 29.4.2016)

Kenties eniten mediajulkisuutta osakseen saanut yksityinen toimija on ollut *Madventures*-kaksikko Tuomas Milonoffin ja Riku Rantalan perustama *Startup Refugees* -hanke. Päämääränä on ollut kartoittaa turvapaikanhakijoiden osaamista ja yrittäjäideoita, tukea näitä ideoita taloudellisesti sekä etsiä turvapaikanhakijoille työ-, harjoittelu- tai opiskelupaikkoja. Hankkeella on satojen yhteistyökumppaneiden tuki. (HS 5.11.2016) Helsingin ruotsinkielinen kauppakorkeakoulu (*Hanken*) on yhdessä Tukholman kauppakorkeakoulun

2. Turvapaikanhakuun liittyvät vastaanottokeskukset

kanssa käynnistänyt *Business Lead* -hankkeen, jossa korkeasti koulutettuja turvapaikanhakijoita kohtautetaan suomalaisten yritysten kanssa (HS 12.5.2016). Vuoden 2016 ohjelmaan valittiin 64 hakijan joukosta 38 henkilöä, joista enemmistö oli turvapaikanhakijoita (Salojärvi 2016). Hanke jatkuu myös vuonna 2017. *Integrify*-niminen yritys on pilotoinut hanketta, jossa turvapaikan hakijoiden joukosta etsitään koodareiksi ja ohjelmoitsijoiksi sopivia ja koulutetaan heitä näihin tehtäviin. Hankkeen pilottijaksoon otettiin muutama opiskelija. Tarkoitus oli laajentaa hanke 100 hengen koulutukseen. (Yle 19.5.2016). *Luona*-yhtiön suunnitteleman nopean työllistymisen kokeiluun otettiin parikymmentä henkeä keväällä 2016. Kokeilussa oli malli, jossa vastaanottokeskuksessa asuvien osaaminen kartoitettiin ja turvapaikanhakija työllistettiin aluksi vastaanottokeskuksessa, sitten oleskeluluvan saatuaan henkilöstövuokrausyritys *Baronan* kautta. Konseptiin kuului, että näin työllistetty asuu *Luonalta* vuokratessa asunnossa. (HS 22.5.2016, erit. C1 ja C5) Neljä kokeiluun osallistunutta turvapaikanhakijaa sai myönteisen oleskeluluvan. Helmikuussa 2017 heistä yksi työskenteli yhä *Baronan* kautta. (Tolppola 2017)

Turvapaikanhakijoiden työllistyminen ei ole yksinkertaista. Vastaanottokeskuksissa tehtävät osaamiskartoitukset ovat tärkeä ensiaskel. Osaavia ja motivoituneita työntekijöitä turvapaikanhakijoiden joukossa kyllä on. Tämän työvoimapotentialin ja työvoimaa tarvitsevien kohtaaminen on kuitenkin osoittautunut hankalaksi. Työharjoittelujaksot ovat erittäin hyvä väylä turvapaikanhakijoille päästä tutustumaan suomalaiseen työelämään ja samalla lisätä mahdollisuuksia työllistyä jatkossakin, mikäli heille myönnetään oleskelulupa. Työnantajalle turvapaikanhakijan ottaminen työharjoitteluun tai -kokeiluun on suhteellisen riskitön päätös. Parhaassa tapauksessa kuukauden tai parin mittainen harjoittelujakso on kummankin osapuolen kannalta hedelmällistä aikaa. (Vrt. Suutari ym. 2016, 34–38) Samaan aikaan on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota siihen, ettei työharjoittelun varjolla käytetä turvapaikanhakijoita halpatyövoimana. Varsinkin jos harjoittelujakson ajalta ei makseta palkkaa, harjoittelun tulisi olla lähinnä työhön tutustumista ohjaajan avustuksella.

Vastaanottokeskuksissa majoittuvat turvapaikanhakijat ovat kieleltään, kulttuuriltaan ja taustaltaan hyvin erilaisia. Yhteistä heille on oikeastaan vain oleminen turvapaikanhakijana suomalaisessa vastaanottokeskuksessa. Tämä pirstaleisuus aiheuttaa epätasa-arvoa asukkaiden välillä. Näin etenkin siinä tapauksessa, että vastaanottokeskuksessa on pieniä ryhmiä, joiden jäsenistä kukaan ei osaa mitään länsimaissa puhuttua kansainvälistä kieltä, esimerkiksi englantia tai saksaa. Nämä ihmiset saattavat vastaanottokeskuksessa syrjäytyä toiminnasta tai tiedon jakamisesta. Hyvin helposti länsimaissa puhuttua kansainvälistä kieltä (esimerkiksi englantia) parhaiten osaavat päätyvät etuoikeutempaan asemaan suhteessa kielitaidottomiin tovereihinsa. Käytännössä tällaista kieltä taitavilla asukkailla on mahdollisuus itsenäisesti, ilman tulkkia,

2. Turvapaikanhakuun liittyvät vastaanottokeskukset

muodostaa toimiva keskusteluyhteys vastaanottokeskuksen henkilökunnan kanssa. Kieltä taitamattomille tämä on hankalampaa, ellei jopa mahdotonta.

Vastaanottokeskuksen henkilökunnan tulee kaikin mahdollisin keinoin pyrkiä varmistamaan, että riippumatta turvapaikanhakijan taustasta tai kielitaidosta tasa-arvo asukkaiden välillä toteutuu kaikissa tilanteissa. Vastaanottokeskuksissa kieliryhmien väliset tasa-arvoon liittyvät haasteet tiedostetaan. Vaikka täydelliseen yhdenvertaisuuteen pyritään, aina se ei kuitenkaan toteudu. Näin asia nähdään Kauhavalla:

Pyrimme siihen, mutta eivät he [turvapaikanhakijat] tietenkään ole [yhdenvertaisia keskenään]. Jos on pienempiä ryhmiä, niin pyrimme totta kai järjestämään kaikille omalla kielellä esimerkiksi tulkkauspalveluita, infoja ja muuta. Mutta sitten, jos nämä isommat ryhmät kokoontuvat harrastamaan esimerkiksi liikuntaa, niin silloin näissä pienemmissä ryhmissä, jos siellä on vain muutama ihminen, saatetaan sanoa, että heitä ei kiinnosta, vaikka heitä ehkä oikeasti kiinnostaisi [mennä mukaan]. He eivät tavallaan uskalla mennä pienempänä ryhmänä sinne mukaan. Kyllä me pyrimme koko ajan siihen tasa-arvoisuuteen. Se liittyy jo tähän Punaisen Ristin toimintaan. Keskustelemme siitä paljon. Mutta en minä voi niin naivistisesti sanoa, että meillä kaikki ovat tasa-arvoisia. Totta kai siinä varmaan käy niin, että jos jotain kansallisuutta on vain muutama ihminen, he joutuvat eri asemaan. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Suomen Punaisen Ristin hallinnoimat vastaanottokeskukset ovat yhteistoiminnassa keskenään yrittäneet ratkaista yhdenvertaisuuteen liittyviä ongelmia siten, että pieniin kieliryhmiin kuuluvia turvapaikanhakijoita sijoitetaan johonkin tiettyyn vastaanottokeskukseen. Näin saadaan kerätyksi samaa kieltä puhuvia ihmisiä samaan keskukseen. Tämä on monestakin syystä mielekäs tapa toimia. Se on sitä esimerkiksi siksi, että asukkaiden arjessa jaksaminen helpottuu: kun ympärillä on muitakin samaa kieltä puhuvia ihmisiä, se helpottaa sosiaalisten suhteiden muodostumista. Sosiaalinen eristyneisyys ei nimittäin ole ihmiselle hyväksi.

3.

Kauhavan vastaanottokeskus

Yksi vuonna 2015 Suomeen perustetuista uusista vastaanottokeskuksista sijaitsee Kauhavalla, vuotta aiemmin lakkautetun Lentosotakoulun tiloissa. Alueen rakennuksineen omistaa yritys nimeltään LSK Business Park Oy, jonka kanssa Suomen Punainen Risti neuvotteli vuokrasopimuksen tilojen käyttämisestä uutta tarkoitusta varten. Neuvotteluiden tultua julki paikkakunnalla käytiin asiasta kiivasta keskustelua. Vastaanottokeskuksen perustaminen kuitenkin eteni nopeasti ja vastaanottokeskus aloitti toimintansa aiemmin Lentosotakoulussa työskennelleen Ilkka Peuran johdolla. Hän johti vastaanottokeskusta heinäkuussa 2016 tapahtuneeseen irtisanoutumiseensa saakka, jonka jälkeen uudeksi johtajaksi nimitettiin Juha Mäki-Rajala. Vastaanottokeskuksessa majoittui helmikuussa 2017 vielä yli 330 turvapaikanhakijaa, joista osa oli odottanut liki puolitoista vuotta päätöstä turvapaikkahakemukseensa. Suurimpana haasteena Kauhavalla on ollut löytää turvapaikanhakijoille mielekästä tekemistä näiden pitkäksi venyneenä odotusaikana.

3.1 Perustaminen

Eteläpohjalainen Kauhavan kunta on viimeisen kymmenen vuoden aikana kokenut voimakkaan rakennemuutoksen. Vuoden 2009 alussa alueella oli kuntaliitos. Silloin Kauhavan, Ylihärjän, Alahärjän ja Korttesjärven kunnat yhdistyivät ja syntyi Kauhavan kaupunki. Rakennemuutos on näkynyt myös siinä, että valtio on lakkauttanut Kauhavalta paljon palvelujaan, joista osalla on ollut kaupungille myös imagollista merkitystä. Kauhava on menettänyt poliisilaitoksen ja käräjäoikeuden (2010), maistraatin (2011), verotoimiston (2014) sekä työ- ja elinkeinotoimiston (2015). Perinteisesti Kauhava on ollut tunnettu varuskuntapaikkakuntana liittyen vuonna 1929 alkaneeseen sotilaslentäjien koulutukseen. Koulu toimi useilla nimillä (Ilmailukoulu, Ilmasotakoulu) ja vii-

3.1 Perustaminen

meksi nimellä Lentosotakoulu. Kun Suomen valtio keskitti puolustusvoimien toimintaa 2010-luvun alussa, joutui Lentosotakoulu yllättäen lakkautettavien yksiköiden listalle (Komiati 14.1.2015, 4). Kauhavan Lentosotakoulu suljettiin vuoden 2014 lopussa (Komiati 22.12.2014, 3).

Lentosotakoulun lakkautus oli raskas tappio Kauhavan kaupungille ja myös koko maakunnalle. Koulu oli ollut kiinteä ja tunnettu osa Kauhavan julkisuus-kuvaa sekä koko maakunnan identiteettiä. (Komiati 14.1.2015, 4) Lakkautuksesta aiheutui myös työttömyyttä. Lisäksi ongelmaksi tuli Lentosotakoulun alue ja rakennukset, jotka jäivät käyttöä vaille. Lentosotakoulun lakkauttamisen takia Kauhavaa esitettiin äkillisen rakennemuutoksen alueeksi ja ehdotettiin sen saamista tällaisten alueiden valtiolta saamien tukien ja tukitoimien piiriin. (Komiati 15.8.2012, 1) Vuonna 2014 paikallisten liikemiesten muodostama yhtiö LSK (LentoSotaKoulu) Business Park Oy osti Lentosotakoulun noin 500 hehtaarin maa-alueen rakennuksineen. Tarkoituksena oli tarjota tiloja sekä paikallisten että ulkomaisten yrittäjien käyttöön. Tarkoitus oli myös työllistää varuskunnassa ennen työskennelleitä ja pitää "verorahoilla hankittu rakennuskanta" edelleen hyötykäytössä. Alueen kehittämistä silmällä pitäen kaupunki aikoi laatia aluetta varten asemakaavan. Alue rakennuksineen siirtyi uuden omistajan haltuun ja käyttöön vuoden 2015 alussa. (Komiati 7.5.2014, 3; Komiati 14.5.2014, 1; Komiati 22.12.2014, 3)

Ensimmäinen LSK Business Parkissa aloittanut yritys oli turvallisuuspalveluja ja alan koulutusta tarjonnut *Safetor* (Komiati 14.1.2015, 7). Kevään 2015 kuluessa entisen Lentosotakoulun tiloihin tuli myös Kauhavan peruskoulun oppilaita, kun kunnan koulukeskus meni remonttiin (Komiati 4.2.2015, 4). LSK Business Park puolestaan avasi alueella hotellin, ja tavoitteena oli noin 400 majoituspaikkaa (Komiati 18.3.2015, 2–3).

Turvapaikanhakijoiden määrän kasvaessa nopeasti kesällä 2015, alettiin maahamme perustaa pikaisesti uusia vastaanottokeskuksia. Elokuun viimeisenä päivänä Kauhavan kaupunginhallitus sai tiedoksi, että Maahanmuuttovirasto, Suomen Punainen Risti ja LSK Business Park olivat neuvotelleet vastaanottokeskuksen sijoittamisesta entisen Lentosotakoulun alueelle. Prosessi oli nopea. Neuvottelut käytiin paikan päällä Lentosotakoululla keskiviikkona, Kauhavan kaupunginvaltuuston puheenjohtaja sai asiasta tiedon seuraavana päivänä ja seuraavana maanantaina asia oli tiedoksiannettavana kaupunginhallituksen kokouksessa. (Komiati 2.9.2015, 3) Keskuksen suunniteltiin avautuvan lokakuun puolivälissä, jolloin sinne saapuisi 300–350 turvapaikanhakijaa. Vaikka kaupungin hyväksyntää keskuksen perustamiselle ei tarvita, asia oli tulossa kaupunginhallituksen listalle syyskuun puolivälissä. Punainen Risti toivoi kaupungilta myönteistä suhtautumista asiaan. (Komiati 2.9.2015, 9a) Myös Maahanmuuttovirasto ilmoitti kuuntelevansa kunnan näkemystä (Komiati 9.9.2015, 3).

3. Kauhavan vastaanottokeskus

Heti, kun asiasta oli kaupunginhallituksen kokouksen kautta tullut Kauhavalla julkinen, alkoi kansalaiskeskustelu sosiaalisessa mediassa. Muun muassa paikallisen *Komiat*-lehden facebook-sivulla kirjoiteltiin asiasta. Sekä vastaanottokeskusta puoltavia että vastustavia mielipiteitä esitettiin perusteluineen. (*Komiat* 2.9.2015, 9b; *Komiat* 9.9.2015, 3) Myös poliittista vastustusta ilmeni. Paikallislehti uutisoi, että perussuomalaiset vastustavat keskuksen tuloa. Paikallinen perussuomalainen kaupunginvaltuutettu ilmoitti avanneensa nettiin vastaanottokeskusta vastustavan adressin. (*Komiat* 2.9.2015, 9c) Samassa lehdessä julkaistiin myös adressia edistänyt ilmoitus (*Komiat* 2.9.2015, 20) Nettipalveluun avattiin myös vastaanottokeskusta kannattava adressi (*Komiat* 9.9.2015, 18).

Viikko siitä, kun kaupunginhallitus oli saanut tiedon vastaanottokeskuksen perustamisaikeesta, pidettiin entisen sotilaskodin tiloissa kaikille avoin keskustelutilaisuus. Yleisön lisäksi paikalla oli edustaja Suomen Punaisesta Rististä, Ely-keskuksesta, LSK Business Parkista ja Kauhavan kaupungilta. Paikallislehti oli etukäteen kerännyt yleisökysymyksiä tilaisuutta varten. Sotilaskotiin saapui reilut 300 osallistujaa. Netin välityksellä suoraa lähetystä paikan päältä seurasi yli 5 500 katsojaa kaikkiaan yhdessätoista eri maassa. (*Komiat* 2.9.2015, 3; *Komiat* 2.9.2015, 9a; *Komiat* 9.9.2015, 2–3; *Komiat* 9.9.2015, 3) Keskustelulla oli siis paikallista, kansallista että kansainvälistä kiinnostavuutta.

Kaupunginhallitus käsitteli kokouksessaan 14.9.2015 kantaansa vastaanottokeskukseen. Kokouksessa oli asiantuntijan ominaisuudessa läsnä myös ylikomisario Thomas Skur, joka oli ulkomaalaisyksikön johtaja Pohjanmaan poliisilaitoksella Vaasassa. Ennen asian käsittelyä kaupunginhallitukselle luovutettiin adressi otsikolla "Vastustamme pakolaisten vastaanottokeskusta Kauhavalle". (Kaupunginhallituksen ptk. 14.9.2015). Asian käsittelyn aikana kaupungintalon ulkopuolella oli käynnissä mielenosoitus teemalla "Ei vastaanottokeskusta Kauhavalle" (*Komiat* 14.9.2015, 3).

Kaupunginjohtajan päätösesitys oli huolella laadittu. Siinä otettiin huomioon myös vastustajien tai epäilevästi suhtautuvien esittämät huolet (*Komiat* 16.9.2015, 3). Päätösesityksessä sanottiin, että kaupunginhallitus olisi myönteinen vastaanottokeskuksen perustamiselle, mikäli kolme ehtoa täytyisi: vastaanottokeskukseen sijoitetaan ensi sijassa perheitä, alueella koulua käyvien yläkoulun oppilaiden turvallisuus taataan ja poliisin läsnäoloa ja näkyvyyttä sekä muuta ennaltaehkäisevää toimintaa lisätään. Hallitus äänesti asiasta. Äänestys päättyi tasatulokseen, jolloin puheenjohtajan äänellä myönteinen kanta vei voiton. Kunnanhallituksen kahdestatoista jäsenestä kuusi oli keskustapuolueesta ja kolme kokoomuksesta. Kristillisdemokraateilla, sosialidemokraateilla ja perussuomalaisilla oli kullakin yksi jäsen. Äänestys oli mitä ilmeisimmin niin sanottu "omantunnon kysymys", sillä keskustapuolueen ryhmä hajosi kahtia, eikä kokoomuskaan seissyt yksituumaisesti jomman kumman kannan takana. Pienemmistä poliittisista puolueista keskuksen tulon hyväksyi kristillisdemo-

3.1 Perustaminen

kraattien edustaja. Vastustajien joukkoon yhtyivät sosialidemokraattien ja perussuomalaisten edustajat. (Kaupunginhallituksen ptk. 14.9.2015; Komiat 16.9.2015, 5)

Kaupunginhallituksen päätöksestä huolimatta vastarintaa johtanut perussuomalaisten kaupunginvaltuutettu ilmoitti vievänsä vastaanottokeskusta vastustavan kunta-aloitteen kaupunginvaltuuston käsittelyyn (Mattila 2015). Näin ei kuitenkaan tapahtunut ja vastaanottokeskus avautui lokakuun puolivälissä. Alkukitkan jälkeen tunteet Kauhavan kaupungin luottamuselimissä näyttävät asettuneen tai ainakin painuneet pinnalta syvemmälle. Marraskuun puolivälissä paikallislehti uutisoi kaupunginvaltuuston iltakoulusta, jossa oli ollut puhumassa Kauhavalla turvapaikanhakijoiden kanssa työskenteleviä ja myös paikallisen Ely-keskuksen maahanmuuttoasioista vastaava ylitarkastaja. (Komiat 11.11.2015, 2–3) Uutisen oheen sijoitetussa pääkirjoituksessa todettiin, että valtuustossa vallitsee ”vastaanottokeskuksen myrskyisän alun jälkeen hämmästyttävän lyhyessä ajassa saavutettu yksimielisyys”. Kauhavan konsensuksen suureksi linjaksi nähtiin avoimuus. Tätä linjaa edusti esimerkiksi valtuuston puheenjohtaja, joka esitti, että maahanmuutosta kunnalle aiheutuneet kustannukset avataan ”kaikin mahdollisin osin” kuntalaisille. Iltakoulussa lehdistöä oli moitittu myötäsukaisuudesta ja kielteisten asioiden kertomatta jättämisestä. Pääkirjoituksen mukaan paikallislehdellä ei ollut ”pienintäkään tarvetta olla kertomatta ikävyyksistä”. Näin myös lehti kannatti avoimuuden linjaa. (Komiat 11.11.2015, 3) Lehti myös lunasti lupauksensa uutisoimalla sittemmin myös ikävistä asioista (esim. Komiat 16.12.2015, 16; Komiat 28.1.2016, 2–3). Läpinäkyvyys, avoimuus, tiedottaminen ja yhteistyö ovat tuoreessa suomalaisessa tutkimuksessa todettu myös parhaiksi käytännöiksi asioitaessa kuntalaisten kanssa turvapaikanhakijoihin ja vastaanottokeskuksiin liittyvissä asioissa (Koistinen 2017, 54–55; vrt. myös Mattila & Björklund 2013, 26–31).

Kun Kauhavan vastaanottokeskus perustettiin syyskuussa 2015, sen johtoon valittiin ilmavoimista eläkkeelle jäänyt kauhavalainen Ilkka Peura. Hän tunsi Kauhavan varuskunta-alueen entuudestaan, sillä eläkkeelle jäädessään hän oli ollut Kauhavan Lentosotakoulun koulutuskeskuksen johtaja. Peura oli Kauhavalla tunnettu hahmo: hän oli muun muassa kahden paikallisen Rotaryklubin entinen presidentti, yritysconsultti ja paikallisen elokuvateatterin vetäjä. Lisäksi hän oli opiskellut vuoden Yhdysvaltojen ilmavoimien yliopistossa, *Air War Collegessa* muun muassa strategiaa ja johtamista. ”Oman kylän pojan” ja entisen ansioituneen sotilaslentäjän astuminen uuden vastaanottokeskuksen johtoon vaikutti merkittävästi kauhavalaisen yhteisymmärryksen syntymiseen. (Mustonen 2015; SK 6.7.2016) Kauhavan vastaanottokeskuksen johtajan tehtävästä Peura irtisanoutui heinäkuussa 2016.

Uudeksi johtajaksi nimitettiin silloinen apulaisjohtaja Juha Mäki-Rajala. Hänen taustansa on sosiaali- ja terveysalalla, jolla hän on toiminut lähes parikymmentä vuotta. Hänen työkokemuksensa ulottuu terveysalan perustason

tehtävistä (ensihoitaja) aina johtotehtäviin (ensihoitopäällikkö). Lisäksi hänellä on kokemusta laitosjohtamisesta lastensuojelun yksikönjohtajana. Tullessaan töihin Kauhavan vastaanottokeskukseen Mäki-Rajala tunsii sosiaali- ja terveyssektorin oman työhistoriansa kautta monipuolisesti, suorittavasta työstä aina johtotehtäviin saakka. Kauhavan vastaanottokeskus työllistää yhteensä parikymmentä työntekijää.

3.2 Päivittäistä toimintaa

Lentosotakoulun vanha varuskunta-alue rakennuksineen tarjoaa suorastaan ideaaliset edellytykset järjestää vastaanottokeskukselle kuuluvat palvelut. Alue on laaja ja siellä sijaitsee suurten ihmisjoukkojen tarpeisiin luontevasti soveltuvia rakennuksia, kuten kantahenkilökunnalle rakennettuja pienkerrostaloja, asevelvollisten majoitustiloja, entinen varuskuntaruokala sekä lentokoneiden huoltoon ja varastointiin tarkoitettuja suuria halleja, hangaareja. Alue on joustava. Esimerkiksi majoituskapasiteettia voidaan tarvittaessa tuntuvasti nostaa. Pelkästään hätämajoitustiloja Kauhavalla on noin 600 henkilölle. Alueella on myös runsaasti varastotilaa, jota on mahdollista hyödyntää sekä Suomen Punaisen Ristin että Migrinkin tarpeisiin. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Marraskuussa 2016 Kauhavan vastaanottokeskuksessa asui noin 350 henkeä. Enemmistö asukkaista oli irakilaisia, mutta joukossa oli myös muun muassa iranilaisia, afgaaneja sekä somalitaustaisia turvapaikanhakijoita. Aukkaat jakaantuvat kahteen pääryhmään. Toisen pääryhmän muodostavat yksinään Suomeen tulleet miehet, toisen taas kokonaisina perheinä tulleet. Nämä kaksi pääryhmää on alueella sijoitettu asumaan erillisiin rakennuksiin. Lisäksi Kauhavalle oli sijoitettu myös joitain Suomeen yksin tulleita naisia, jotka asuivat perheiden kanssa samoissa rakennuksissa. Helmikuun 2017 alussa Kauhavan vastaanottokeskuksen palveluiden piirissä oli yhteensä 333 turvapaikanhakijaa. Heistä vastaanottokeskuksessa majoittuvia oli 297 henkeä ja yksityismajoituksessa olevia 36 henkeä.

Marraskuussa 2016 Kauhavan vastaanottokeskuksen asukkaiden turvapaikanhakuprosessin yleinen tilanne oli se, että kaikki edellisenä vuonna saapuneet eivät vielä olleet käyneet edes puhuteltavina, puhumattakaan siitä, että he olisivat saaneet Migriltä päätöksen hakemukseensa. Keskuksessa oltiin tuolloin kuitenkin toiveikkaita, että vuodenvaihteeseen mennessä kaikki asukkaat saataisiin ainakin puhuteltua. Helmikuun 2017 alussa tilanne oli se, että kaikki Kauhavan turvapaikanhakijat olivat käyneet puhuttelussa. Osa oli saanut kutsun saapua jatkopuhutteluun. Päätöksiä turvapaikkahakemuksiin oli helmikuun 2017 al-

Kuva 1. Lentosotakoululta jääneet tilat taipuvat tarvittaessa esimerkiksi laajamittaiseen hätämajoitukseen. © Marko Kelahaara

kuun mennessä tullut noin 200 kappaletta, joista noin 150 oli ollut kielteisiä. Pieni osa turvapaikanhakijoista oli ehtinyt saada kielteisen päätöksen myös hallinto-oikeudelle tekemäänsä valitukseen. Heitä odotti seuraavaksi maastapoistopuhuttelu ja vastaanottokeskuspalveluiden lakkaaminen maaliskuun 2017 aikana. (Skinnari-Luoma 2017)

Vastaanottokeskuksissa jopa yli vuoden asuneet turvapaikanhakijat ovat ikään kuin kansainvälisen lentokentän transit-hallissa, ei-kenenkään maalla. Kirjallisuudessa tätä on kuvattu näin:

Enää he eivät ole kotimaassaan, mutteivät myöskään osa suomalaista yhteiskuntaa. He elävät välitilassa ja -ajalla: eivät enää kotimaassaan (tai siellä, mistä heidän matkansa onkaan käynyt) mutta eivät vielä uudessakaan maassa. (Suoranta 2011, 42)

Odotusaikanaan heillä olisi mahdollisuus edistää omaa kotoutumistaan, mutta se on osoittautunut hankalaksi. Kielitaidon opettelussa ja työelämään sisään pääsemisessä turvapaikanhakijan omalla motivaatiolla on merkityksensä, mutta läheskään aina se itsessään ei yksin riitä. Kauhavalla ja yleensäkin vastaanottokeskuksissa on velvollisuus opiskella jompaakumpaa kotimaista kieltä. Kauhavalla opiskellaan pakollista suomea kaksi tuntia viikossa.

Turvapaikanhakuprosessin pitkittyessä ja kielteisten oleskelulupapäätösten osuuden ollessa korkea, on inhimillistä, että osalla asukkaista motivaatio yrittää kotoutua Suomeen ei ehkä ole paras mahdollinen:

3. Kauhavan vastaanottokeskus

Kyllä, ja ymmärrän sen. Itse ajattelen sitä sillä tavalla, että ihan kuin minä itse rupeaisin suunnittelemaan jotain maailmanympärystämatkaa, joka kestää vuoden. Keräisin paljon materiaalia ja suunnittelisin kaikki hyvin pikkutarkasti ja sitten tajuaisin, että itse asiassa ei minulla olekaan rahaa ja mahdollisuuksia koskaan toteuttaa tätä. Se on näille asiakkaille semmoinen unelma, että he saisivat jäädä Suomeen. Sitten kuitenkin se ei ole omissa käsissä, että onnistuuko se vai ei. (Haastattelu: Työntekijä 1, Kauhavan vastaanottokeskus)

Toisaalta osa Kauhavan vastaanottokeskuksen asukkaista on selvästi motivoituneita esimerkiksi opettelemaan suomea. Haastatteluissa kävi ilmi, että moni turvapaikanhakija toivoi enemmän suomen opetusta, kuin oli saatavilla. Kielen oppimisen koettiin edistävän kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja parantavan myös mahdollisuuksia työllistyä.

[...] toivomme, että meillä olisi enemmän suomen kielen opetusta, koska minä ja perheeni olemme kaikki halukkaita oppimaan suomen kieltä. Osaamme nyt aika vähän, vaikka olemme jo vuoden olleet Suomessa. Jonkun verran terminologiaa ja pari sanaa osaamme, mutta toivoisimme, että olisi enemmän sitä opetusta. (Haastattelu: 34-vuotias irakilainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

[...] suomen kielen opetusta tulisi tihentää tai nopeuttaa, jotta pystyisimme kommunikoimaan teidän [suomalaisten] kanssa ja saamaan työtä jostain nopeasti. (Haastattelu: 24-vuotias afganistanilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Vastaanottokeskuksen johtajan mukaan resursseja on jatkossa tarkoitus keskittää motivoituneiden turvapaikanhakijoiden kielikoulutukseen. Syksyllä 2016 suunnitelmissa olikin palkata pätevä opettaja tarjoamaan suomen kielen alkeista pitemmälle menevää opetusta.

[...] meillä on ollut ehkä pikkuisen liian vähän [suomen kielen opetusta] ja toisaalta olemme jääneet vähän siihen yhdelle tasolle, että kissa on kissa ja näin päin pois. Nyt meidän pitäisi tarjota vähän pidemmälle menevää [opetusta] motivoituneiden ryhmälle, niille jotka haluavat oikeasti [oppia]. Sehän [motivoituneiden ryhmä] ei ole kuin ehkä muutama kymmenen prosenttia koko porukasta. Siihen on justinsa tulossa lääkkeeksi se, että otetaan talveksi varmaan ihan tuntiopettaja tekemään sitä. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Helmikuussa 2017 vapaaehtoista lisäopetusta saattoi Kauhavan vastaanottokeskuksessa saada kaksi tuntia päivässä viitenä päivänä viikossa (Palomäki

3.2 Päivittäistä toimintaa

2017). Lisäksi Kauhavan kansalaisopiston suomen kielen kurssilla kävi kolme turvapaikanhakijaa vastaanottokeskuksesta (Koivumäki 2017).

Kuten jo edellä on todettu, turvapaikanhakijoilla on mahdollisuus työskennellä hakemuksen käsittelyn aikana. Kauhavallakin vastaanottokeskuksen asukkaita on yritetty auttaa saamaan palkattua työtä tai edes työkokemusta. Ensimmäisen toimintavuoden keskeisin hanke tällä saralla oli osuuskunta *Mamulandia*, jonka toiminnasta kerrotaan laajemmin luvussa neljä. Jo osuuskunnan toiminta-ajasta alkaen Kauhavalla on ollut vireillä monia yhteistyöhankkeita yritysten, oppilaitosten ja myös kolmannen sektorin kanssa. Esimerkiksi eräs lähialueen merkittävimmistä työllistäjistä, ikkunoita ja ovia valmistava *Skaala Oy*, on ottanut turvapaikanhakijoita tutustumaan yritykseen. Seinäjoella toimivan koulutuskeskus *Sedun* kanssa Kauhavan vastaanottokeskus on tehnyt yhteistyötä. Sen tuloksena viitisenkymmentä vastaanottokeskuksen asukasta on käynyt muutamien viikkojen mittaisen metallialan peruskurssin. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Vastaanottokeskuksen oma pesula sekä LSK Business Park Oy:n omistaman ruokalan yhteydessä toimiva leipomo ovat jo pitkään työllistäneet noin parikymmentä asukasta kerralla. Hiljattain myös ruokahuollosta vastaavaan keittiöön on palkattu neljä turvapaikanhakijaa auttamaan ruoanlaitossa. Turvapaikanhakijoita ovat myös jo noin puolen vuoden ajan työllistäneet risusavotat, piha-alueiden ylläpitoon liittyvät työt sekä metalli- ja puualan käden-taitoa vaativat työt. Maaliskuussa 2017 LSK Business Park Oy:n palkkaamana

Kuva 2. Turvapaikanhakijoiden ylläpitämä pesula on toiminut vastaanottokeskuksen perustamisesta lähtien. © Ismo Söderling

3. Kauhavan vastaanottokeskus

työskenteli yhteensä noin 25 vastaanottokeskuksen asukasta. (Jokelainen 2017) Vastaanottokeskuksen asukkaille työnteko on vapaaehtoista, mutta halukkaita on silti riittänyt. Työnteosta maksetaan tekijöille pieni korvaus. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Vastaanottokeskuksen johtajan arvion mukaan keskuksen asukkaista merkittävä osa olisi kykeneviä työntekoon:

[...] potentiaalihan ainakin [on]. Kun ajatellaan sitä alkua, kun ihmiset tulivat – ei vielä oltu ollut vuotta täällä tai yli vuotta itse asiassa tällä hetkellä – niin into oli aika kova. Ja sitten semmoisia henkilöitä, jotka osasivat kädentaidollisesti suhteellisen hyvin töitä. Väitän, että meidänkin monesta sadasta asukkaasta useampi kymmenen prosenttia on sellaista [...] Meillä on metallikurssille [...] osallistunut [...] vajaa viisikymmentä henkeä. Kaikki innokkaita. Kaikki ovat suorittaneet kurssin loppuun, kukaan ei muistaakseni jäänyt kesken pois. Ilmeisesti kädentaidollisestikin löytyy aika paljon ihmisiä, jotka olisivat valmiita meillä töihin. Kyllä minä sanon, että tästä porukasta varmaan kaksi–kolmekymmentä prosenttia olisi heti semmoista potentiaalista, varsinkin tuotannollisen työn tekijää. Sellaista [työtä], jossa ei tarvita kieltä niin kauheasti. Semmoisiin hommiin ihan hyvin. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Työhaluisten ja -kykyisten määrään nähden vain pieni joukko Kauhavan vastaanottokeskuksessa majoittuvista on löytänyt itselleen työpaikan.

Kauhavan vastaanottokeskuksen asukkaiden haastatteluissa toistui halu tehdä työtä jo turvapaikanhakuprosessin ollessa käynnissä. Pitkän aikaa kohdallonsa ratkeamista passiivisina odottaneet ihmiset yksinkertaisesti haluavat jotain mielekästä tekemistä ja sisältöä arkeensa. Työssäkäynti rytmittää arkea, saa ihmiset ulos asunnoistaan ja antaa muunlaista ajateltavaa henkisesti vaikeassa elämäntilanteessa. Tarjotun työn laadulla ei ole niinkään väliä. Oli kyseessä sitten työskentely pesulassa tai risusavotta, halukkaita tekijöitä on aina ollut. Myös työstä maksettava korvaus on toissijainen asia. Vaikuttaa siltä, että moni olisi halukas työskentelemään hyvin pientä korvausta vastaan tai jopa ilmaiseksi.

Toivon, että työmahdollisuuksia aukenee enemmän, ei vain meille vanhemmille ihmisille, vaan myös nuorille, koska aika menee hitaasti täällä näin. (Haastattelu: 44-vuotias irakilainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

Minun mielestäni jokaiselle ihmiselle on tärkeää, että on sellainen olo, että on joku rooli. Täällä kun odottelee vaan, niin on tosi turha olo. Semmoinen, että nyt minusta ei ole mitään hyötyä. Jokainen ihminen tarvitsee tietyn tehtävän elämässä. Vaikka se olisi tosi yksinkertainen tehtävä, niin kuitenkin

3.2 Päivittäistä toimintaa

tehtävä. Kyllä se olisi tosi hienoa, jos työnteko olisi mahdollista. En tietenkään tiedä miten sitä [työtä] voisi Suomessa tehdä. Koska jos olisin tiennyt miten töitä saadaan, niin olisin jo saanut. Mutta olisi vaan hienoa, jos pystyisi tässä oleskeluaikanakin tekemään töitä. (Haastattelu: 30-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Totta kai tämä työ [paikallisessa yrityksessä] on muuttanut todella paljon asioita. Työ oli niin rutiininomaista: aamuhäätys tiettyyn aikaan, aamupalan syöminen tiettyyn aikaan, meno töihin ja tulo takaisin töistä. Kaikki oli niin rutiininomaista. Siihen tottui ajan myötä. Olin myös henkisesti rauhoittunut, kun tein töitä. Oli jotain rutiininomaista mitä tehdä ja olin iloinen ja ajatukset olivat aina positiivisia, koska minä työskentelin. (Haastattelu: 42-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Olen huomannut, että koko ajan täällä [vastaanottokeskuksessa] kyllä tehdään ja kehitetään, esimerkiksi on järjestetty koulu ja on pesula ja koko ajan on jotain uutta [toimintaa]. Mutta mitä toivoisin vielä lisättävän, niin nuorille tekemistä ja miehille myös. Esimerkiksi minun mieheni on tottunut käymään töissä. Olisi kiva, jos heille olisi jotain toimintaa tai töitä, jotta heidän ei koko ajan tarvitse olla vain omissa huoneissaan. (Haastattelu: 34-vuotias irakilainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

Tärkeintä on työ, jotta unohdetaan tämä odotusaika. Nyt on vain nukkumaan meno, sitten herätys syömään ja takaisin nukkumaan. Ei ole mitään muuta. On todella vaikeaa elää tällaisessa tilanteessa. Täytyy olla jonkinlainen työmahdollisuus, jotta ihminen unohtaa tämän odotusajan ja kaiken muun paineen ja stressin. (Haastattelu: 34-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen perheen kanssa)

Työ on kaiken avain ja työtä tekemällä kaikki olisi paremmin. Olisi omaa rahaa. Tulisi väsyneenä kotiin ja menisi suoraan nukkumaan. Olisi asia, mitä olet itse tehnyt. Se myöskin lisää elämänarvoa. (Haastattelu: 21-vuotias somalialainen nainen, tullut Suomeen yksin)

Työn positiiviset vaikutukset asukkaiden henkisen jaksamisen kannalta on pantu merkille myös henkilökunnan piirissä.

Kyllä selkeästi havaitsin yhdestä kaverista, joka nyt tällä hetkellä asuu jo kunnassa. Hän oli vähän sellainen vanhempi kaveri varmaan viidenkympin nurkilla. Hän oli terveysasemalla, kun hän tuli [vastaanottokeskukseen asumaan], hyvä ettei ollut päivittäin jotakin vaivaa. Sitten hän kävi kysymässä

3. Kauhavan vastaanottokeskus

ja itse vissiin hommasi itselleen työpaikan kaupasta. Siellä hän kävi parina päivänä viikossa, joku pari–kolme tuntia [päivässä] tekemässä jotain laatikoiden avaamista tai hyllyjen järjestämistä, tämmöistä näin. Sen jälkeen käynnit terveysasemalla radikaalisti vähenivät. Kun häntä näki, niin hän oli paljon positiivisemmalla mielellä. Ja hän kävi [työssä] kumminkin vain parina päivänä viikossa. Mutta se työ oli hänelle tärkeää. Se toi siihen arkeen jonkun merkityksen. (Haastattelu: Työntekijä 3, Kauhavan vastaanottokeskus)

Työikäisten lisäksi vastaanottokeskuksissa asuu myös oppivelvollisuusikäisiä sekä sitä nuorempia lapsia. Oppivelvollisuusikäisten koulunkäynnin järjestäminen kuuluu – kuten muidenkin oppivelvollisuusikäisten – asuinkunnalle, tässä tapauksessa siis Kauhavan kunnalle (Laki 21.8.1998/628, 4 §). Valtio kuitenkin vastaa koulutuksen kustannuksista ja niitä voidaan hakea kaksi vuotta jälkikäteen (Vrt. Komiat 11.11.2015, 2). Lasten opettamiseksi Kauhavan vastaanottokeskuksessa perustettiin oma koulu heti syksyllä 2015 (Komiat 21.10.2015, 5). Koulun opettajat rekrytoitiin turvapaikanhakijoiden keskuudesta (SK 6.7.2016). Oma koulu ei enää ole toiminnassa, sillä kaikki oppilaat pääsivät kunnan kouluihin maaliskuuhun 2016 mennessä. Kesästä 2016 lähtien lapsille on järjestetty omaa kerhotoimintaa. Sitä on 2–3 tuntia päivässä. Lasten ollessa kerhoissa äidit ovat suomenkielen opetuksessa. (Mäki-Rajala 2017)

Oppivelvollisuusikäisten lasten koulupaikkoja kunta on järjestänyt alueen kouluihin. On sekä perustettu uusia opetusryhmiä että hyödynnetty jo olemassa olleita mahdollisuuksia. Mielenkiintoinen järjestely oli se, että Kauhavan Alahärmässä toimi jo naapurikunta Vöyrin Oravaisten vastaanottokeskuksessa asuvien turvapaikanhakijalasten seitsenhenkkinen luokka. Nyt Alahärmän koulua ryhtyivät käymään myös Kauhavan vastaanottokeskuksessa asuvat lapset. (Komiat 28.10.2015, 4; Komiat 4.11.2015, 3) Alahärmän koulua käyttivät siis kahden kunnan – Kauhavan ja naapurikunta Vöyrin – vastaanottokeskuksissa asuvat lapset.

Monen muun Suomessa talvella 2016/2017 toimivan vastaanottokeskuksen tavoin myös Kauhavan vastaanottokeskuksen tulevaisuus on osittain hämärän peitossa. Maahanmuuttovirastolla on turvapaikanhakijoiden vähentyneen määrän vuoksi ollut pyrkimykseenä vähentää vastaanottokeskusten määrää. Toisaalta Kauhavan vastaanottokeskuksen olemassaolon puolesta puhuu sen toimivuus ja sopivuus vastaanottokeskuksen kaltaiseen toimintaan. Käytössä on sellaisia tiloja, että majoituskapasiteettia ja asukkaiden määrää voidaan tarvittaessa helposti ja nopeasti nostaa paljonkin nykyisestä. Tämä on yksi tärkeimmistä Kauhavan valttikorteista. Vaikka turvapaikanhakijoiden tulo Eurooppaan ja Suomeen on vuoden 2015 huippulukemista hiipunut, tulevaisuutta on vaikea ennustaa. Kansainvälisessä politiikassa suunnanmuutokset voivat olla nopeita ja yllättäviä, eivätkä toisaalta Euroopan lähialueen konfliktit muun muassa Irakissa ja Syyriassa osoita edelleenkaan rauhoittumisen merkkejä.

4.

Vastaanottokeskus ja Kauhava

Vastaanottokeskuksen perustaminen Kauhavalle, symbolisesti tärkeän Lentosotakoulun alueelle, sai alkuvaiheessa osakseen kärkevää kritiikkiä paikallis-yhteisön taholta. Kritiikin kärki koostui huolesta, että yli 300 paikkakunnalle sijoitettavaa turvapaikanhakijaa toisivat mahdollisesti tullessaan lisääntyvää rikollisuutta ja turvattomuutta. Myös taloudellisiin syihin vedottiin. Vastaanottokeskuksen tuloa vastustettiin poliittisten vaikutuskanavien lisäksi näkyvästi sanomalehtien palstoilla, nettiadressilla sekä mielenosoituksen voimin. Kriittisestä ilmapiiristä huolimatta, tai ehkä osittain juuri sen takia, vastaanottokeskuksen ja Kauhavan kaupungin välinen yhteistyö on onnistunut erittäin hyvin. Kaupunki näkee turvapaikanhakijat potentiaalisena voimavarana asukaskadosta kärsivälle paikkakunnalle. Paikallisten asukkaiden taholta aloitteita turvapaikanhakijoiden suuntaan ovat tehneet lähinnä uskonnollisten seurakuntien työntekijät ja vapaaehtoiset. Turvapaikanhakijat kaipaisivat itse aktiivisempaa kanssakäymistä paikallisten kanssa. Kesäaikaan pelattava jalkapallo on osoittautunut luontevaksi tavaksi madaltaa raja-aitoja eri kulttuureista tulevien ihmisten välillä.

4.1 Paikallista kritiikkiä

Vastaanottokeskuksen sijoituspaikka, Kauhavan entinen Lentosotakoulu, on siis toiminnallisesti ihanteellinen paikka. Mielenmaisemalliselta ja symboliselta kannalta katsoen se ei kuitenkaan ollut yhtä onnistunut valinta. Tätä osoittavat esimerkiksi kahden keskusta vastustaneen kauhavalalaisten kaupunginhallituksen jäsenen – perussuomalaisen ja sosialidemokraatin – mielipidekirjoituksiinsa esittämät kommentit:

Utinen entisen Lentosotakoulun muuttamisesta vastaanottokeskukseksi tuli minulle ja sadoille kuntalaisille järkytyksenä. Ensimmäinen reaktioni

4. Vastaanottokeskus ja Kauhava

oli, että miksi ihmeessä hyvässä kunnossa ollut varuskunta aikoinaan lakkautettiin taloudellisiin syihin vedoten, mutta nyt sinne on valtiolla varaa perustaa vastaanottokeskus. (Mattila 2015, ps)

Onko millään enää väliä? Ensin valtio vei poliisit Kauhavalta. Sitten vietiin maistraatti, käräjäoikeus ja työvoimatoimisto. Aikaisemmin jo lakkautettiin Lentosotakoulu ja vietiin verotoimisto jne. Mitä saatiin vaihdossa? Ensin vastaanottokeskus, ja saadaanko kaupan päälle palautuskeskus? Ei tunnu olevan oikein hyvä kauppa. Mitä seuraavaksi? Voikohan rautatien kääriä pois? (Kankaansyrjä 2016, sdp)

Lentosotakoulu on kauhavalaisille lähes pyhä paikka. Se on monella tavalla symboloinut Kauhavaa, kauhavalaisia ja kauhavalaisuutta sekä kauhavalaiden omassa mielikuvissa että ulkopuolisten silmissä lähes sadan vuoden ajan. Koulu oli ollut myös merkittävä, suorastaan elimellinen osa arkipäivän elämää: kunnanvaltuustossa oli perinteisesti kaksi edustajaa Lentosotakoulusta ja hallituksessa yksi, koulu oli kunnan itsensä jälkeen alueen toiseksi suurin työnantaja

Kuva 3. Alueen historia on yhä näkyvästi esillä entisellä Lentosotakoululla.

© Kaisa-Marja Kokko

4.1 Paikallista kritiikkiä

ja sen henkilöstön maksamat kunnallisverot olivat kunnan talouden kannalta merkittävä tulonlähde. (Pietiläinen 1998, 270) Lisäksi tunnetusti isänmaallisella Etelä-Pohjanmaalla koulun symbolinen merkitys vielä korostui. Sellaiset sota-vuosien tunnetut hävittäjä-ässä ja kaksinkertaiset Mannerheim-ristin ritarit kuin Ilmari Juutilainen ja Hans "Hasse" Wind olivat saaneet alkeiskoulutuksen juuri Kauhavalla. Lentosotakoulussa vaalittiin loppuun asti aselajin, sotaveteraanien ja sankarivainajien muistoa muun muassa Perinneyhdistyksen voimin. (Komi 14.10.2015, 8–9) Ja nyt paikalle tuli yksi vastaanottokeskuksista, jollaisia asuttivat, tuolloin suomalaisessa julkisessa keskustelussa esitettyjen äärimmäisten mielipiteiden mukaan ainakin "[Syyrian sodan] rintamakarkurit" elleivät peräti "maahantunkeutujat" eli "matut" tai "terroristit". Tämä on se mielenmaisemallinen tausta, jonka vastaanottokeskuksen perustaminen ja toiminta Kauhavalla kohtasi.

Kauhavalainen kritiikki vastaanottokeskusta vastaan on seuraavassa tarkastelussa jaettu kahteen osaan. Ensin tarkastellaan "virallista" kritiikkiä. Sellaiseksi tässä on käsitetty esimerkiksi kunnanhallinnossa esitetty kritiikki sekä toiminta, jolla pyrittiin suoraan vaikuttamaan kaupunginhallituksen kantaan vastaanottokeskusta koskevassa päätöksessä. "Epäviralliseksi" kritiikiksi kutsutaan kansalaiskeskustelussa ja julkisuudessa – ennen kaikkea paikallislehdessä – esiin tuotuja kantoja. Tätä "epävirallista kritiikkiä" tarkastellaan teemoittamalla ja ryhmittämällä esitetyt näkökohdat suuremmiksi kokonaisuuksiksi.

Kaupunginhallituksessa vastustajien kritiikki tiivistyi viiteen seikkaan. Ensinnä oltiin huolissaan Lentosotakoulun alueella koulua käyvien omien yläkoululaisten turvallisuudesta: sitä ei voitaisi taata. Toiseksi oltiin sitä mieltä, että suunniteltu koko – 300–350 turvapaikanhakijaa – oli liikaa Kauhavan kokoiseen kaupunkiin. Kolmantena tuotiin esiin, että vastaanottokeskuksella on mittavat vaikutukset kaupungin tulevaisuuteen. Kaupungille aiheutuvia kustannuksia ja seurauksia ei vastustajien mukaan kuitenkaan oltu arvioitu lainkaan. Neljänneksi sanottiin, että alueen elinkeinoelämä kärsii, koska alueen vuokra-asunnot täyttyvät turvapaikanhakijoista ja elinkeinoelämän tarvitsemille työperusteisille muuttajille ei riitä asuntoja. Viidenneksi puututtiin siihen, että valtio on viime aikoina supistanut läsnäoloaan kunnassa ja vienyt muualle vastaanottokeskuksen toiminnalle tärkeitä virastoja ja organisaatioita. Vastustajien mukaan vastaanottokeskukset sopivat vain sellaisiin kasvukeskuksiin, joissa kaikki tarvittavat virastot ja organisaatiot ovat läsnä. (Kaupunginhallituksen ptk. 14.9.2015)

Esitetyt näkökohdat ovat kuntalaisten kannalta ymmärrettäviä. Esimerkiksi yläkouluikäisten lasten turvallisuudesta olivat huolissaan myös myönteisen kannan ottaneet. Näihin huoliin vastaamaan oli kaupunginhallituksen kokoukseen kutsuttu saapuville asiantuntijaksi ylikomisario Thomas Skur, joka oli ulkomaalaisyksikön johtaja Pohjanmaan poliisilaitoksella Vaasassa. (Kaupunginhallituksen ptk. 14.9.2015) Hän ei pitänyt yläkoululaisten läsnäoloa Lento-

4. Vastaanottokeskus ja Kauhava

sotakoulun alueella ongelmallisena. Vastaanottokeskusten asettamia haasteita Skur piti enemmänkin sosiaalisina kuin poliisin toimialaan kuuluvina. (Komiat 16.9.2015, 12) Esitetty huoli koululaisten turvallisuudesta ilmeisesti vaikutti siihen, että sittemmin perustetun vastaanottokeskuksen turvallisuudesta otettiin vastaamaan alueella yritystoimintaa harjoittanut turvallisuusalan yritys *Safetor* (Komiat 9.9.2015, 2–3). Sen työntekijät päivystävät alueella ympäri vuorokauden jokaisena viikonpäivänä.

Tätä ei ilmeisesti kuitenkaan pidetty riittävänä, sillä yläkoulun rehtori sai runsaasti huolestunutta palautetta oppilaiden ja henkilökunnan turvallisuudesta Lentosotakoulun alueella. Lisäksi kaupunginvaltuusto sai 34 valtuutetun (valtuustossa on kaikkiaan 43 jäsentä) allekirjoittaman aloitteen, jossa vaadittiin yläkoulun siirtämistä pois Lentosotakoulun alueelta. Näin myös tapahtui. Varsinainen yläkoulun opetus alueella lakkasi samoihin aikoihin, kun vastaanottokeskus avattiin. Lukion rehtori arvosteli opetuksen siirtoa siitä, että se tuli kuntalaisille kalliiksi. Näin siksi, että Lentosotakoulun alueelle oli ehditty rakentaa erikoisluokkia, kuten kotitalousluokka ja teknisen työn tilat. Rehtorin mielestä alkuperäinen suunnitelma, eli vartioinnin lisääminen, olisi ollut paras ja halvin ratkaisu. Loppujen lopuksi Lentosotakoulun alueelle jäi teknisen työn opetus. (Kaupunginhallituksen ptk. 28.9.2015; Kaupunginhallituksen ptk. 23.11.2015; Komiat 23.9.2015, 18; Komiat 30.9.2015, 3; Komiat 30.9.2015, 21; Komiat 14.10.2015, 16)

Esitetty huoli ja käyty keskustelu turvallisuudesta liittyi myös suurempaan kokonaisuuteen. Kauhavan poliisilaitos oli lakkautettu vuonna 2010 ja lähin poliisilaitos on nyt Lapualla. Kauhavan poliisilaitosta voidaan Lentosotakoulun tavoin pitää myös imagollisena tekijänä. Kauhavan poliisi nimittäin on koko Suomessa kuuluisa, sillä kansanlaulun *Isontalon Antti ja Rannanjärvi* tuntee luultavasti lähes jokainen täysikasvuinen suomalainen. Poliisilaitoksen lakkauttamisen jälkeen ei enää ollut minkäänlaista ”Kauhavan rumaa vallesmannia”, joka 1800-luvulla sentään oli vanginnut ja käräjille toimittanut joukon Suomen kuuluisimpia puukkojunkkareita. Niinpä vastaanottokeskuksen tulemisessa nähtiin myös keino, jolla poliisilaitos tai edes jotain siihen verrattavaa voitaisiin palauttaa Kauhavalle.

Tämä käy ilmi siitä, että kun tieto vastaanottokeskuksen perustamisaikeesta tuli, kaupunginvaltuuston puheenjohtaja sanoi, että vastaanottokeskus on peruste myös poliisin yksikön sijoittamiselle Kauhavalle. Vastaanottokeskus tulee lisäämään poliisin työmäärää Kauhavalla, jolloin paikallinen yksikkö on perusteltu. (Komiat 9.9.2015, 5a) Myös vastaanottokeskuksen tulemisesta keskustelleessa kansalaistilaisuudessa oli haluttu poliisilaitos takaisin Kauhavalle. Kaupunginjohtaja oli luvannut, että kannanotossaan Maahanmuuttovirastolle kaupunginhallitus toisi tämän toiveen esiin. (Komiat 9.9.2015, 2–3) Maahanmuuttovirastoa valvova Sisäministeriö valvoo myös maamme poliisitointia ja

4.1 Paikallista kritiikkiä

voi päättää muun muassa poliisilaitosten sijoittelusta. Toiveista huolimatta Kauhava ei saanut poliisin toimipistettä, eikä alueen poliisiresursseja muutenkaan lisätty (Komiati 16.12.2015, 16).

Esitetty kritiikki siitä, että Kauhavalle tulisi vuokra-asuntopula ja elinkeinoelämä kärsisi työvoimansa asunnottomuutta jättämisen seurauksena lienee ylimitoitettua. Tosin kaupungin vuokra-asuntoja hallinnoiva Kauhavan Vuokra-asunnot Oy esitti kaupunginhallitukselle huolensa vastaanottokeskuksen koosta. Yhtiö ehdotti, että vastaanottokeskus perustettaisiin suunniteltua pienempänä, noin 50 hengen yksikkönä. Yhtiöllä olisi nimittäin ollut tarjota juuri tämän kokoinen tila, yksi lähes tyhjillään ollut opiskelija-asuntola. Asia ei edennyt esitetyllä tavalla: kanta vain merkittiin kaupunginhallituksessa tiedoksi. (Kaupunginhallituksen ptk. 14.9.2015; Ristaniemi 2017) Yhtiön kanta asiaan osoittaa heidän ennemminkin olleen huolissaan tyhjillään olevista asunnoista kuin asuntojen puutteesta: vastaanottokeskus voidaan perustaa, jos se perustetaan heidän hallinnoimaansa vuokratilaan. Eräs vastaanottokeskukseen, vuokra-asuntoihin ja työvoiman riittävyyteen kohdistunut, julkisesti lausuttu huoli koski Alahärmässä sijaitsevan huvipuisto *Power Parkin* kausityöntekijöiden majoittamista. Ei nimittäin "saa käydä niin, että sadat huvipuiston kesätyöntekijät jäävät ilman asuntoja". (Komiati 23.12.2015, 2) Näin ei ilmeisestikään käynyt, sillä ainakaan paikallislehti *Komiati* ei seuraavan huvipuistosesongin aikaisessa uutisoinnissaan kertaakaan kertonut kausityöntekijöiden asuntopulasta.

Huoli vastaanottokeskuksen koosta verrattuna sijaintipaikan kokoon näyttää olleen ylimitoitettua. Kauhavan väkiluku oli tuolloin lähes 17 000 henkeä (Tilastokeskus 2016). Vertailun vuoksi mainittakoon, että esimerkiksi läheisessä 7 000 asukkaan Kristiinankaupungissa oli samaan aikaan 400 hengen vastaanottokeskus. (Komiati 16.9.2015, 12). Sen sijaan kritiikki siitä, ettei kaupungille aiheutuvia kustannuksia ja seurauksia oltu arvioitu, näyttää pitävän paikkansa. Tällaista hyvään hallintotapaan kuuluvaa arviota ei ainakaan siinä kokouksessa esitetty, jossa kaupungin kannasta vastaanottokeskukseen päätettiin. Vastuksena kritiikkiin voidaan pitää sitä, että kaupunginvaltuusto painotti syksyn mittaan, että turvapaikanhakijoista koituvia kuluja seurataan tarkasti ja tiedot avataan kuntalaisille (Komiati 11.11.2015, 3; Komiati 23.12.2015, 2).

Kaupunginhallituksen päätökseen yritettiin vaikuttaa myös "ulkoparlamentarisin" keinoin. Vastustuksen johdossa ollut kaupunginvaltuutettu avasi nettiin vastaanottokeskusta vastustaneen adressin. (Komiati 2.9.2015, 9c) Vastustusta perusteltiin ennen kaikkea taloudellisiin syihin vedoten:

Suomi ei kestä enää sosiaalista ja taloudellista taakkaa, joka aiheutuu löyhästä maahanmuuttopolitiikasta. Tutkimusten mukaan humanitäärinen maahanmuutto maksaa ja lisää varsinkin väkivalta- ja seksuaalirikollisuutta [...] Kauhavan taloustilannetta ei ole varaa kuormittaa enempää. (Adressi 2015)

4. Vastaanottokeskus ja Kauhava

Adressin alkuunpanijan mukaan sen allekirjoitti ”lähes 2 000 henkilöä, joista 90 % äänikelpoisia kauhavalaisia” (Mattila 2015). Luovutushetkellä adressin oli allekirjoittanut 1 638 ihmistä (Adressi 2015). Tästä voidaan laskea, että adressin allekirjoittaneet ”äänikelpoiset kauhavalaiset” edustivat noin 11 prosenttia 18-vuotta täyttäneestä kauhavalaisväestöstä (esim. Tilastokeskus 2017). Adressi luovutettiin kaupunginhallitukselle ennen asian käsittelyn aloittamista. (Kaupunginhallituksen ptk. 14.9.2015). Asian käsittelyn aikana kaupungintalon ulkopuolella oli käynnissä vastaanottokeskusta vastustanut mielenosoitus. Sen oli järjestänyt sama kaupunginvaltuutettu, joka oli ollut myös adressin ensimmäinen allekirjoittaja. Hänen mukaansa mielenosoituksessa ”paikalla oli toista sataa huolestunutta henkilöä”. (Mattila 2015) Näiden lukujen valossa näyttää siltä, että vastaanottokeskusta aktiivisesti vastustaneiden joukko ei ollut kovin suuri osa Kauhavan väestöä.

”Epävirallisen” kritiikin pääteemat olivat esillä adressin ja mielenosoituksen järjestäneen kaupunginvaltuutetun yleisönosastokirjoituksessa. Kirjoituksessa valtuutettu sanoi muun muassa näin:

Kauhavalle tulijat eivät ole aidosti hätää kärsiviä kiintiöpakolaisia, jotka tulevat YK:n pakolaisleireiltä ja ovat pääosin naisia, lapsia ja perheitä. Kyse ei ole myöskään sympaattisista turkkilaisista torimyyjistä eikä aasialaisista työntekijöistä. Kauhavalle on tulossa turvapaikanhakijoita, joista suurin osa tällä hetkellä on 20–30-vuotiaita miehiä Albaniasta, Irakista ja Somaliasta. Turvapaikanhakija on eri asia kuin kiintiöpakolainen. [...] Välimerellä hukkuu jatkuvasti ihmisiä salakuljettajien vastuuttoman toiminnan vuoksi. En halua, että [Kauhavan] kaupunki on välillisesti tukemassa Välimeren laitonta ihmiskauppaa. Merkittävät taloudelliset hyötyjätkä hankkeessa ovat LSK Business Parkin omistajat ja laittomat ihmissalakuljettajat. Tutkimusten mukaan erilaiset lieveilmiöt, kuten lisääntynyt seksuaali- ja väkivaltarikollisuus, voi lisääntyä. Alueella sijaitsee yläaste, lasten turvallisuus vaarantuu. Kauhavalla ei ole poliisilaitosta eikä mitään takuuta, että sellaista enää tulee. Kauhavan kaupungin maahanmuuttostrategiassa on keskitytty työperäisen maahanmuuton tukemiseen, eikä siellä ole mainintaa turvapaikanhakijoiden kotouttamisesta. (Mattila 2015)

Kirjoituksesta hahmottuvat seuraavankaltaiset aihepiirit: ”vääränlaiset” tulijat, yleinen turvallisuus, rikollisuus (sekä paikallinen että kansainvälinen rikollisuus) ja talous (”vokkibisnes”).

Vääränlaisilla tulijoilla viitataan tulijoiden sukupuoleen, ikään, lähtömaahan ja lähdön syihin. Kirjoittajan mukaan tulijat ovat nuoria miehiä (naiset ja perheet olisivat ilmeisesti tervetulleempia), eivät aidosti hätää kärsiviä (kiintiöpakolaiset olisivat ilmeisesti tervetulleempia) ja tullessaan Albaniasta, Irakista ja Somalias-

4.1 Paikallista kritiikkiä

ta he ovat kotoisin vääristä maista (turkkilaiset ja aasialaiset olisivat ilmeisesti tervetulleempia). Lähtömaiden luettelo on erikoinen. Luultavasti kirjoittaja on sekoittanut keskenään Albanian ja Afganistanin, sillä vuonna 2015 Albaniasta tuli Suomeen 762 turvapaikanhakijaa, kun Afganistanista heitä saapui 5 214 henkeä (Migri 2015). Myös viittaus kiintiöpakolaisten tervetulemiseen on erikoinen. Kiintiöpakolaisia on otettu Suomeen vuodesta 1979. Siteeratun tekstin kirjoitushetken mennessä vanha Kauhavan kunta ja sittemmin Kauhavan kaupunki ei ollut ottanut heistä ainoatakaan. Myös järjestetyssä yleisessä keskustelutilaisuudessa tuotiin esiin penseys siitä, että tulijat olisivat nuoria miehiä: heidän sijastaan oltaisiin mieluummin valmiita ottamaan perheitä (Komi 9.9.2015, 2–3). Ylipäätään viittailu tuolloin saapuneiden turvapaikanhakijoiden ”vääranlaisuuteen” oli osa loppukesän ja syksyn 2015 aikana Suomessa yleistyntä puhuntaa (vrt. esim. Purra 2016, 8–10).

Yleisestä turvallisuudesta ja rikollisuudesta oltiin huolissaan myös siinä keskustelutilaisuudessa, joka järjestettiin ennen kuin kaupunginhallitus päätti kantansa vastaanottokeskuksen tuloon. Keskustelun kantava teema näyttää olleen kysymys siitä, kuinka taataan kantaväestön ja turvapaikanhakijoiden rinnakkaiselon sujuminen rauhanomaisesti ja turvallisesti. Tässä yhteydessä nostettiin esiin huoli siitä, tietävätkö tulijat, että naiset, lapset, vanhukset ja miehet ovat samanarvoisia tai että raiskaus tai alle 16-vuotiaan kanssa harrastettu seksi on rikos. (Komi 9.9.2015, 2–3) Turvapaikanhakijoiden tulon myötä rikollisuuden siis pelättiin lisääntyvän. Paikallislehden yleisönosastossa julkaistussa kirjoituksessa todettiin, että

Tavallisten kauhavalaisten kannalta järjestyttävien seurasovut tulevat olemaan lieveilmiöt, joita pakolaiset väistämättä tuovat mukanaan. Näpistykset, varkaudet, pahoinpitelyt ja seksuaalirikokset nousevat väistämättä uusiin sfääreihin. (Aho 2015)

Väitteensä kirjoittaja tuki Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen paljon viitattuun julkaisuun *Ulkomaalaisten rikollisuus Suomessa vuosina 2009–2012* ja median seurantaan. Kirjoittaja mainitsee erityisesti uutisoinnin Pietarsaaresta ja siteeraa uutisjutussa ollutta ylikonstaapelin lausuntoa paikallisesta vastaanottokeskuksesta ja ulkomaalaistaustaisten lisääntyneestä mukana olemisesta poliisin tutkimissa rikosjutuissa. (Aho 2015)

Pietarsaaren ’varoittavan esimerkin’ juuret juontavat edelliseen kevääseen. Tuolloin Pohjanmaa ja erityisesti Pietarsaari olivat nousseet iltapäivälehden uutisointiin. Utinen käsitteli kevääseen koulun päättymiseen liittynyttä, poikkeuksellisen voimakasta hulinoitua. Jutun mukaan esimerkiksi Pietarsaaren Koulupuistosta otettiin kiinni ulkomaalaistaustainen, aikuisuuden kynnyksellä ollut poika epäiltynä kahden nuoren puukotuksesta. Epäiltyäkin oli pahoinpi-

4. Vastaanottokeskus ja Kauhava

delty lyömällä pullolla päähän siten, että kasvoihin oli tullut vertavuotava haava. Suurin piirtein kaikki kiinniotetut olivat poliisin vanhoja tuttuja. Jutussa haastateltu ylikonstaapeli näki turvallisuuden heikentymiselle kaksi syytä. Hänen mukaansa Pietarsaassa on ”hirveä lääkkeiden väärinkäyttö-ongelma. Appteekkimurtoja tehdään jatkuvasti, ja tosi nuoretkin käyttävät huumeita”. Toinen ylikonstaapelin mainitsema syy oli se, että ”Vastaanottokeskus tuli noin kuusi vuotta sitten. Nykyään meillä ei ole enää melkein yhtään juttua, jossa ei olisi ulkomaalaistaustaista mukana”. (IL 31.5.2015; IL 1.6.2015)

Kauhavan keskusteluissa siis viitattiin ylikonstaapelin lausuntoon vastaanottokeskuksen ja ulkomaalaistaustaisten yhteydestä poliisia työllistävänä seikkana. Huumeongelmaan ei sen sijaan viitattu lainkaan. Myöskään Pohjanmaan poliisilaitoksen ulkomaalaistutkintaryhmän johtajan näkemys siitä, että turvapaikanhakijat eivät ole vaikuttaneet turvallisuustilanteeseen, jäi viittaamista vaille (Komiati 16.9.2015, 12). Samoin kävi Pohjanmaan poliisilaitoksen päällikön lausunnolle siitä, että vastaanottokeskukset eivät ole olleet poliisille ”mitenkään erityisen hankalia” (Komiati 16.12.2015, 16).

Vaikka turvallisuudesta suuren yleisön keskuudessa puhuttiin, poliisin kantaa asiaan kysyttiin harvemmin. Pohjanmaan poliisilaitoksen päällikkö totesi haastattelussa, että poliisi oli odottanut kuntien yhteydenottoja liittyen poliisin arvioihin kuntaan suunniteltuun tai perustettuun vastaanottokeskukseen liittyvistä riskeistä ja turvallisuudesta. Niitä ei kuitenkaan ollut tullut. Mikäli pyyntöjä tulisi, poliisi selvittäisi, miten kaavaillun keskuksen toiminta vaikuttaa poliisin työmääriin, tekisi uhka- ja riskiarvion sekä arvioisi lisäresurssien tarpeen. Päällikkö korosti, että poliisi antaa mielellään arvion. Hänen mukaansa kunnat unohtavat helposti, että vastaanottokeskuksella on suuri vaikutus poliisin toimintaan. Toisaalta poliisilla ei ole toimivaltuuksia kunnan suhteen. Pohjanmaan poliisilaitoksen alueella on ollut vastaanottokeskuksia jo pitkään.¹ Niinpä poliisilla päällikön mukaan on ”erittäin hyvä käsitys siitä, mitä keskuksen perustaminen aiheuttaa poliisitoiminnallisesti”. Päällikön mukaan ”turvapaikanhakijat aiheuttavat poliisille paljon työtehtäviä”. Suuri osa niistä liittyy kuitenkin hallinnolliseen menettelyyn. Poliisi tekee turvapaikkatutkinnan, antaa oleskelulupapäätökset tiedoksi ja käännyttää kielteisen päätöksen saaneet. Lisäksi ovat mahdolliset rikokset ja häiriöt keskusten sisällä ja myös keskuksiin kohdistuneet rikokset ja häiriöt. (Komiati 16.9.2015, 11) Vastaanottokeskus siis työllistää poliisi-

1 Pohjanmaan poliisilaitosta johdetaan Vaasasta ja siihen kuuluvat Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnat. Pohjanmaan maakunnassa vastaanottokeskuksia on ollut jo pitkään, esimerkiksi Oravaisten vastaanottokeskus perustettiin 1991. Etelä-Pohjanmaan maakunnassa – missä Kauhava sijaitsee – ei vastaanottokeskuksia ollut koskaan ollut ennen syksyä 2015. Keski-Pohjanmaalla niitä ei ole tätä kirjoitettaessa (helmikuu 2017) edelleenkään.

4.1 Paikallista kritiikkiä

sia hallinnollisissa asioissa, keskusten sisäisen turvallisuuden varmistamiseen liittyvissä asioissa sekä keskusten suojelemiseen ulkopuolisten häiriköinniltä ja rikoksilta liittyvissä asioissa. Missään poliisipäällikkö ei viittaa siihen, että vastaanottokeskuksen asukkaat olisivat ympäristölleen erityinen turvallisuusuhka.

Taloutteen liittyvänä argumentaationa esitettiin, että maksumiehenä on aina viime kädessä paikallinen veronmaksaja. Eräs yleisönosastokirjoittaja toi esiin, että vastaanottokeskuksen on sanottu parantavan kaupungin taloutta ja liike-elämää. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Valtio maksaa keskuksen kulut ensimmäisen kolmen vuoden ajalta, mutta sitten Kauhavan on maksettava kulut itse. Kunnan taloutta tulee myös rasittamaan, että osa kielitaidottomia ja vaikeasti työllistettäviä tulee jäämään Kauhavalle kunnan sosiaalitoimen varaan. Myöskään paikallisten pienyrittäjien liiketoimet eivät piristy. Nimittäin paikkakunnilta, joissa on vastaanottokeskuksia

[...] kantautuu kertomuksia siitä, miten pakolaiset sotkevat paikkoja, aiheuttavat epäjärjestystä ja karkottavat maksavat asiakkaat. Se luonnollisesti johtaa pienempään liikevaihtoon ja jossain tapauksissa lopulta liikkeiden sulkemiseen. (Aho 2015)

Edellisen tekstilainauksen mukaan yrittäjällä ei ole helppoa: turvapaikanhakijat tuhoavat jo pelkällä läsnäolollaan yrittämisen mahdollisuudet. Ja silloin, kun näin ei ole – esimerkiksi kun LSK Business Park vuokraa omistamiaan tiloja nimenomaan turvapaikanhakijoiden käyttöön – on yrittämisessä jotain vialla.

Herää tietenkin kysymys, ketkä ovat hankkeen takana ja miksi. Vastaus löytyy sanonnan "follow the money" takaa. Kauhavan LSK Business Park Oy:n omistajat haluavat luonnollisesti tehdä sijoituksellaan rahaa. Tällä kertaa rahaa tehdään välittämättä kauhavalaisten edusta tuon taivaallista. (Aho 2015)

Kirjoittaja esittää verhotun epäilyn "vokkibisneksestä", eli turvapaikanhakijoiden nousseen määrän hyväksikäyttämisestä omaan yksityiseen taloudelliseen hyötyyn. Epäilyn mukaan kyse on sinällään laillisesta toiminnasta, joka eettisesti kuitenkin on arveluttavaa, sillä sitä tehdään "välittämättä kauhavalaisten edusta". Vielä pitemmälle meni jo edellä siteerattu kaupunginvaltuutettu. Hän rinnasti tekstissään laillisen ja laittoman toiminnan tiivistäessään vihjailevasti, että merkittävää taloudellista hyötyä saavat "LSK Business Parkin omistajat ja laittomat ihmissalakuljettajat" (Mattila 2015). Tässä valossa kauhavalaisen yrittäjän osa ei ole helppo: Teit niin tai näin, aina väärin päin.

4.2 Paikkakuntalaisten asenne enimmäkseen yhä pidättyväinen

Vastaanottokeskuksen tuloa Kauhavalle vastustettiin paikallisyhteisön taholta osin äänekkäästikin. Turvapaikanhakijoita ja vastaanottokeskusta kuitenkin myös puolustettiin julkisessa keskustelussa. Nämä kannat kumpusivat yleensä yleishumaanista ajattelusta, jossa turvapaikanhakijassa nähtiin pulassa oleva ihminen, jota kuuluu auttaa. Näin siitäkkin huolimatta, että

Olen samoilla linjoilla kuin moni muukin kauhavalainen, ehkäpä jopa suurin osa: en mielelläni ottaisi Kauhavalle satoja turvapaikanhakijoita. Tämä asia ei kumminkaan tulisi olla meidän halumme tai haluamattomuutemme varassa. [...] tämä on kansainvälinen kriisi, johon me voimme vaikuttaa ainoastaan auttamalla näitä kylmän kohtalon kokeneita turvapaikanhakijoita. Mielestäni ei ole inhimillistä eikä oikein, jos Kauhava sulkee ovensa näiltä todellisen avun tarvitsijoilta. [...] jokaisen tulisi säilyttää sydämessään edes jonkinlainen inhimillisuus. Ihmisiähän tässä ollaan kaikki. Niin me suomalaiset kuin kaikki ne tuhannet turvapaikanhakijat. (Keltinkangas 2015)

Paikallisyhteisön yritykset luoda suhteita turvapaikanhakijoihin ovat kuitenkin jääneet varsin vähiin. Tämä ei ole sinänsä yllättävää, sillä vastaanottokeskuksen tuloa kaupunkiin vastustettiin kaupunkilaisten taholta alun perinkin. Kauhavan seurakunnan työntekijä antaa esimerkin paikkakuntalaisten nuivasta suhtautumisesta turvapaikanhakijoihin:

Ongelmia alkoi ilmetä siitä, että jotkut kauhavalaiset närkästyivät kovasti, kun turvapaikanhakijat eivät osanneet istua kirkossa rauhassa. Osa kävi tupakalla, jutteli keskenään tai tutki kännykkäänsä ohjelman aikana. Saimme muutaman kirpeän sähköpostin kirkosta eroamisuhkauksella höyrytettyinä. Negatiivinen puhe alkoi levitä jossain määrin paikkakuntalaistemme keskuudessa. [...] Vaimoni on ollut erityisen aktiivinen vapaaehtoistyössä. Esimerkiksi vapunpäivänä [2016] hän vei vastaanottokeskuksesta lapsia toritapahtumaan, jolloin eräs seurakuntalainen tuli minulle moittimaan vaimoni toimia. Olisi pitänyt kuulemma hakea lähituntumasta olevasta palvelutalosta vanhuksia paikalle! Negatiivinen kirjoittelu jatkui somessa. Tosiasia lienee, että noin 80 prosenttia kauhavalaisista suhtautuu enemmän tai vähemmän kielteisesti turvapaikanhakijoihin. (Haastattelu: työntekijä, Kauhavan seurakunta)

Paikallisyhteisön yhteiselo turvapaikanhakijoiden kanssa on asenteista huolimatta sujunut pääosin rauhallisissa merkeissä. Valtaosa vastaanottokeskuksen asukkaista ei henkilökohtaisesti näe kokeneensa maahanmuuttovastaisuutta tai suoranaista rasismia Kauhavalla olonsa aikana. Päinvastoin osa haastatel-

Kuva 4. Kauhavan kaupungin keskustaa ilmasta käsin. © Kauhavan kaupunki & Mikko Havusela

luista asukkaista kiittelee paikkakuntalaisia lämpimästä vastaanotosta. Joitain yksittäisiä konfliktitilanteita on kuitenkin reilun vuoden ajalle mahtunut. Hyvin usein näihin tilanteisiin näyttää liittyvän vähintäänkin toisen osapuolen tukeva humalatila.

Itselleni ei ole mitään semmoista [rasismiin viittaavaa] tapahtunut. Mutta miehet, jotka ovat käyneet viettämässä iltaa ja pitämässä hauskaa diskossa, ovat kertoneet, että diskon sisällä olisi meinannut tulla pieni tappelu. Ne [kantasuomalaiset] odottivat heitä [myös] ulkopuolella. Siinä vaiheessa pojat soittivat poliisille ja poliisi toi heidät takaisin tänne vastaanottokeskukseen. (Haastattelu: 33-vuotias afganistanilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Minulle on tapahtunut rasistinen tilanne. Mutta voidaan sanoa, että tämä on todella harvinainen ja yksilöllinen tilanne, koska tämä henkilö oli todella humalassa [...], kun] minä pyöräilin takaisin vastaanottokeskukseen kaupungilta, niin hän löi minua päähän kaljatölkillä. Minä jätin hänet ja jatkoin matkaani eteenpäin, koska tietysti näin, että hän oli humalassa. Tämä ei ole toistuva tilanne, enkä halunnut tehdä asiasta ongelmaa, joten annoin asian olla ja jatkoin matkaa. (Haastattelu: 34-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen perheen kanssa)

4. Vastaanottokeskus ja Kauhava

Jossain vaiheessa täällä meidän vastaanottokeskuksemme alueella kävi joku humalassa huutelemassa ja uhkailemassa ihmisiä. Kesän jälkeen syksyn [2016] aikana en muista semmoista tapahtuneen ollenkaan. Viime kuukaudet ovat sillä lailla olleet hyvin rauhallista aikaa. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Tuoreessa irakilaisia turvapaikanhakijoita koskevassa, aineistoltaan suppeassa tutkimuksessa todetaan, että keskimäärin jokainen tutkimukseen osallistunut oli kokenut syrjintää ainakin kerran. Tilanteisiin liittynyt suomalaisten juopumustila tuli esiin myös tässä tutkimuksessa. (Yijälä & Nyman 2017, 76–80)

Kauhavalaisten jyrkkä asennoituminen turvapaikanhakijoita kohtaan tuntuu ajan myötä hivenen lieventyneen. Näkyvin vastarinta painottui syksyyn 2015, jolloin vastaanottokeskusta perustettiin, sekä sen ensimmäisiin toimintakuukausiin. Sitten ilmapiiri on rauhoittunut. Syynä lienee ainakin se, että turvapaikanhakijat eivät ole tuoneet mukanaan pelättyä rikollisuutta (Skur 2017). Toisaalta paikallisyhteisö on ajan myötä hiljalleen sopeutunut rinnakkaiseloon vastaanottokeskuksen ja sen asukkaiden kanssa.

Ilmapiiri on mennyt parempaan [suuntaan]. Alussa he [kauhavalaiset] vähän ihmettelivät ja olimme [turvapaikanhakijat] heille jotain uutta. Mutta nyt olen huomannut, että he ovat ehkä tottuneet meihin enemmän. (Haastattelu: 34-vuotias irakilainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

Minä olen ollut ihan ensimmäisiä asukkaita tässä vastaanottokeskuksessa. Aluksi oli vähän erimielisyyksiä [paikallisten keskuudessa], että miksi juuri tänne haluttiin vastaanottokeskus, miksi tähän paikkaan, miksi meidän lähelle ja kaikkea muuta. Ajan myötä pystyimme [turvapaikanhakijat] todistamaan ihmisille, että olemme hyviä. Ja kuten varmaan itsekin tiedät, tässä vastaanottokeskuksessa poliisin käynnit on todella harvassa. [...] Aina kun kävelen ulkona, niin kaikki hymyilevät. Olemme todistaneet heille kaikille, että olemme hyviä ihmisiä. Henkilöt, jotka inhosivat meitä aluksi, alkoivat ajan myötä pitää meistä. (Haastattelu: 34-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen perheen kanssa)

Turvapaikanhakijoilla itsellään onkin erittäin suuri vastuu siitä, millä tavoin paikallisyhteisö heihin suhtautuu. He voivat omalla toiminnallaan ja käyttäytymisellään osaltaan edesauttaa paikallisten ihmisten myönteistä suhtautumista heitä kohtaan, tai päinvastoin. Toisinaan kitkaa aiheuttaa kuitenkin vilpitön tietämättömyys uuden asuinmaan laeista tai tavoista. Kauhavalla esimerkiksi omakotiasujien piha-alueiden yksityisyyttä on pitänyt useaan otteeseen ko-

4.2 Paikkakuntalaisten asenne enimmäkseen yhä pidättyväinen

rosta turvapaikanhakijoille. Nämä kun ovat kaupungin keskustan suuntaan kulkiessaan mieluusti oikaisseet lähialueen asukkaiden pihojen halki.

Eräs merkittävimmistä [konfliktin aiheuttajista] on tämä suomalaisten oma reviiirajattelu, että jos minulla on omakotitalo tuossa, niin sieltä takapihalta ei todellakaan oikaista keskustaan. Jos siinä on vaikka vielä pellonreuna, niin nämä ihmiset [turvapaikanhakijat] eivät sillä lailla heti käsittäneet ja ymmärtäneet, että tämä toisen reviiirille astuminen on kohtuullisen tarkkaa [...] Siitä on tullut palautetta pitkin matkaa. Nyt viime kuukausina siitä ei juurikaan ole tullut mitään [palautetta]. Mutta kyllä sen asian kanssa on tehty aika paljon töitä. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Kauhavan kaupungin, sen asukkaiden ja turvapaikanhakijoiden yhteiselo on nyt jatkunut liki puolitoista vuotta. Yhteinen sävel on ainakin siinä mielessä löydetty, että osapuolet ovat oppineet elämään toistensa kanssa suhteellisen rauhanomaisesti. Toisaalta myöskään välien erityisestä lämpenemisestä ei ole havaittavissa juurikaan merkkejä. Arvioiden mukaan Kauhavalla eletään eräänlaista suvantovaihetta.

Kyllä ihmiset [kauhavalaiset] ovat edelleen varovaisia, mutta he ovat rauhoittuneet. He eivät enää huuda niin kamalia [...] onhan tietysti yksi perussuomalainen ryhmä, joka siellä torilla Samburgerin edessä huutelee ja järjestää iltaisin turvallisuusrinkejä kauhavalaisille naisille ja kaikkea muuta tämmöistä minun mielestäni aivan järjetöntä touhua. Mutta suurin osa ihmisistä on rauhoittunut ja sivusta seuraavat mihin tämä asia menee. (Haastattelu: Fia Hafiz, maahanmuuttokoordinaattori)

Meillä [vastaanottokeskuksella ja paikallisyhteisöllä] on varmaan semmoinen, positiivisessa mielessä ilmaistuna asemasotavaihe. Jos ei tule aivan läjäpäin positiivista palautetta, niin ei kyllä minkäänlaista negatiivistakaan ole viime kuukausina tullut suoraan tänne minulle siitä, että ihmisillä olisi ongelmia meidän asukkaiden kanssa [...] Jonkunlainen semmoinen hyväksyntävaihe on menossa. Ihmiset ovat nyt tottuneet: että ok, meillä on nyt täällä turvapaikanhakijoita ja koko tämä kylä ei heti kaatunutkaan ja asiat ovat jollain lailla järjestyksessä. Tällä hetkellä näyttäisi ehkä sellaiselta tilanteelta. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

4.3 Seurakunnat sillanrakentajina

Suomessa kunnilla ei ole lakisääteistä velvoitetta edistää turvapaikanhakijoiden kotoutumista osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Kuntien velvollisuus kotouttamiseen alkaa vasta siitä hetkestä, kun oleskelupa on myönnetty ja sen perusteella on asetettu asumaan johonkin kuntaan. Tästä johtuen alkuvaiheen kotoutumisen edistäminen on käytännössä pitkälti vapaaehtoisten toimijoiden varassa. Turvapaikanhakijoiden kyseessä ollessa keskeinen kolmannen sektorin kotouttamista hoitava taho on seurakunta. Kauhavalla toimii kolme merkittävää uskonnollista yhteisöä: evankelis-luterilainen kirkko, helluntaiherätys sekä Suomen Vapaakirkko. Näiden yhteisöjen työntekijöiden sekä niiden piirissä toimivien vapaaehtoisten rooli Kauhavan turvapaikanhakijoiden alkuvaiheen kotoutumisessa on ollut merkittävä. Yhteisöt ovat esimerkiksi kutsuneet turvapaikanhakijoita tilaisuuksiinsa, tarjonneet erilaista käytännön apua sekä organisoineet ystäväheteroimintaa vapaaehtoisten sekä turvapaikanhakijaperheiden välille. Seuraavassa keskitytään seurakunnista suurimman, Kauhavan evankelis-luterilaisen seurakunnan toimintaan turvapaikanhakijoiden parissa.

Syksyllä 2015 Kauhavan seurakunta tiedotti tilaisuuksistaan vastaanottokeskuksessa ja moni turvapaikanhakija saapui paikalle. Esimerkiksi lokakuussa, eli pian vastaanottokeskuksen perustamisen jälkeen, järjestettyyn musiikkipainotteiseen iltaan osallistui jopa 120 turvapaikanhakijaa, mikä ylitti kaikki seurakunnan asettamat odotukset. Iltaa pidetään toisiinsa tutustumisen merkkipaaluna.

Luulen ja olen siitä vähän kuullutkin, että tuo ilta oli merkittävä juuri kotouttamisen kannalta. Turvapaikanhakijat huomasivat, että heihin halutaan suhtautua ystävällisesti. Tuo ilta synnytti luottamusta puolin ja toisin. Koska kristinusko leimaa suomalaista yhteiskuntaa, on mielestäni tärkeää, että maahanmuuttajat tutustuvat kristilliseen elämään ja kulttuuriin. [...] Joku turvapaikanhakija onkin kertonut, että hän pelkäsi, että kristityt vihaavat muslimeja. Kun mies kohtasi kristittyjen taholta ystävällisyyttä ja sai monenlaista apua matkansa aikana, hänen käsityksensä muuttui täysin. (Haastattelu: Työntekijä, Kauhavan seurakunta)

Vuonna 2015 Kauhavan seurakunta järjesti myös *Kansainvälisen joulujuhlan*, josta tiedotettiin vastaanottokeskuksen ilmoitustaululla. Juhlaan saapui noin 180 turvapaikanhakijaa ja noin 80 kauhavalalaista. Myös monenlaista muuta turvapaikanhakijoille suunnattua toimintaa on toteutettu viimeisen reilun vuoden aikana.

Olemme järjestäneet pari sauna-/avanto-/broilermakkaranpaistoiltaa erikseen miehille ja naisille sekä perhetapahtuman seurakunnan leirikeskuk-

4.3 Seurakunnat sillanrakentajina

sessä. Perheemme ja parin vapaaehtoisen voimin olemme vieneet väkeä metsään laavulle muutaman kerran. Olemme kutsuneet muutamia perheitä kotiimme. Vaimoni on pyytänyt kauhavalaisilta luistimia lapsille ja vienyt heitä kaukalolle luistelemaan. Olemme vieneet [lähinnä vaimoni] lapsia uimaan järvelle sekä uimahalliin. Olemme olleet muuttamassa muutamia turvapaikanhakijoita uuteen asuntoon. Eräälle miehelle hankimme muun muassa vuodesohvan ja niin edelleen. Vaimoni on tehnyt muutaman asuntohakemuksen. Toisin sanoen olemme keskittyneet enemmän käytännöllisiin asioihin ja ystävyyssuhteiden luomiseen. Muutamia nuoria olemme vieneet nuorten tilaisuuksiin ja lapsia on ollut seurakunnan leirillä. (Haastattelu: Työntekijä, Kauhavan seurakunta)

Seurakuntien työntekijät ja vapaaehtoiset ovat olleet myös apuna vastaanotokeskuksen varastolla etenkin keskuksen perustamisvaiheessa. Lisäksi turvapaikanhakijoille on tarjottu muun muassa suomen kielen opetusta sekä apua lastenhoidossa. Myös Kauhavan helluntaiseurakunta on osaltaan vauhdittanut yhteistyötä vastaanotokeskuksen ja sen asukkaiden kanssa palkkaamalla arabiaa taitavan työntekijän koordinoimaan turvapaikanhakijoihin liittyvää toimintaa. Helluntaiseurakunta pitää myös kirpputoria, joka on ollut turvapaikanhakijoiden suosiossa, ja jossa on ollut paikalla myös tulkki. (Haastattelu: Työntekijä, Kauhavan seurakunta)

Kaikki evankelis-luterilaisen seurakunnan tilaisuuksissa vierailleet turvapaikanhakijat eivät olleet suhtautuneet tilaisuuksiin pelkästään positiivisesti. Kappalaisen mukaan osa turvapaikanhakijoista oli kokenut, että tilaisuuksissa oltiin yritetty käännyttää heitä, ja maininneet tästä vastaanotokeskuksen johdolle. Vastoinkäymisistä johtuen seurakunta teki päätöksen olla jatkossa tiedottamatta tilaisuuksistaan vastaanotokeskuksessa. Työtä turvapaikanhakijoiden parissa ei ole kuitenkaan kokonaan lopetettu. Seurakunnan resurssit ovat kuitenkin rajalliset ja suuri osa niiden tarjoamasta avusta onkin riippuvaista vapaaehtoisten halusta auttaa.

Työtä on siis tullut paljon lisää, mutta ei työvoimaa. Jokainen työntekijä on ollut oman harkintansa pohjalta mukana työssä. [...] Ongelma pienellä paikkakunnalla verrattuna isompiin paikkakuntiin on se, että meillä ei ole osoittaa palkattua työntekijää tekemään maahanmuuttotyötä. Myöskään budjetissa ei ole varattu mitään määrärahaa tälle työlle. Työ on monella tavalla vaativaa ja aikaavievää – ei pelkästään kieliongelmiä takia. (Haastattelu: Työntekijä, Kauhavan seurakunta)

Vastaanotokeskuksen asukkaiden haastatteluissa juuri seurakuntien tekemä työ nousee esiin yhtenä tärkeimpänä yksittäisenä kotoutumista edistäneenä asiana.

4. Vastaanottokeskus ja Kauhava

Seurakuntien järjestämät tilaisuudet mainitaan yhtenä harvoista väylistä päästä kokemaan ja aistimaan suomalaista kulttuuria. Perheelliset turvapaikanhakijat korostavat seurakuntien vapaaehtoisten organisoiman ystäväperhetoiminnan merkitystä alkuvaiheen kotoutumisen kannalta.

Oli niin, että kirkon kautta tuli kutsu, että he järjestävät tämmöistä kielikurssia kirkossa. [...] Kävimme siellä kolme kertaa ja tapasimme siellä näitä suomalaisperheitä. Siitä sitten kehittyi tämmöiset suhteet, että vaihdoimme puhelinnumeroita ja aloimme sitten tapailla toisiamme. Todellakin tämän kirkon järjestämän tapaamisen tarkoitus oli, että tutustumme suomalaisiin tapoihin ja kulttuuriin ja kieleen. [...] Noin kolme kuukautta sitten aloimme tapailla näitä muita suomalaisia perheitä, jotka todellakin ovat aktiivisesti muuttaneet tämän rutiinin. Käymme heidän kanssaan ulkoilemassa. Tämä on ollut hyvin miellyttävää minulle ja tyttärelleni. (Haastattelu: 32-vuotias somalialainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

Eräs haastatelluista mainitsi kirkon kautta löytyneiden ystävien olleen tärkeä tuki sen jälkeen, kun turvapaikanhakijaperhe oli vaihtanut islamin uskosta kristinuskoon. Vastaanottokeskuksen muiden asukkaiden taholta perheen päätös vaihtaa uskontoa on saanut osakseen jonkin verran paheksuntaa. Haastatellun mukaan myös osa perheen lähipiiristä on hylännyt heidät. Hän korostaa erilaisista taustoista tulevien ihmisten välille muodostuneiden läheisten suhteiden merkitystä sujuvan yhteiselon kannalta.

Eroavaisuuden hyväksyntä [on tärkein keino lähentää välejä]. Esimerkiksi silloin, kun minä käyn [kantasuomalaisten] kavereitteni luona tai he tulevat minun luokseni, he opettavat minulle suomalaista ruokaa ja minä opetan heille irakilaista ruokaa. Syömme ja nauramme yhdessä ja kaikki on hyvin, se on tärkeintä. Suomalaisilla on rakkautta sydämessä, hellyyttä sydämessä ja [suomalaiset ovat] hyviä ihmisiä sisältänsä [...] (Haastattelu: 44-vuotias irakilainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

Seurakuntien työntekijöiden sekä niiden piirissä toimivien vapaaehtoisten tekemä työ on selvästi koettu merkittävänä turvapaikanhakijoiden ja paikallisyhteisön välejä lähentävänä tekijänä. Seurakunnat ovat tarjonneet yhden harvoista vastaanottokeskuksen ulkopuolella olevista areenoista, joilla tutustua kantasuomalaisiin ihmisiin ja suomalaisen yhteiskunnan erityispiirteisiin. Siinä missä kouluikäisillä turvapaikanhakijoilla on koulun kautta mahdollisuus opetella suomalaista kulttuuria ja luoda suhteita kantasuomalaisiin ikätovereihin, aikuisilla turvapaikanhakijoilla ei tällaista luontevaa väylää ole käytössään. Työelämään pääseminen auttaisi asiaa, mutta siinä vain harva onnistuu vas-

4.4 Jalkapallo yhteisenä kielenä

taanottokeskuksessa viettämänsä ajan kuluessa. Turvapaikanhakijat toivoisivat enemmän yhteistä toimintaa paikallisten ihmisten kanssa. Ainakaan toistaiseksi seurakuntien lisäksi ei ole juuri ilmaantunut tahoja, jotka aktiivisesti kutsuisivat turvapaikanhakijoita mukaan toimintaansa. Lisäksi seurakuntienkin ystävöityminen on kohdistettu lähinnä perheellisille. Tällöin yksin Suomeen tulleet turvapaikanhakijamiehet jäävät jo lähtökohtaisesti toiminnan ulkopuolelle. Myös Kauhavan vastaanottokeskuksen asukkaista heitä on suurin osa.

4.4 Jalkapallo yhteisenä kielenä

Suomeen saapuneet turvapaikanhakijat yleensä kaipaavat sosiaalisia kontakteja kantaväestöön (esim. Yijälä & Nyman 2017, 72–76) Suomeen yksin saapuneille turvapaikanhakijamiehille urheilu on kenties tärkein keino saada sisältöä yksitoikkoiseen vastaanottokeskusarkeen. Liikunnan avulla kulutetaan aikaa ja puretaan ylimääräistä energiaa. Liikunta on monille myös tärkeää henkisen jaksamisen kannalta; se tarjoaa väylän suunnata ajatukset edes hetkeksi pois negatiivisemmista aiheista. Jalkapallon peluu, lenkillä käynti sekä kuntosali luovat erittäin monen turvapaikanhakijan arkeen jonkinlaista rakennetta ja rytmiä.

Monelle vastaanottokeskuksen asukkaalle liikunta, etenkin jalkapallon peluu, on myös sosiaalista toimintaa. Kauhavalla turvapaikanhakijat pelaavat kesäaikaan paljon keskenään, mutta välillä peleihin on osallistunut myös paikallisia nuoria. Juuri nämä kohtaamiset nousivat haastatteluissa esiin yhtenä harvoista epävirallisen kanssakäymisen tavoista, joita turvapaikanhakijoiden ja paikallisyhteisön välille on Kauhavalla syntynyt. Vaikka yhteistä kieltä ei ole löytynyt juuri tervehdysten vaihtamista enempää, jalkapallo helposti lähestyttävänä joukkuepelinä on kuitenkin luonut pohjan rakentaa ainakin pintapuolisia suhteita turvapaikanhakijoiden ja paikallisten välille.

Nämä [kauhavalaiset], joiden kanssa olemme pelanneet jalkapalloa, eivät aluksi uskaltaneet lähestyä meitä [turvapaikanhakijoita] ehkä sen takia, että eivät tienneet meistä paljoa, mutta myöhemmin tutustuivat enemmän. Kaikki on mennyt todella hyvin ja olen tyytyväinen. (Haastattelu: Mies 2, 21-vuotias afganistanilainen, tullut Suomeen yksin)

Monelle turvapaikanhakijalle juuri jalkapallo tuntuu olevan luontevin keino syventää turvapaikanhakijoiden ja paikallisten ihmisten välejä. Yhteisen kielen puuttuessa joko kokonaan tai ollessa parhaimmillaankin heikkoa, urheilu nähdään potentiaalisena raja-aitojen kaatajana. Kanssakäyntiä helpottaa ehkä sekin, että jalkapalloa pelataan ikään kuin neutraalilla maaperällä, vastaanot-

4. Vastaanottokeskus ja Kauhava

tokeksuksen rajojen ulkopuolella. Keskuksen asukkaat näkevät lähentymistä paikallisyhteisön kanssa tapahtuvan juuri yhteisten aktiviteettien kautta.

Jos järjestettäisiin erilaisia tapahtumia, niin silloin olisi todella hyvä mahdollisuus suomalaisille ja turvapaikanhakijoille tutustua toisiinsa. Tutustua esimerkiksi jalkapallon tai muun aktiviteetin kautta toistemme kulttuuriin. (Haastattelu: Mies 2, 21-vuotias afganistanilainen, tullut Suomeen yksin)

Jos järjestäisi jonkun jalkapallotapahtuman, johon voisivat sekä me [turvapaikanhakijat] että kantasuomalaiset tulla pelaamaan jalkapalloa. Mitä enemmän ihmiset puhuvat toisilleen ja mitä enemmän he tutustuvat ja ymmärtävät toisiaan, eikä tule mitään erityisiä ongelmia [niin sen parempi]. (Haastattelu: Mies 1, 21-vuotias afganistanilainen, tullut Suomeen yksin)

Ulkomaalaisille on hyvin vaikeaa suomalaistua kulttuurisesti [...], mutta pystyisimme sopeutumaan suomalaisiin ihmisiin tai suomalaiseen yhteiskuntaan urheilun kautta. Pelaamme [kesäaikaan] joka päivä iltakahdeksasta eteenpäin jalkapalloa suomalaisten kanssa, se on meille kaikista tärkein keino tutustua erilaisiin ihmisiin. (Haastattelu: 24-vuotias afganistanilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Jos on mahdollista voisi pitää jotkut illanistujaiset, missä kaikki voidaan istua ja puhua omista maistamme tai muutenkin. Että voisi tutustua suomalaisiin ja suomalaiset voisivat tutustua oikeasti meihin. Ei niin että ne ovat kuulleet meistä, vaan voivat oikeasti tutustua meihin, ymmärtää ja tuntee meidät. Että keitä me oikeasti olemme. Että jos on mahdollista järjestää semmoinen. (Haastattelu: 33-vuotias afganistanilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Kauhavan vastaanottokeskuksen johto tiedostaa, että keskuksen ja paikallisyhteisön välejä voisi olla mahdollista lähentää yhteisten aktiviteettien avulla. Tätä Kauhavalla on jonkin verran kokeiltukin. Muun muassa marraskuussa 2015 järjestettiin ravintolapäivä, joka houkutteli satoja paikkakuntalaisia vastaanottokeskukseen tutustumaan ja syömään turvapaikanhakijoiden valmistamaa ruokaa. Vastaanottokeskuksen johtaja pitää tärkeänä sitä, että vastaanottokeskus ei olisi muusta ympäristöstä eristyksissä oleva alue, vaan että siellä olisi toimintaa, joka houkuttelisi sinne paikkakuntalaisia vierailulle. Vastaanottokeskus sijaitsee hieman sivussa Kauhavan keskustasta. Matkaa sinne on puolitoista kilometriä. Keskuksen johtaja pitää välimatkaa myös hyvänä asiana. Sijainti syrjemmällä ehkäisee lieveilmiöiden syntymistä.

4.4 Jalkapallo yhteisenä kielenä

[...] näen aika lailla hyväksi, kun olemme parin kilometrin päässä tuosta niin sanotusta keskustasta. Toisaalta meillä on alueellamme [myös] muuta toimintaa, joka liittyy ihan muuhun kuin vastaanottokeskukseen. Toisaalta tästä on sen verran matkaa [keskustaan] ja kylä on sen verran pieni, että houkutukset jäädä joka ilta vaikka ostarille vetämään bisseä ovat huomattavasti pienemmät. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Vastaanottokeskuksen asukkaiden ja muiden kauhavalalaisten saaminen kohtaamaan toisensa molemmille osapuolille luontevalla tavalla on haasteellista. Vaikuttaa myös siltä, että Kauhavalla on seurakuntien toimijoita lukuun ottamatta varsin vähäinen määrä paikallisia asukkaita, jotka ylipäättään ovat kiinnostuneita kanssakäymisestä vastaanottokeskuksen asukkaiden kanssa. Toisaalta eivät kaikki turvapaikanhakijatkaan ole kiinnostuneita tai kykeneväisiä luomaan suhteita kantasuomalaisiin. Vastaanottokeskuksen johtaja painottaakin sitä, että kanssakäynnin tulisi olla luontevaa.

Kyllä me voisimme tehdä varmaan paljonkin paremmin. Sitähän on kai-kenlaista projektia ja hanketta ja vaikka mitä ehdoteltu, mutta sen pitäisi olla aika luontevaa. Onko se sitten urheiluseurojen kautta tapahtuvaa vai onko se jotain ihan muuta. Paikallisväestön kanssa käytävää tapahtumaa tai kanssakäymistä pitäisi lisätä, kun se lähtee siitä tutustumisesta. Jotkut ihmiset ystäväystyy. Että sellaista kanssakäymistä olisi hiukan enemmän, jotain yhteistä tapahtumaa. Se olisi varmaan semmoinen tärkeä [asia]. [...] En usko semmoisiin niin kuin ihan väkisin tehtyihin kotoutuksiin. Että nyt meillä on yhdessä tuolla nuotioilta ja sinne on tilattu ne ihmiset eli ne seurakunnan ihmiset tai vastaavat, jotka ovat avoimia ja haluavat muutenkin tutustua näihin [turvapaikanhakijoihin]. Siellä käyvät ne samat ihmiset ja sitten me kaikki hymyillään ja näin. Se kohtaaminen pitäisi tapahtua aika luonnollisesti. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Vastaanottokeskuksen johto korostaa, että yhteistyön paikallisten kanssa tulisi olla pitkäjänteistä, jotta kyse ei olisi vain yksittäisistä "sirkustempuista". Paikalliset urheiluseurat nähdään luontevina kumppaneina, sillä seudulla on esimerkiksi useita alemmilla sarjatasoilla pelaavia jalkapalloseuroja, joilla todennäköisesti olisi käyttöä turvapaikanhakijoiden lajiosaamiselle. Tunnusteluja seurojen suuntaan on tehty, mutta seurojen suhtautuminen on ainakin toistaiseksi ollut varsin maltillista. Vastaanottokeskuksen johtajan mukaan yhteistyötä yritetään jälleen virittää vuoden 2017 alussa uuden sarjakauden kynnyksellä.

Eräs keskeinen kysymys turvapaikanhakijoiden osallistumisessa paikallisten seurojen kilpailutoimintaan on se, että virallisissa sarjoissa pelaaminen ei ole ilmaista, vaan pelaajilla tulee olla voimassa olevat maksulliset pelipassit.

Pelipassiin kuuluu myös vakuutus, jota otettaessa ottajalla pitää olla sosiaaliturvatunnus. Näin ratkaistavana olisi pulma siitä, miten turvapaikanhakijoiden harrastustoiminnasta koituneet kulut katetaan ja myös siitä, miten ilman sosiaaliturvatunnusta saadaan pelaajalle hankituksi vakuutus. Toinen kysymys on turvapaikanhakijoiden elämäntilanteen epävarmuus. Niin hyvä ajatus kuin viralliseen kilpasarjaan osallistuva turvapaikanhakijoista koottu jalkapallojoukkue olisikin, näin pitkäkestoiseen toimintaan panostaminen on hankalaa. Toki voidaan todeta, että mikäli turvapaikanhakuprosessit jatkossakin venyvät yli vuoden tai jopa kahden mittaisiksi, vastaanottokeskuksissa voitaisiin toteuttaa myös hankkeita, jotka edellyttävät sitoutumista useaksi kuukaudeksi kerrallaan.

4.5 Kaupungin ja vastaanottokeskuksen yhteistyö

Vaikuttaa siltä, että Kauhavan vastaanottokeskuksessa on onnistuttu verrattain kireästä aikataulusta huolimatta pystyttämään toimiva organisaatio. Myös yhteistyö Kauhavan kaupungin kanssa on alkukangertelujen jälkeen toiminut hyvin:

Alussahan – siis viime vuonna [2015] – kaikki oli haasteellista sekä vastaanottokeskukselle itselle eli Punaiselle Ristille että meille kaupungille. Tämä oli aivan uusi tilanne, eikä ollut hirveän paljon päteviä työntekijöitä: ei kaupungin puolelta eikä vastaanottokeskuksen puolelta. Vastaanottokeskukseen vain otettiin ihmisiä [töihin], jotta saadaan rutiinit toimimaan, saadaan joku akuutti tehtävä hoitumaan. Niitä [toimintatapoja] sitten edelleen hiotaan, kuten Juha [Mäki-Rajala] sanoi, ainakin niitä palveluja. Palveluista tullaan karsimaan ylimääräisiä [asioita], jotka eivät kuulu vastaanottokeskuksen perustehtäviin. Mutta sitten, kun jotenkuten [toiminta] lähti käyntiin, se yhteistyö – eli koulun puolesta ja terveydenhuollon puolesta – niin nythän ei ole mitään huonoa sanottavaa. Kaikki toimii mielestäni aika hyvin. (Haastattelu: Fia Hafiz, Kauhavan kaupungin maahanmuuttokoordinaattori)

Se [yhteistyö kaupungin kanssa] on sujunut hyvin, äärimmäisen hyvin. Alkuun ihmeteltiin toki kaikenlaista elämää ja kuka oppilaista käy koulua missäkin ja onko tämä meidän homma vai onko tämä jonkun [muun] homma. Totta kai semmoista [ihmettelyä] käydään, kun ei [ennen] ole ollut vastaanottokeskusta. Mutta terveys- ja sosiaalipalvelut, jotka ovat suuri osa tätä kokonaisuutta, yksi suurimmista tietenkkin, niin se on sujunut todella hyvin [...] meillä on vakiajat hammashuoltoon viikoittain. Päivystysajat pari kappaletta [viikossa]. Se on monessa vastaanottokeskuksessa 95-prosent-

4.5 Kaupungin ja vastaanottokeskuksen yhteistyö

tisesti täysin käsittämätöntä, että tämmöistä tarjottaisiin kunnasta. Kyllä täytyy sanoa, että monella eri osa-alueella Kauhavalla on ollut helppo toimia. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Vastaanottokeskuksen perustamiseen liittyneestä äänekkäästä vastarinnasta huolimatta yhteistyö kaupungin ja keskuksen välillä lujittui nopeasti. Vastaanottokeskuksen tulo hyväksyttiin kaupungin valtuuston ja hallituksen taholla ja ryhdyttiin toimimaan puhtaalta pöydältä. On mahdollista, että juuri alkuvaiheen negatiivinen ilmapiiri on osaltaan edesauttanut kaupungin ja vastaanottokeskuksen välistä yhteistyötä. Hankalassa tilanteessa on ollut pakko panostaa yhteistyöhön, jotta ongelmien syntymistä ja syvenemistä voitaisiin ehkäistä. Toisaalta kaupunkikin huomasi vastaanottokeskuksen perustamisesta koituvan myös positiivisia seurauksia alueelle, lähtien sen työllistävästä vaikutuksesta. Kauhavan maahanmuuttokoordinaattorin Fia Hafizin mukaan kaupunki on saanut liike-elämän suunnalta myönteistä palautetta siitä, että turvapaikanhakijoita on paikkakunnalla:

Myönteistä [palautetta on tullut], koska liikevaihto kaupoissa on heti toista luokkaa, kun kaikki nämä erikoistuotteet, joilla ei ole hirveästi ollut kysyntää, käyvät nyt kaupaksi aika hyvin. Tietääkseni kauppiaille ei ole mitään [negatiivista] sanottavaa. Paikalliset yrittäjät saivat sen [osuuskunta] Maamulandian kautta aika hyviä työntekijöitä ja todella nopealla aikataululla. Kiinteistönvälittäjät ja kiinteistönomistajat ovat saaneet ja tulevat vielä saamaan vuokralaisia. (Haastattelu: Fia Hafiz, Kauhavan kaupungin maahanmuuttokoordinaattori)

Kauhavan kaupunki näkee alueelle sijoitetuissa turvapaikanhakijoissa myös työvoimapotentiaalia. Kauhavan kunnan alueelle on viime vuosina kohdistunut vuosi vuodelta enemmän työperusteista maahanmuuttoa (Maahanmuuttostrategia 2016, 5). Alueella toimii esimerkiksi ikkunoita ja ovia valmistava Skaala Oy, jonka Kauhavalla työskentelevistä noin 350 työntekijästä yli viidennes on ulkomaalaistaustaisia (Suutari ym. 2016, 28). Samaan aikaan Kauhavan asukasluku on vuosi vuodelta laskenut (Kuntaliitto 2016). Kauhavalla maahanmuuttokoordinaattorina toimineen Fia Hafizin mukaan kaupunki näkee maahanmuuttajat nimenomaan väestöllisenä resurssina, jonka avulla seudun elinvoimaa on mahdollista ylläpitää ja edelleen kehittää. Kuvaavaa on, että maahanmuuttokoordinaattorin virka on sijoitettu kaupungin Kehityskeskuksen alaisuuteen, eikä esimerkiksi sosiaalipalveluihin. Kehityskeskuksen tehtävänä on nimenomaan alueen elinkeinotoiminnan edistäminen. Kaupungin nykyinen maahanmuuttostrategia onkin ”hyvin maahanmuuttomyönteinen”. (Haastattelu: Fia Hafiz, maahanmuuttokoordinaattori)

4. Vastaanottokeskus ja Kauhava

Maahanmuuttomyönteisyyden kasvu ilmenee myös siitä, miten kaupungin maahanmuuttostrategia on muuttunut. Vanha strategia oli laadittu vuonna 2010. Siinä lähdettiin siitä, että maahanmuuttoa kehitetään nimenomaan työperusteisena maahanmuuttona. Kiintiöpakolaisiin sanotaan suhtauduttavan ”myönteisesti”, mutta heitä ei olla ottamassa kuntaan. Kesällä 2016 päivitetty strategia sen sijaan lähtee siitä, että kunta ottaa vuosittain noin 20 pakolaisstatuksen saanutta asumaan kuntaan. Kaupungin linjauksen mukaan paikat on ensisijaisesti varattava Kauhavan vastaanottokeskuksesta tuleville, koska siellä on tehty aktiivisesti työtä Kauhavaan ja yhteiskuntaan sopeutumisen hyväksi. Päätökset kuntapaikan saajista tekee kaupungin maahanmuuttokoordinaattori. (Maahanmuuttostrategia 2010, 6; Maahanmuuttostrategia 2016, 5, 8)

Kauhavalla käynnissä oleva ajattelun ja toimintatavan muutos muistuttaa läheisessä Närpiön kunnassa tapahtunutta. Närpiö oli Suomen ensimmäinen suurkaupunkialueiden ulkopuolinen kunta, joka alkoi ottaa kuntasijoitettavia pakolaisia. Tämä tapahtui vuonna 1988. Muutamaa vuotta myöhemmin kuntaan alkoi tulla Jugoslavian hajoamissotaa pakenevia. Kun Närpiön kasvihuoneviljely muuttui ympärivuotiseksi 1990-luvun lopulla, tuotti se kuntaan työvoimapolua. Myös metalliverstaat tarvitsivat työvoimaa. Työntekijöitä ei kuitenkaan Suomesta saatu. Tällöin rekrytointi kääntyi pakolaisina tulleiden ihmisten suhteiden ja verkostojen avulla erityisesti Balkanille. Noin vuodesta 2005 lähtien vieraskielisten osuus Närpiössä on kasvanut ripeästi. (Mattila & Björklund 2013) Vuoden 2015 lopussa vieraskielisen (s.o. ulkomaalaistaustaisen) väestön osuus Närpiön väkiluvusta oli 12 prosenttia, kun sen osuus koko Suomen väestöstä oli kuusi prosenttia (Tilastokeskus 2017). Närpiön esimerkki osoittaa, miten humanitaarinen ja työperusteinen maahanmuutto voivat olla vuorovaikutuksessa ja voivat tukea toisiaan.

5.

Kauhavan vastaanottokeskuksen alkutaipaleen innovaatiot

Kauhavan vastaanottokeskusta sen perustamisesta aina heinäkuuhun 2016 johtanut Ilkka Peura edisti aktiivisesti monia uusia toimintamalleja, joiden avulla Kauhavalle sijoitettuja turvapaikanhakijoita saatiin aktivoitua. Keskeisimpiä keinoista olivat oma parlamentti ja osuuskunta *Mamulandia*. Parlamentin päämääränä oli keskuksen oman sisäisen hallinnon vakautus ja asukkaiden osallistaminen hallintoon sekä demokratian alkeiden opettelu. Useimmat turvapaikanhakijoista nimittäin saapuvat Suomeen alueilta, joissa demokratia, ainakaan sellaisena kuin me sen länsimaissa käsitämme, ei ole käytössä. *Mamulandian* tavoitteena oli auttaa vastaanottokeskuksen asukkaita työllistymään keskuksen ulkopuoliseen palkattuun työhön. Peuran luomilla uusilla toimintamalleilla näytti olleen kiinteä yhteys Peuran persoonallisuuteen ja johtamisnäkemykseen.

5.1 Persoonallista johtamista

Haastatteluiden, julkisuuden ja omien havaintojemme perusteella yrittäjä- ja armeijataustaisesta Ilkka Peurasta muodostuu kuva visionäärisenä, karismaattisena ja välittömänä ihmisenä ja suoraviivaisena toiminnan miehenä. Peuraa on julkisuudessa luonnehdittu muun muassa näin:

Ipe [Ilkka Peura] on valloittava ja inspiroiva persoona, ja hän tulee toimeen kaikkien kanssa. Asioista jauhamisen sijaan mies keskittyy tekemiseen.
(Komiati 9.12.2015, 3)

5. Kauhavan vastaanottokeskuksen alkutaipaleen innovaatiot

Peuran persoonallinen ote ja vastaanottokeskuksen johtajille suodut laajat toimivaltuudet mahdollistivat sen, että Kauhavalla alettiin tehdä asioita toisin, kuin aiemmin vastaanottokeskuksissa oli ollut tapana. Peura ei halunnut vastaanottokeskuksen toimivan pelkästään lakisääteiset peruspalvelut tarjoavana turvapaikanhakijoiden asuinpaikkana. Hän pyrki siihen, että asukkaiden vastaanottokeskuksessa viettämästä ajasta olisi hyötyä paitsi turvapaikanhakijoille itselleen, myös ympäröivälle yhteiskunnalle.

Peura myöntää, että hänen oma yrittäjätaustansa on vaikuttanut hänen tapansa johtaa myös vastaanottokeskusta. Hänen filosofiaansa kuuluu, että aina ei onnistuta, mutta yrittää täytyy siitä huolimatta:

Pitää kokeilla ja pitää uskaltaa ottaa takkiin, jos ei onnistu niin ei [onnistu]. Se [epäonnistunut kokeilu] siirretään taakse ja lähdetään niitten muitten [ideoiden] kanssa täysillä eteenpäin. (Haastattelu: Ilkka Peura, vastaanottokeskuksen johtaja)

Tätä ennakkoluulotonta asennetta ja visionäärisyyttä pidettiin vastaanottokeskuksen työntekijöiden piirissä sinänsä positiivisena piirteenä.

[...] se [Ilkka Peurassa] oli hienoa, että hänellä oli visioita [...] se, että täällä on mennyt porukkaa niihin työharjoitteluihin ja työpaikkoihin, niin se on mielestäni todella hieno asia. Ja ylipäätään se, että täällä on ollut asiakkailta hyvä olla, niin uskon, että sillä on ollut vaikutusta. (Haastattelu: Työntekijä 1, Kauhavan vastaanottokeskus)

Peuran johtamiskulttuuriin kuului, että hän loi hyvin välittömät suhteet vastaanottokeskuksen asukkaisiin. Hän esimerkiksi pyrki henkilökohtaisesti kuuntelemaan asukkaiden mielipiteitä heidän arkeensa liittyvissä asioissa. Johtajan toimiston edessä kiemurteleva jono pakeille pyrkiviä turvapaikanhakijoita oli Peuran johtajakaudella tuttu näky. Johtajan ja asukkaiden välille muodostui läheinen ja luottamuksellinen suhde.

Johtaja [Ilkka Peura] oli aina meidän kanssamme. Kierteli turvapaikanhakijoiden kanssa varastoissa, pesutuvissa, ravintolassa, oli meidän kanssamme. Näimme hänet ihan kasvotusten. (Haastattelu: 44-vuotias irakilainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

Kerran viikossa pidettiin palaveri. Hän [Ilkka Peura] oli itse paikalla ja muutkin olivat paikalla. He kyselivät ja me vastasimme heille mitä ongelmia on. [...] Johtaja tuli kysymään vaikka itse meiltä, että onko meillä joku ongelma,

5.1 Persoonallista johtamista

voiko hän auttaa. (Haastattelu: 33-vuotias afganistanilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Vastaanottokeskuksen työntekijöiden kannalta tuloksena oli kuitenkin tilanne, jossa keskuksen asukkaat eivät täysin kunnioittaneet tavallisten työntekijöiden arvovaltaa, sillä asukkaat olivat tottuneet asioimaan suoraan johtajan kanssa. Työntekijät kuitenkin kaipasivat sellaista johtamisotetta, jossa heidän asemaansa ja arvoaltaansa tuetaan enemmän.

Ipen [Ilkka Peura] aikaan asukkailla oli ehkä semmoinen ajatus, että jos joku ohjaaja sanoo, että "et voi tehdä näin" niin sitten, jos siitä käy Ipelle sanomassa, niin se voi ehkä kumoutua. Nykyään toiminta on kehittynyt vähän enemmän siihen suuntaan, että enemmän uskotaan myös sitä ohjaajaa. (Haastattelu: Työntekijä 2, Kauhavan vastaanottokeskus)

Turvapaikanhakijoilta kysyttäessä Peuran toimintakulttuuri saa osakseen kiitosta. Asukkaille hän näyttäytyi helposti lähestyttävänä johtajana, joka henkilökohtaisesti kuunteli asukkaiden huolia ja myös toteutti muutoksia heidän toiveidensa pohjalta. Asukkaita läheinen ja luottamuksellinen suhde Peuraan tyydytti, koska he kokivat voivansa tulla kuulluiksi.

[...] hän [Ilkka Peura] puhui kanssamme. Kyseli meidän kuulumisiamme ja kuunteli, jos meillä oli joku mielipide jostain asiasta. Hän myös järjesti paljon monenlaisia asioita meille: me pystyimme esimerkiksi kokkaamaan pihalla. (Haastattelu: Mies 2, 21-vuotias afganistanilainen, tullut Suomeen yksin)

[...] hän [Ilkka Peura] yritti henkilökohtaisesti hoitaa kaikkia ongelmia, joita tuli vastaan. Me tarvitsemme semmoisia henkilöitä. Oli hyvä, että hän kommunikoi meidän kanssa suoraan. (Haastattelu: 30-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Peuran suosiota asukkaiden keskuudessa kasvatti entisestään se, että hän visioi osuuskunta Mamulandian kautta järjestävänsä palkallista työtä vähintäänkin kymmenille turvapaikanhakijoille. Ei ole lainkaan yllättävää, että liki epätoivoisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten silmissä toimielias ja asukaslähtöinen Peura näyttäytyi eräänlaisena sankarihahmona. Toisaalta on selkeästi havaittavissa, että Peuran edustaman organisaation, Suomen Punaisen Ristin, näkökulmasta hyvin asukaslähtöinen johtamismalli osoittautui monelta osin ongelmalliseksi.

5.2 Parlamentti

Eräs Kauhavan vastaanottokeskuksen alkutaipaleen keskeisiä innovaatioita oli oma parlamentti. Ajatus oli, että vastaanottokeskuksen asukkaat voisivat sen kautta vaikuttaa omaan arkeensa ja jopa täysin ”puhtaalta pöydältä” luoda vastaperustetun vastaanottokeskuksen toimintamalleja ja käytänteitä. Parlamentti perustettiin länsimaisen demokraattisen perinteen mukaisella, kaikille avoimella äänestyksellä. Siinä asukkaat saivat joko asuinkerros- (yksin tulleet miehet) tai rappukäytäväkohtaisesti (perheet ja yksin tulleet naiset) valita keskuudestaan edustajansa parlamenttiin. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Parlamentin toiminnassa oli yleensä kerrallaan mukana kaksitoista asukkaiden keskuudestaan valitsemaa edustajaa sekä vastaanottokeskuksen johtaja Ilkka Peura. Muutaman viikon välein kokoonnuttiin keskustelemaan asioista. Sekä asukkailla että johtajalla oli parlamentissa omia tavoitteitaan. Asukkaiden edustajien esiin nostamat asiat liittyivät tavallisesti asukkaiden havaitsemiin epäkohtiin. Keskusteluun tuotiin enimmäkseen hyvin arkisia asioita, kuten ruokahuollon järjestäminen, ruoka itsessään tai esimerkiksi liikuntatilojen aukioloajat. Vastaanottokeskus puolestaan nosti yhteiseen keskusteluun sellaisia asioita, kuin miten vastaanottokeskuksen alueella tai sen ulkopuolella tulee toimia. Vastaanottokeskus hyödynsi parlamenttia myös tiedonjakokanavana: parlamentin jäsenten odotettiin vievän kokouksissa jaettua tietoa eteenpäin omiin asuinkerroksiinsa tai rappukäytäviinsä. Käytännössä osoittautui kuitenkin, että parlamentin jäsenet eivät aina kantaneetkaan vastuutaan muiden asukkaiden informoinnista. Näin varsinkin silloin, kun kyseessä oli jokin negatiivinen asia, joka olisi pitänyt kertoa eteenpäin. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Vastaanottokeskuksen johtajan vaihtuessa parlamentin toimintaa ei virallisesti lakkautettu, mutta käytännössä toiminta pantiin jäihin. Toiminnan keskeyttämisen syyt näyttävät keskittyvät kahteen syyryväkseen: toisaalta kyse oli vallasta ja toisaalta tasa-arvosta. Kysymys vallasta jakaantuu kahteen osaan. Toinen niistä liittyy vastaanottokeskuksen henkilökunnan omaan organisaatioon, työtapoihin ja sisäiseen vallanjakoon. Toinen liittyy vastaanottokeskuksen asukkaiden sisäiseen vallankäyttöön. Vallankäytön problematiikkaa kehystää suurempi kysymys tasa-arvosta.

Vastaanottokeskuksen henkilökunnan kannalta parlamentti oli ongelmallinen, koska parlamentin ja vastaanottokeskuksen johtajan yhteistyö muodostui liian läheiseksi, eikä henkilökuntaa enää osallistettu näihin päätöksentekoihin.

[...] mitä pidän ehkä suurimpana puutteena oli se, että jossain kohtaa kävi niin, että henkilökuntamme – ohjaajat, jotka ovat eniten tekemisissä näiden

5.2 Parlamentti

ihmisten kanssa – jäi kokonaan pois päätäntäketjusta. Heiltä ei käytännössä kysytty mitään. Voi olla, että Ipe [Ilkka Peura] jutteli vähän minun [apulaisjohtajan] kanssani jotain ja jutteli sen parlamentin kanssa ja sitten päätettiin joku asia. Tällöin ollaan aika erikoisella tiellä. Turvapaikanhakijat päättävät yksikön johdon kanssa, kuinka asioita tehdään ja henkilökunta on siitä siivottu käytännössä sivuun. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Näin kävi, koska parlamentissa käytetty "hallintomalli" oli duaalimalli: siinä vaikuttivat johto – käytännössä johtaja – ja asukkaat. Aidosti toimiakseen mallin olisi pitänyt olla kolmikanta. Tällöin edustettuna ja toiminnassa mukana olisi pitänyt olla kolme tahoja: työntekijät, asukkaat ja johto. Tällainen malli lienee kuitenkin liian raskas ja myös vieras vastaanottokeskusmaailmaan, joka perinteisesti toimii pikemminkin suljetun laitoksen tapaan kuin aidosti demokraattisena yhteisönä.

Vastaanottokeskuksen asukkaiden sisäiseen vallankäyttöön liittyy kysymys vaalitavasta ja sen reiluudesta. Vastaanottokeskuksen asukkaat ovat kielelliseltä, etniseltä ja muulta taustaltaan moninaisia. Kauhavan vastaanottokeskuksen parlamentin "asukasjäsenet" valittiin rappukäytävien tai asuinkerrosten mukaan. Heitä ei siis valittu edustamaan asukkaiden kielellisiä tai etnisiä ryhmiä. Valintatapa aiheuttaa vaaran siitä, että pienet kieli- tai kulttuuriryhmät saattavat syrjäytyä toiminnasta tai tiedon jakamisesta. Syrjäytyneiden näkökulmasta katsottuna parlamentin kaltainen toimielin voi jäädä etäiseksi ja olla vieraaksi koettu väylä vaikuttaa omiin asioihin vastaanottokeskuksessa.

Näen siinä riskinä sen, että pysyykö se tasa-arvoisena, ovatko kaikki asiakkaat suhteessa toisiinsa tasa-arvoisia? Onko niillä yhtäläiset vaikutusmahdollisuudet vastaanottokeskuksessa? (Haastattelu: Työntekijä 1, Kauhavan vastaanottokeskus)

Lisäksi oli havaittavissa, että jotkut parlamentissa toimineet henkilöt alkoivat käyttää valtaansa väärin. He alkoivat määrällä muita asukkaita "vähän kaikenlaisissa toiminnoissa silläkin tavalla, mikä ei ollut meidän [johdon] tarkoitus" (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja). Toisin sanoen, ainakin osa parlamentin toiminnassa mukana olleista turvapaikanhakijoista hyödynsi luottamuksellista asemaansa väärin omiin tarkoituksiinsa. Tässä orastaa ongelma siitä, kuinka demokraattinen parlamentti lopulta oli? Oliko esimerkiksi olemassa vaara, että lähtömaiden sisäiset tai niiden väliset valtarakenteet siirtyvät sinällään vastaanottokeskuksen parlamenttiin?

5. Kauhavan vastaanottokeskuksen alkutaipaleen innovaatiot

Näen sen riskin, että eihän käy niin, että samat ihmiset, joilla on valtaa kotimaassaan saavat valtaa myös täällä? [...] Ja kuinka tärkeä rooli meillä työntekijöillä on, että emme väärällä lailla heidän keskinäisiä riitojaan tai valtasuhteitaan vahvista. Olemme usein niistä autuaan tietämättömiä, emmekä pääse niihin käsiksi, vaikka ne kaikki 350 asiakasta kävisivät meille niistä kertomassa. (Haastattelu: Työntekijä 1, Kauhavan vastaanottokeskus)

Tämän ongelman ratkaisemiseen parlamentista saadut kokemukset eivät anna eväitä.

Joidenkin parlamentin jäsenten harjoittama vallan väärinkäyttö ja itsensä nostaminen asukastovereiden yläpuolelle tuo esiin myös kysymyksen tasa-arvosta. Kuten haastateltu työntekijä summasi: "Tasa-arvokysymys on mielestäni aika iso kysymys näissä asioissa" (Haastattelu: Työntekijä 1, Kauhavan vastaanottokeskus). Vastaanottokeskuksen kaltaisessa ympäristössä lähtökohtana tulee aina olla asukkaiden tasa-arvoinen asema (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja). Vaikka haastateltujen parlamentin jäsenenä toimineiden turvapaikanhakijoiden mukaan epätasa-arvoa asukkaiden välillä ei parlamentin toiminnassa esiintynyt, olisi asia pitänyt varmistaa mahdollisimman perinpohjaisesti. Maahanmuuttoviraston laatimassa turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän strategiassakin yhdenvertaisuus on yksi keskeisistä arvoista. Strategian mukaan "ihmisoikeudet, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja syrjimättömyys ovat keskeisiä toiminnan perusperiaatteita" ja "esteitä yhdenvertaisuuden toteutumiselle poistetaan aktiivisesti" (Migri 2013).

Ainakin osalle asukkaista parlamentin kokoontumiset ylläpitivät osaltaan suoraa keskusteluyhteyttä asukkaiden ja vastaanottokeskuksen johdon välillä. Siksi ei olekaan yllättävää, että parlamentin toiminnassa mukana olleet haastatellut asukkaat eivät nähneet sen toiminnassa juuri lainkaan negatiivisia piirteitä. Heille se edusti pikemminkin toimivaa tapaa kommunikoida johdon kanssa ja myös tietyssä määrin mahdollisuutta aidosti vaikuttaa asioihinsa.

Vaikka parlamentin toiminta osoittautui tietyiltä osin ongelmalliseksi, sitä pidettiin myös hyvänä kokeiluna:

Mielestäni se [parlamentti] oli ehdottomasti hyvä ja freesi lähestymistapa. Että asiakkaat saavat olla muutakin, kuin vain passiivisia turvapaikanhakijaprosessissa olevia. [...] On hienoa, että kyseenalaistetaan semmoisia ajatusmalleja, että näin nyt on vaan tehty ja näin tehdään. Se on hieno asia. (Haastattelu: Työntekijä 1, Kauhavan vastaanottokeskus)

Parlamenttia visioineen ja sen toimintaa johtaneen Ilkka Peuran mukaan parlamentin toiminnan avulla Kauhavan vastaanottokeskukseen saatiin luotua "erittäin mielenkiintoinen keskustelufoorumi", jossa asukkaat toivat asioita esille

5.3 Osuuskunta Mamulandia

yllättävänkin avoimesti. Hän korostaa, että parlamentilla ei ollut minkäänlaista päätäntävaltaa vastaanottokeskuksen toimintaan. Jälkikäteen Peura ei koe parlamentin varsinaisesti epäonnistuneen uudenlaisena kokeiluna, mutta myöntää, että tiedonkulku parlamentin jäsenten ja vastaanottokeskuksen asukkaiden välillä ei toiminut parhaimmalla mahdollisella tavalla. Peura myös katsoo, ettei onnistunut riittävässä määrin motivoimaan muuta vastaanottokeskuksen henkilökuntaa mukaan parlamentin toimintaan, jolloin sen toiminta saatettiin kokea liian haastavaksi. (Haastattelu: Ilkka Peura, vastaanottokeskuksen entinen johtaja, 2017)

Vaikka parlamenttia ei enää ole, näkee vastaanottokeskuksen nykyinen johtaja Juha Mäki-Rajala, että jatkossakin on tarvetta henkilökunnan ja asukkaiden edustajista koostuville yhteistyöryhmille. Vaalien järjestämisestä on kuitenkin luovuttu. Pyrkimyksenä on henkilökunnan voimin pitää huoli siitä, ettei yhdellekään asukkaalle muodostuisi vallankäytösuhdetta muihin asukkaisiin. Valta on kokonaan vastaanottokeskuksen henkilökunnalla, joka ottaa toiminnassaan huomioon asukkaiden mielipiteet ja ehdotukset, mutta päättää itsenäisesti toimintatavoista. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja) Vastaanottokeskuksen kaltaisessa yksikössä, jossa asukkaat eivät monessakaan mielessä ole samalla viivalla keskenään, tämä tuntuu oikeanlaiselta tavalta toimia. Erittäin haasteellisessa elämäntilanteessa olevia, monesti kielitaidottomia ja usein traumaattisen historian omaavia ihmisiä on palveltava ja johdettava siten, että heikoimman etu otetaan aina kaikissa tilanteissa huomioon. Tämä käy yksiin myös Maahanmuuttoviraston laatiman turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän strategian ja Punaisen Ristin periaatteiden kanssa.

5.3 Osuuskunta Mamulandia

Osuuskunta Mamulandia oli toinen merkittävä Kauhavan vastaanottokeskuksen innovaatio. Nimensä osuuskunta sai lähellä vastaanottokeskusta sijaitsevan alikulkutunnelin pieleen maalatusta graffitista. Osuuskunta perustettiin keväällä 2016 ja se sai alkuvaiheessa osakseen innostuneen vastaanoton ja ylitti myös valtakunnallisen uutiskynnyksen (esim. Yle 29.4.2016). Tuolloin elettiin aikaa, jolloin Suomen vastaanottokeskukset pullistelivat turvapaikkahakemuksiin päätöstä odottelevista ihmisistä, joiden arki oli pääasiassa pelkkää passiivista odottamista. Samaan aikaan julkisuudessa puhuttiin poikkeuksellisista turvapaikanhakijamääristä johtuvista valtiolle koituvista lisääntyneistä kuluista (esim. IS 17.2.2016).

Useat turvapaikanhakijoiden työllistämishankkeet ovat painottuneet lähinnä koulutettujen turvapaikanhakijoiden osaamisen kartoittamiseen ja heidän

Kuva 5. Graffititaidetta kauhavalaisen alikulkusillan pielessä syksyllä 2015.
© Ilkka Peura

työllistämiseensä. Mamulandiassa lähtökohta oli toisenlainen. Osuuskunnassa lähtökohtaisesti luotiin kaikille Kauhavan vastaanottokeskuksen työhaluisille ja -kykyisille asukkailla mahdollisuus työntekoon. Tarkoitus oli myös vastata niihin byrokraatian haasteisiin, jotka vaikeuttavat turvapaikanhakijoiden työllistymistä turvapaikkaan liittyvän hakuprosessin ollessa käynnissä.

Osuuskuntamallin idea piili siinä, että koska turvapaikanhakijoilla ei ole pankkitiliä, eivätkä yritykset välttämättä ole kovin innokkaita maksamaan palkkoja käteisellä, palkanmaksu voitaisiin hoitaa osuuskunnan tilille. Sieltä se maksettaisiin edelleen työntekijöille. Sittemmin turvapaikanhakijoiden rahanliikenteen helpottamiseksi on kehitetty prepaid-maksukortteja, joille voidaan siirtää vastaanottorahan lisäksi myös esimerkiksi palkkasaatavia (Yle 2.2.2017). Uutta prepaid-maksujärjestelmää testataan aluksi kolmessa vastaanottokeskuksessa, ja mikäli se osoittautuu toimivaksi, tarkoituksena on laajentaa järjestelmä valtakunnalliseksi syksyllä 2017.

Osa Mamulandian kautta maksetuista palkoista oli alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitus osoittaa osuuskunnan yhteiseen käyttöön. Yhteinen raha oli tarkoitus käyttää kaikkien vastaanottokeskuksen asukkaiden hyväksi. Täten edistettäisiin yhteisöllisyyden tuntua ja samalla ehkäistäisiin mahdollista työllistyneisiin asukkaisiin kohdistuvaa kateuden tunnetta. Osuuskuntaa oli tarkoitus rakentaa alhaalta ylöspäin asukaslähtöisesti siten, että sen toiminta hyödyttäisi vastaanottokeskusta laajemminkin. Kun mahdollisimman monelle asukkaalle tarjottaisiin mielekäästä tekemistä, josta saisi myös rahallisen korvauksen, ajateltiin sen myös näkyvän vastaanottokeskuksessa parempana

5.3 Osuuskunta Mamulandia

ilmapiirinä. (Haastattelu: Ilkka Peura, vastaanottokeskuksen johtaja; Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Osuuskuntaa perustamassa olleen Ilkka Peuran visio oli, että kauhavalaiset yritykset voisivat osuuskunnan kautta palkata suuria määriä turvapaikanhakijoita yksinkertaisesti, käsipareja vaativiin ja usein kausiluonteisiin töihin. Vastaanottokeskuksen tiloihin Peura visioi jokaisena viikonpäivänä toimivia tuotanto- tai kokoonpanolinjoja. Niitä pitäisivät käynnissä vastaanottokeskuksen asukkaista koostuvat muutaman hengen työporukat. Osa asukkaista voisi lisäksi käydä päivittäin töissä vastaanottokeskuksen ulkopuolella. Visioon kuului myös ajatus siitä, että Mamulandian työntekijän mahdollisesti saadessa oleskeluluvan Suomesta, voitaisiin hänen työpaikkansa vakinaistaa normaaliksi työsuhteeksi:

Se [osuuskunta] pyörittää [...] käsityöpareja tarvitsevaa yksinkertaista kokoonpanija- tai muuta sellaista työtä tekevää tuotantolinjaa, johon on helppo perehdyttää ihminen. Tuotantolinja toimii niin, että siinä pyöritetään useita ihmisiä. He saavat [tehdä työtä] jonkun 10–15 tuntia viikossa. Esimerkiksi olisi vaikka kaksi kuuden hengen tai viisi kuuden hengen ryhmää, joilla aamuvuoro ja iltavuoro. Kaksikymmentä tuntia päivässä ja seitsemän päivää viikossa, siis koko ajan. Kun joku saa turvapaikan, oleskeluluvan, niin sitten check: haluatko jäädä Kauhavalle asumaan, tässä olisi työpaikka. Ja näin yksi niistä [työpaikoista] muuttuikin vakituiseksi työpaikaksi, kahdeksan tuntia päivässä, eikä jäänyt elätiksi vaan veronmaksajaksi [...] visio on siitä, että Mamulandia-osuuskunnalla on siellä useita tuotantolinjoja, kokoonpanolinjoja erilaisten yritysten kanssa. Se [osuuskunta] tekee tällöistä kausiluonteista käsiparityötä vaikkapa lahjatarvikefirmoille ja muille, jotka tarvitsevat yhtäkkiä paljon [työvoimaa] ja sitten eivät taas tarvitse. (Haastattelu: Ilkka Peura, vastaanottokeskuksen johtaja)

Vastaanottokeskuksen nykyisen johtajan mukaan aivan alussa, osuuskuntatoimintaa hahmoteltaessa, ajatuksena oli pitää toiminta hyvin pienimuotoisena:

Alkuperäinen idea oli, että tehdään pienimuotoisesti, että tehdään tällöistä talkootyöhön verrattavaa juttua. Eli lähdetään tekemään pieniä puutarhurakointeja tai tehdään semmoisia urakaluontoisia tehtäviä. Autetaan ihmisiä, tehdään tunnin, kahden, kolmen työkeikkoja, päivän työkeikkoja jonnekin ja that's it. Jossain kohtaa ajatus lähti laajenemaan etenkin Peuralla [entinen johtaja] siihen suuntaan, että tehdään yritystoimintaa laajemmalla määrin. Ihmiset työllistyvät laajamittaisesti ja se myös työllisti sitten sitä osuuskunnan ajatusta ja perustajaporukkaa aika lailla. Silloin se tietysti kävi raskaaksi tälle porukalle. Mutta tämä alkuperäinen idea, oli tietenkin ihan hyvä idea. Lähdetään työllistämään ja saadaan väylä kerätä rahaa kassaan,

5. Kauhavan vastaanottokeskuksen alkutaipaleen innovaatiot

joka käytetään näitten ihmisten hyödyksi kokonaisuudessaan. Se oli se idea.
(Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Mäki-Rajalan kuvaamien pienten urakkaluonteisten töiden osalta osuuskunta saikin ”lentävän lähdon”. Loppukevään ja kesän 2016 aikana osuuskunnan kautta värvättiin kymmeniä vastaanottokeskuksen asukkaita erilaisiin lyhytkestoisiin työtehtäviin. Samaan aikaan saatiin myös runsaasti positiivista julkisuutta eri tiedotusvälineissä. (IL 13.6.2016; MTV 25.6.2016) Loppujen lopuksi palkallisiin työsuhteisiin työllistyi osuuskunnan kautta kuitenkin vain kymmenkunta vastaanottokeskuksen asukasta. Sen lisäksi osuuskunnan toiminta-aikana solmittiin suurempi määrä harjoitteluperusteisia lyhytkestoisia pestejä, esimerkiksi paikallisten maatalojen kanssa. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Työvoiman tarvitsijoiden näkökulmasta *Mamulandia* oli onnistunut hanke. Osuuskunnan kautta turvapaikanhakijoita pestanneet saivat pienin kustannuksin tai peräti ilmaiseksi käyttöönsä motivoituneita työntekijöitä. Osuuskunnan kautta työtä saaneet turvapaikanhakijat suostuivat työharjoitteluna tekemään palkatonta työtä. Osa työharjoittelijoista sai harjoittelujakson jälkeen palkallista työtä, osa taas ei missään vaiheessa saanut rahallista korvausta työstään. *Mamulandian* kautta palkatun työntekijästä palkaksi määritettiin 12,50 euroa tunnilta, josta työntekijän osuus olisi 7,50 euroa ja osuuskunnan osuus viisi euroa. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja) Osuuskunnan kautta työllistyneet turvapaikanhakijat saivat työnantajilta osakseen positiivista palautetta (esim. MT 29.5.2016).

Vastaanottokeskuksen näkökulmasta katsoen osuuskunnan toiminnassa alkoi kuitenkin tulla esiin ongelmia. Niitä olivat osuuskunnan ylläpitämisen vaatima suuri työmäärä, kysymys toiminnan taloudellisesta kannattavuudesta sekä moraaliset-filosofiset ongelmat, kuten kysymykset siitä, onko tämän laatuinen toiminta yhdenmukaista Punaisen Ristin yleisen toimintafilosofian kanssa. Samoin pohdittiin, mikä on toiminnan yleisempi vaikutus paikallisiin ja myös valtakunnallisiin työmarkkinoihin.

Osuuskunnan ylläpito, toiminta ja juoksevien asioiden hoito kulutti runsaasti henkilökunnan työaika. Esimerkiksi työntekoa ja työsuojelua säätelevistä laeista ja käytännöistä olisi pitänyt olla selvillä. Osoittautui, että toimiakseen kunnolla osuuskunta olisi tarvinnut kokopäiväisen työntekijän, joka olisi keskittynyt pelkästään osuuskuntaan liittyviin asioihin. Toisaalta osuuskunta itse ei tuottanut tarpeeksi, jotta tuotolla olisi voitu tällainen palkata. Työntekijän palkkakustannukset olisi siis jouduttu ottamaan vastaanottokeskuksen yleisestä budjetista, ja ne olisivat olleet pois muun toiminnan rahoituksesta.

Oiva esimerkki hallinnollisesta raskaudesta ja kohdatuista taloudellisista realiteeteista on matonkutomon tarina. Matonkutomo perustettiin vastaanotto-

5.3 Osuuskunta Mamulandia

keskuksen tiloihin yhteistyössä paikallisen yrittäjän kanssa. Vastaanottokeskus tarjosi tilat ja työvoiman, yrittäjä toi koneet ja ammattitaidon.

[... matonkutomo] projekti oli aika raskas, kun sinne tulivat nämä laitteet ja muut. Jouduimme siihen selvittämään työsuojeluasioita ja kaikenlaista. [...] Vaikka laitteet olivat yrittäjän, niin meillä olisi tietysti ollut työsuojelullinen vastuu näistä henkilöistä [työntekijöistä]. Jouduimme tietysti tekemään työterveyshuollon sopimuksen ynnä muuta. Se ei millään lailla ollut synkrossa sen tulon kanssa, mitä me saimme siitä rahaa tämän meidän yrityksemme eli osuuskunnan kassaan. Ja yrityshän ei pyöri miinuksella, se on kaikesti aivan selvä. Lähtökohta ei ollut taloudellisesti realistinen näitten mattojuttujen suhteen. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

[... matonkutomossa] oli useita henkilöitä [töissä]. Tilanne oli se, että [työ] harjoittelu kesti aika pitkään, koko kevään. Syystä tai toisesta siinä tehtiin sitten Peuran toimesta tämän matonkutomon yrittäjän kanssa sopimus vasta kesäkuulla 2016. Ja se ei ollut sitten enää kauhean realistinen rahallisesti. Se ei ollut taloudellisesti meille mitenkään realistinen sopimus. Jos maton hinta on vähän yli 100 euroa ja siitä 80 euroa menee yrittäjälle, joka on tuonut koneet ja laitteet [ja] yrityksen [osuuskunnan] pitäisi maksaa verot ja maksaa vielä säädyllinen palkka omalle turvapaikanhakijahenkilöstölle, niin ei ole millään tavalla realistista. Matonkutomo ei itse asiassa työllistänyt ketään, muuten kuin harjoitteluvaiheeseen saakka. Kun itse näin sen sopimuksen ensimmäisen kerran, kävin sen yrittäjän kanssa läpi tämän yksikön johtajana, niin sanoin, että tämä ei tule jatkumaan, koska tässä ei ole realistista mahdollisuutta. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Osuuskunnan toiminnan laajennuttua yhteistyöksi yksityisten yrittäjien kanssa, alkoi herätä Punaisen Ristin toimintafilosofiaan liittyviä ongelmia. Punainen Risti on voittoa tavoittelematon järjestö. Sen toimintaa ohjaa seitsemän perusperiaatetta, jotka ovat inhimillisyys, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, yleismaailmallisuus ja ykseys. Järjestön ryhtyessä tekemään yhteistyötä yksityisen sektorin kanssa ja ikään kuin välittämään joko ilmaista tai erittäin kohtuuhintaista työvoimaa yrityksille, alettiin liikkua järjestön ydinarvojen osalta harmaalla alueella. Mäki-Rajala mukaan Punaisen Ristin tulee olla tarkka roolistaan. Eräs *Mamulandian* lakkauttamisen syistä olikin, että Mäki-Rajala koki osuuskunnan olevan ristiriidassa Punaisen Ristin roolin kanssa:

[...] En näe [osuuskunnan] tulevaisuutta meidän [SPR:n] pyörittämänä. On keskusteltu, että joku muu voisi sitä pyörittää. Näen siinä ristiriitoja, jos me

5. Kauhavan vastaanottokeskuksen alkutaipaleen innovaatiot

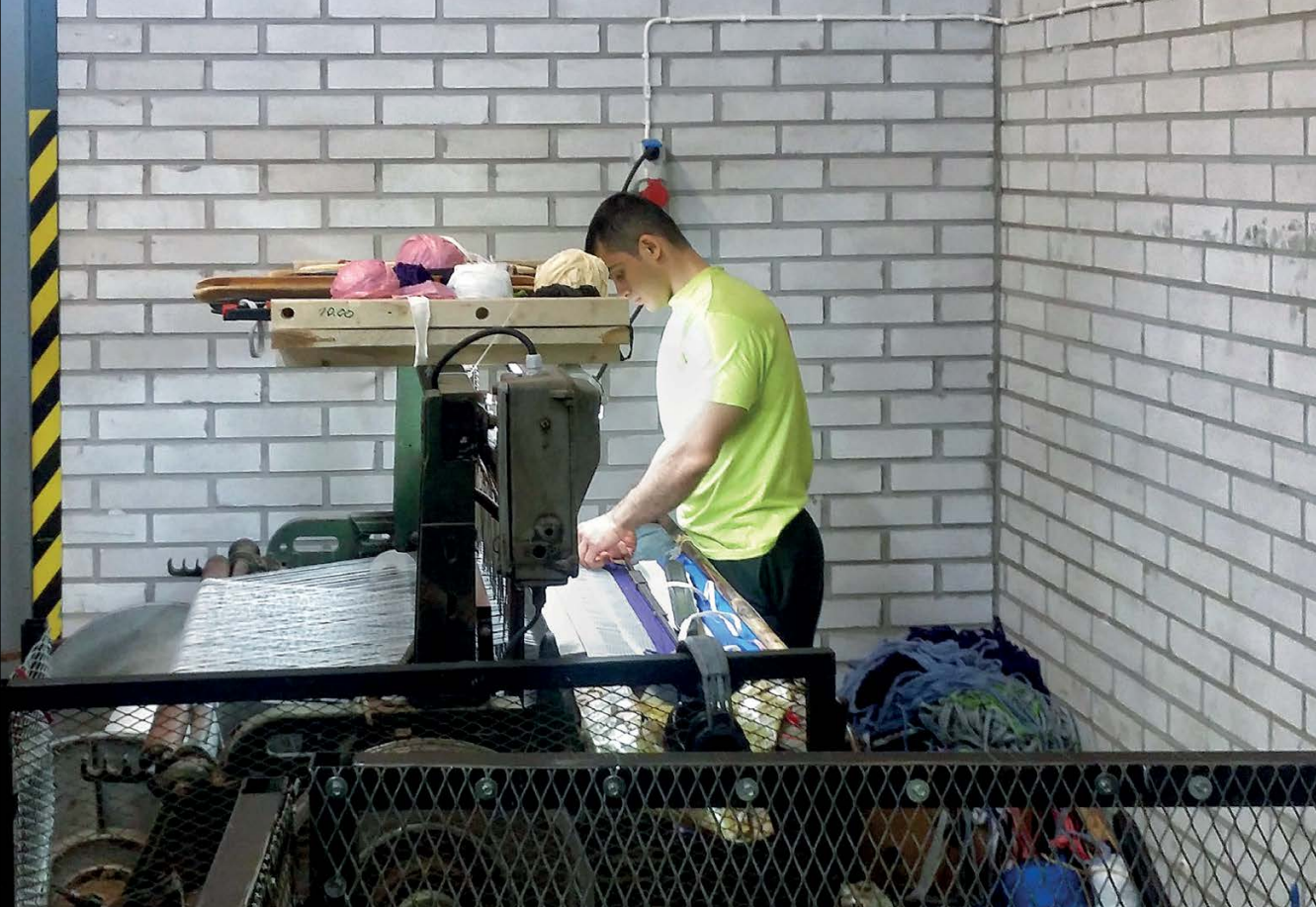
teemme sitä laajemmin, kuin mitä oltiin ajateltu. Kuka hyötyy ja kenestä? Jos me Suomen Punaisen Ristin järjestöhenkilöinä olemme pidempään pyörittämässä osuuskuntaa, niin siinä voi tulla eturistiriitaa, kun tehdään sopimuksia. Varsinkin, jos teemme niitä yritysten kanssa ja sieltä tulee rahaa. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Toinen moraalisen- filosofinen, talouteen kytkeytyvä ongelmakimppu liittyi turvapaikanhakijoiden suojattomaan asemaan työmarkkinoilla. Esimerkiksi suuri osa työkykyisistä ja -haluisista turvapaikanhakijoista on halukkaita työskentelemään suomalaisten työehtosopimusten määrittelemiä minimipalkkoja pienempää korvausta vastaan. Osa on valmiita tekemään töitä jopa ilman korvausta. Syitä haluun tehdä palkatonta työtä on useita. Turvapaikanhakijat ajattelevat heille kertyvän arvokasta työkokemusta. Työnteko kenties myöhemmin edistää heidän mahdollisuuksiaan saada positiivinen oleskelulupapäätös. Työtä tekemällä myös oppii suomen kieltä nopeammin kuin pelkästään vastaanottokeskuksessa opiskelemalla. Lisäksi turvapaikanhakijat vain yksinkertaisesti kaipaavat arkeensa sisältöä, jotain mielekästä tekemistä. Osa haluaa töitä tekemällä myös ikään kuin kiittää Suomen valtiota siitä, että se tarjoaa heille turvaa, majoituksen sekä muut välttämättömät palvelut (esim. Yle 9.1.2016; HS 13.7.2016).

Turvapaikanhakijat ovat harvoin myöskään tietoisia työntekijöiden oikeuksista Suomessa. Heidän lähtömaissaan työelämän sopimusjärjestelmä on usein tyystin erilainen kuin Suomessa. Etenkin kielitaidottomien on hankalaa itsenäisesti ottaa selvää siitä, millaisia velvoitteita työnantajaosapuolelle Suomessa kuuluu. Näistä syistä olemassa on riski, että turvapaikanhakijoita palkkaavat työnantajat voivat tavalla tai toisella käyttää heitä hyväksi. Lisäksi tietenkin herää myös kysymys kilpailun vääristymisestä. Mikäli yksityinen yritys ottaa työvoimaa suoraan vastaanottokeskuksista joko palkattomiin tai hyvin matalapalkkaisuun työsuhteisiin, mitä se tarkoittaa muiden työntekijöiden näkökulmasta? Entä millä tavoin se vaikuttaa yritysten väliseen kilpailutilanteeseen? (Vrt. Alho 2015; Söderling 2016, 117–119)

Kauhavan vastaanottokeskuksessakin tiedostetaan, että turvapaikanhakijoiden työllistämisen piilee hyväksikäytön riski:

Aivan ehdottomasti on suuri riski, koska heidän [turvapaikanhakijat] tekisivät [työtä] erittäin pienellä palkalla, melkein millä palkalla vaan. Osa ei ymmärrä työehtosopimusmenettelystä yhtään mitään. Eivätkä he kysele sellaisten perään, kuin työterveyshuolto tai työehtosopimus. Kyllä riski tulla huijatuksi on suuri. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Kuva 6. Vastaanottokeskuksen tiloihin yhteistyössä paikallisen yrittäjän kanssa perustettu matonkutomo työllisti muutamia turvapaikanhakijoita. © Ismo Söderling

Kauhavan vastaanottokeskuksesta työvoimaa hankkineet ovat pääsääntöisesti hoitaneet työnantajalle kuuluvat velvoitteet. Joitakin huonoja kokemuksia on kuitenkin ollut, esimerkiksi seuraavanlaisia:

Alun perin *Mamulandian* kautta kesäkuussa 2016 erääseen kauhavalaiseen yritykseen töihin mennyt turvapaikanhakija kertoi haastattelussa marraskuussa, että hän oli hiljattain lopettanut työt yrityksessä palkanmaksuun liittyneiden jatkuvien ongelmien vuoksi. Kun osuuskunnan kautta tehty sopimus päättyi heinäkuun lopussa, hän solmi omissa nimissään sopimuksen suoraan yrityksen kanssa. Sen mukaan palkka, 17 euroa tunnilta, maksetaan hänelle käteisenä aina kuun lopussa. Omien sanojensa mukaan hän työskenteli yrityksen palveluksessa elokuun alusta lokakuun loppuun ilman, että hänelle maksettiin kertaakaan palkkaa. Lopulta työnantaja suostui maksamaan hänelle 200 euroa ja antoi lupauksen muiden palkkasaatavien hoitamisesta myöhemmin. Myöskään kesä–heinäkuulta, jolloin hän työskenteli osuuskunnan kautta, hän ei ole saanut vielä kaikkia saataviaan. Palkkoja oli siis marraskuun alussa rästissä yhteensä tuhansia euroja ja oli hämärän peitossa, tulisiko hän koskaan saamaan itselleen kuuluvia palkkoja kokonaisuudessaan. Hänen tilannettaan synkensi

5. Kauhavan vastaanottokeskuksen alkutaipaleen innovaatiot

entisestään hiljattain Migriltä saatu kielteinen oleskelulupapäätös, josta hän tosin aikoi valittaa hallinto-oikeuteen. (Haastattelu: 42-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen yksin) Erään matonkutomossa kuusi kuukautta työskennelleen haastatellun mukaan hänelle oli kolme kuukautta kestäneen harjoittelujakson jälkeen luvattu maksaa kahdeksan euroa päivältä. Lopulta hän ei kuitenkaan ollut saanut senttiäkään. (Haastattelu: 24-vuotias afganistanilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Siitäkin huolimatta, että työnantajat olisivat hoitaneet sopimusten mukaiset velvoitteensa, osuuskunnan toiminnassa liikuttiin Juha Mäki-Rajalan mielestä harmaalla alueella. Osuuskunnan toiminta olisi ollut kestäväällä pohjalla sekä moraalisesti että taloudellisesti ainoastaan siinä tapauksessa, että osuuskunnan kautta työllistyneille turvapaikanhakijoille olisi kyetty maksamaan kunnollinen palkka:

Kyllä tässä liikuttiin jonkun verran harmaalla alueella. Mielestäni myös sen henkilöstön tai niitten ihmisten palkkauksen suhteen. Jos palkka on pienempi, kuin mitä harjoittelupalkka missä tahansa työehtosopimuksessa on tai palkka on harjoittelupalkan suuruinen, niin eihän sillä voida ihmisiä pitää määräänsä kauempaa. Meidän pitää palkata ne vähintäänkin sen [alan] työehtosopimuksen minimipalkoilla. Ja silloin se mitä me pyysimme, tai mikä meidän sopimuksemme oli esimerkiksi matonkutomon toiminnasta, niin se ei olisi kattanut edes palkanmaksua. Siis se mitä siitä meille olisi jäänyt sen jälkeen, kun verot ja muut otetaan pois. Tämä osuuskunta olisi käytännössä koko ajan pyörinyt miinuksella. Ja jos yritystoiminta pyörii miinuksella, varsinkin kun se ei saa starttirahaa eikä mitään, niin kaksi kuukautta ja se on käytännössä ohi. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Johtaja Mäki-Rajalan mukaan vastaanottokeskuksen henkilökunta avustaa turvapaikanhakijoita, kun he solmivat työsopimuksia yritysten kanssa. Henkilökunta on esittänyt työsuhteen aloittaville asukkaille toiveen, että nämä antaisivat työsopimuksensa henkilökunnan arvioitaviksi ennen kuin niitä allekirjoitetaan. Jos turvapaikanhakija tuo työsopimuksen nähtäväksi, vastaanottokeskuksen työtoiminnasta vastaavat henkilöt selvittävät, että keskeisimmät seikat esimerkiksi palkkauksen ja vakuutusten osalta ovat kunnossa. Näin pyritään minimoimaan riski siitä, että turvapaikanhakija joutuisi hyväksikäytön kohteeksi. Jos ongelmia kuitenkin ilmenee, esimerkiksi jos työntekijälle ei makseta hänelle kuuluvia palkkasaatavia, vastaanottokeskus on pitkälti voimaton. Toisessa edellä kuvatussa tapauksessa, jossa palkkoja oli jäänyt saamatta, vastaanottokeskuksen johto on ollut työnantajaosapuoleen useita kertoja yhteydessä ja selvitelty tilannetta. Useisiin eri syihin vedoten yritys ei kuitenkaan ole suostunut tai

5.3 Osuuskunta Mamulandia

kyennyt palkkoja maksamaan. Mäki-Rajala näkee yksittäisen turvapaikanhakijan oikeudellisen aseman tällaisessa tilanteessa hyvin heikkona:

Näen sen epätoivoisena. Prosessit ovat niin pitkiä, että jos niitä halutaan jarruttaa [se onnistuu]. Jos niitä asioita käsitellään [se vaatii lainopillista avustajaa]. Jos hän [turvapaikanhakija] joutuisi omaehtoisesti palkkaamaan lakimestä kaverikseen – koska hänhän on käytännössä kielitaidoton, hiukan puhuu englantia – niin kyllä me molemmat tiedämme, että se on aivan epätoivoista se rahojen saaminen sieltä. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Vastaanottokeskuksen järjestämässä osuuskunta-toiminnassa Mäki-Rajala näkee eräänä haasteena juuri mahdolliset riitatilanteet osuuskunnan ja työnantajan välillä. Mikäli esimerkiksi palkanmaksussa ilmenee ongelmia, vastaanottokeskuksella on niukasti resursseja lähteä puolustamaan osuuskunnan jäseniä, tarvittaessa jopa lakiteitse. Normaalisti Suomessa työntekijällä on ongelmatilanteessa mahdollisuus hakea juridista apua esimerkiksi ammattiliitosta ja ryhtyä perimään saataviaan viime kädessä palkkaturvasta. Myös Suomessa töitä tehneellä turvapaikanhakijalla on oikeus kääntyä palkkaturvan puoleen. Tämä kuitenkin edellyttää aina ensiksi sitä, että hakija on nostanut kanteen työnantajansa vastaan kärjäoikeudessa. Oikeuden pitää todeta, että palkkasaatavia todella on rästissä ja että työantaja on maksukyvytön: vasta sitten palkkasaatavahakemus voi edetä palkkaturvaan. Asian käsittely palkkaturvassa kestää keskimäärin 8–9 kuukautta. (Mäkinen 2016) Ottaen huomioon turvapaikanhakijan yleensä epävarman tilanteen maassaolon suhteen, sekä prosessin hankaluuden ja ajallisen keston, on varsin todennäköistä, että harva turvapaikanhakija päätyy ongelmatilanteessa peräämään saataviaan lakiteitse.

Juha Mäki-Rajalan näkemyksen mukaan osuuskunta-mallia turvapaikanhakijoiden työllistämisen apuvälineenä ei kuitenkaan tule tyrmätä sinänsä. Vastaanottokeskuksen ylläpitämä osuuskunta voisi olla toimiva ratkaisu, mikäli toiminta pysyy pienimuotoisena. Esimerkiksi erilaisten pientä rahallista korvausta vastaan toteutettavien lyhytkestoisten urakaluonteisten töiden organisointi osuuskunnan kautta voisi olla järkevää. Jos kyseessä on osuuskunnan alla harjoitettava yritystoiminta tai turvapaikanhakijoiden palkkaaminen pitkiin työsuhteisiin, ei vastaanottokeskusta ylläpitävä Suomen Punainen Risti voi olla vastuussa sellaisesta toiminnasta. Mikäli osuuskuntaa ylläpitäisi jokin vastaanottokeskuksen ulkopuolinen taho, aukeaisi uudenlaisia mahdollisuuksia. Tällöin osuuskunta-toiminta ei söisi vastaanottokeskuksen käytössä olevia resursseja, jotka ovat koetuksella jo pelkästään pyrittäessä takaamaan välttämättömät palvelut keskuksen asukkaille. Osuuskunta-ajatusta on sittemmin kokeiltu myös Turussa. Siellä käynnistyi loppuvuodesta 2016 *Maailman*

5. Kauhavan vastaanottokeskuksen alkutaipaleen innovaatiot

parhaat falafelit! -hanke, jossa työllistetään kielitaidottomia (eivät taida suomea tai englantia) turvapaikanhakijoita tekemään falafel-ruokaa. Hankkeen takana ovat Aputehdas Oy ja osuuskunta Kehrä, joka huolehtii palkanmaksusta. (TS 21.12.2016; Mesenaatti 2016)

Myös *Mamulandia*a perustamassa ollut Ilkka Peura myöntää, että osuuskunnan synnyttämää työtaakkaa olisi pitänyt nopeammin kyetä siirtämään ulkupuolisille toimijoille:

Nyt kun kokeilu [osuuskunta Mamulandia] on tehty, siirtäisin byrokratian nopeammin ulkupuolisille toimijoille sekä rekrytoisin vapaaehtoisia nopeammin osuuskunnan toiminnan pyörittämiseen. (Haastattelu: Haastattelu: Ilkka Peura, vastaanottokeskuksen entinen johtaja, 2017)

Peuran näkemyksen mukaan *Mamulandia* oli haasteistaan huolimatta onnistunut kokeilu, jolle olisi kunnolla vauhtiin päästäkseen pitänyt antaa enemmän aikaa:

Se [osuuskunta Mamulandia] oli suuri menestys, parin ensimmäisen kuukauden aikana toteutui noin sata henkilötyövuorokautta vastaanottokeskuksen ulkopuolella. [...] Yritykset olivat erittäin kiinnostuneita ja ottivat yhteyttä nimenomaan osuuskunnan vuoksi. Oli isompiakin yrityksiä, joiden kautta olisin saanut syksyllä 2016 yhden noin 50–75 hengen vaatteiden uudelleenkäsittelylaitoksen sekä noin 12 henkilöä työllistävän metallialan kokoonpanolinjan pystyyn. Nämä menivät kuitenkin pieleen, koska Mamulandia ajettiin alas. (Haastattelu: Haastattelu: Ilkka Peura, vastaanottokeskuksen entinen johtaja, 2017)

Osuuskunta *Mamulandian* muutaman kuukauden mittaiseksi jääneestä taipaleesta opittiin, että turvapaikanhakijoiden työllistäminen lainsäädännölliset kehykset täyttäviin palkkatyösuhteisiin on monen mutkan takana. Vaikka turvapaikanhakijoilta löytyisikin osaamista ja intoa työntekoon, harvassa ovat ne työnantajat, jotka uskaltavat ottaa niinkin epävarmassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä palkkisiin työsuhteisiin. Työnantajat saattavat kyllä järjestää eripituisia työharjoittelu- tai työkokeilujaksoja, joissa työnantajaosapuolelle koituvaa taloudellista taakkaa on suhteellisen pieni tai jopa olematon. Turvapaikanhakijoita työllistäviä tahoja ei kuitenkaan ole paljon Kauhavallakaan:

Mamulandiasta opittiin jatkoa ajatellen se, että Suomessa – missä byrokratia on korkealla tasolla ja tietyt asiat työehdoissa ja työllistämässä ja muussa on neuvoteltu valmiiksi – on lähdettävä siitä, että selvitetään laajemmin se pohja. Nyt sitä ei selvitetty riittävästi. Vaikka me puhumme osuuskunta-

5.3 Osuuskunta Mamulandia

toiminnasta, niin emme me silti voi ohittaa mitään periaatteellisia tai lain-säädännöllisiä juttuja. Se opittiin, että onneen ei ole oikotietä tässä maassa, vaan se on kai vaan kova duunin teko. [...] Että vaikeaa se [työllistäminen] on. Ehkä senkin oppi tässä, että nyt sitten minuun on ottaneet yhteyttä yritykset, jotka haluavat työllistää, keksiä uutta, tehdä innovaatioita tähän yrittämiseen. Mutta harva puhuu enää mitään turvapaikanhakuprosessin aikaisesta työllistamisestä, vaan sitten kun he saavat turvapaikan. Eli onko nyt kumminkin niin, että turvapaikkaprosessin aikana työllistäminen on liian vaikeaa ja liian epävarmaa, koska siihen ei haluta satsata? (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

6.

Asukkaiden oma ääni

Turvapaikanhakijat ovat enimmäkseen tyytyväisiä Kauhavan vastaanottokeskuksen heille tarjoamiin palveluihin. Suomen Punaisen Ristin henkilökunta saa kiitosta asukkaiden tasapuolisesta kohtelusta ja auttamishalusta. Kriittisiäkin äänenpainoja esiintyy: terveyspalveluilta asukkaat toivoisivat parempaa laatua ja laitospäisesti toteutettuun ruokahuoltoon he ovat pettyneitä. Selvä enemmistö asukkaista haluaisi valmistaa itse ateriansa omien mieltymystensä mukaisesti, mutta Kauhavalla tämä mahdollisuus suodaan ainoastaan perheellisille asukkaille. Selkeä onnistumisen aihe Kauhavalla on ollut turvallisen elinympäristön luominen; tästä asukkaat ovat yksimielisiä. Suurimmaksi haasteeksi turvapaikkaprosessin kuluessa asukkaat kokevat henkisen väsymisensä, joka johtuu muun muassa pitkäksi venyneestä odotusajasta, jatkuvasta epävarmuudesta sekä arjen sisällöttömyydestä. Yleinen ilmapiiri vastaanottokeskuksessa oli alakuloinen. Turvapaikanhakijoiden psyykkisen terveyden tukeminen eri keinoin nousi haastatteluiden pohjalta yhdeksi tärkeimmistä kehittämisen kohteista jatkossa.

6.1 Pääsääntöisesti palvelut toimivat

Vastaanottokeskus järjestää turvapaikanhakijoille lakisääteiset peruspalvelut: majoituksen, välttämättömät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä tulkkipalveluita, oikeusapua ja huolehtii myös taloudellisen tuen maksamisesta. Kauhavan vastaanottokeskuksen asukkaat ovat pääosin tyytyväisiä heille tarjottuihin palveluihin. Selvä enemmistö haastatelluista asukkaista kokee saavansa kaikki tarvitsemansa välttämättömät palvelut.

Moni turvapaikanhakijoista on tyytyväinen jo pelkästään siksi, että he kevat olonsa Kauhavalla turvalliseksi. On syytä pitää mielessä, että usein pakolaisten matka lähtömaasta kohdemaahan voi olla erittäin pitkä, vaivalloinen ja täynnä erilaisia vaaroja. Osa haastatelluista asukkaista painottikin sitä, etteivät

6.1 Pääsääntöisesti palvelut toimivat

Kuva 7. Sosiaali- ja terveyspalveluja tarjoavan rakennuksen käytävällä muistutetaan siitä, että asiat voisivat olla huonomminkin. © Marko Kelahaara

he voi vaatia Suomelta enempää, kuin he nyt saavat. Näille ihmisille lämmitetty asuinsija, säännöllinen ravinto tai turvallinen asuinympäristö eivät välttämättä ole hetkeen olleet itsestään selviä asioita:

Ajattelemme niin, että olemme tulleet uhan alta paikasta, jossa ei ole turvallisuutta, paikkaan, jossa on. Meidän päällämme on katto ja on paikka, jossa voimme nukkua. Täytyy olla kiitollinen tämän asian suhteen. Ei saa miettiä mitään muuta, kuin että kunhan on paikka, missä nukkua ja pitää huolta perheestään. Se on tärkeintä meille. On asioita, mitä ei saisi pyytää tai on vaikea pyytää tällaisessa tilanteessa. Varsinkin kun paikan nimi on vastaanottokeskus, eli sellainen väliaikainen paikka, niin ei kaikkea saa pyytää, kaikessa on rajansa. (Haastattelu: 34-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen perheen kanssa)

Haastatellut turvapaikanhakijat olivat taustasta riippumatta yksimielisesti sitä mieltä, että vastaanottokeskus tarjoaa heille turvallisen elinympäristön. He eivät kokeneet, että heihin kohdistuisi uhkaa sen paremmin keskuksen sisältä, muiden asukkaiden tai työntekijöiden taholta, kuin vastaanottokeskuksen ulkopuoleltakaan.

Sataprosenttisesti voin sanoa, että täällä [vastaanottokeskuksessa] on turvallista asua. (Haastattelu: Mies 1, 21-vuotias afganistanilainen, tullut Suomeen yksin)

Tunnen turvallisuutta täällä. Enkä koe, että täällä olisi mitään uhkaa tai mitään

6. Asukkaiden oma ääni

vastaavaa. Olen kyllä tyytyväinen tähän turvallisuuteen. (Haastattelu: 33-vuotias afganistanilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Tunnen turvallisuutta. Kun lapseni menee kouluun, niin olen rauhallisin mielin sen suhteen, että hän voi mennä yksin. Ei ole mitään sellaista [tunnetta], että voi, miten minä jätin tyttöni menemään yksin, vaan on rauhallinen mieli. Täällä vaimoni voi mennä yksin [kaupungille]. Ei ole mitään pelkoa siitä, että kohta hänelle tapahtuu jotain huonoa. Kyllä pidän meidän elämäämme tällä hetkellä turvallisena täällä. (Haastattelu: 34-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen perheen kanssa)

Kaksi haastateltua mainitsi erityisesti, että heidän turvallisuuden tunnettaan lisää usko suomalaiseen tapaan pitää kiinni sovitusta ja noudattaa lakia.

Tiedän miten Suomessa hoidetaan asioita. Täällä hoidetaan asiat reilulla tavalla. Se tuottaa minulle turvallista oloa. (Haastattelu: 30-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Tässä maassa on turvallista. En ole kohdannut mitään rasistisuutta, eikä minua ole katsottu eri tavalla siksi, että olen eri maan kansalainen tai erilainen ulkonäöltäni. Minä kävelen turvallisesti ulkona, eikä ole minkäänlaista ulkonäkööni [liittyvää uhkaa] kohdistuneena [minuun]. Ja tiedän, että lopulta Suomen laki on puolellani. (Haastattelu: 47-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Yksi haastateltu toi erityisesti esiin, että vartijat tekevät työnsä hyvin, mikä puolestaan lisää asukkaiden turvallisuuden tunnetta.

Vartijoiden kanssa on tosi turvallista ja ne ovat ihan hyviä, ei ole ollut mitään ongelmia heidän kanssaan. (Haastattelu: 48-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen perheen kanssa)

Myös vastaanottokeskuksen johtaja kiittää alueen turvallisuudesta vastaavan yrityksen toimintaa. Hän näkee vartijoiden roolin tärkeänä siinä, että asukkaiden yhteiselo on sujunut verrattain rauhallisesti. Toisaalta hän korostaa myös omien alaiensa työn merkitystä vastaanottokeskuksen ilmapiirin kannalta.

Kauhavan vastaanottokeskus on onnistunut erityisen hyvin luomaan semmoisen, mielestäni turvallisen ja rauhallisen ilmapiirin tänne vastaanottokeskukseen. Lähtökohtaisesti se tulee henkilökunnasta ja sitten vartiointipalvelusta, koska he ovat ikään kuin henkilökuntaa. He ovat yöllä täällä ja

6.1 Pääsääntöisesti palvelut toimivat

toimivat [SPR:n henkilökunnan kanssa] hyvin yhteen. Kyllä se lähtee siitä ammattitaidosta ja siitä asenteesta työhön ja siihen tekemiseen. (Haastattelu: Juha Mäki-Rajala, vastaanottokeskuksen johtaja)

Kauhavan vastaanottokeskuksen henkilökunta saa asukkailta lähes yksinomaan myönteistä palautetta. Ainoastaan kesällä 2016 tapahtuneeseen johtajanvaihdokseen kaikki asukkaat eivät ole täysin tyytyväisiä, sillä aiemman johtajan johtamistyyli vetosi moniin asukkaisiin. Asukkaat joka tapauksessa kokevat, että keskuksen henkilökunta palvelee turvapaikanhakijoita parhaan kykynsä mukaan ja pyrkii auttamaan tilanteessa kuin tilanteessa. Etenkin sosiaalityöntekijät saivat osakseen kiitosta hyvin tehdystä työstä.

Kyllä täällä suurin osa palveluista on hyviä. Olen niihin tyytyväinen ja koen ne onnistuneiksi. Esimerkiksi sosiaalipalvelut ja -toimisto, missä kaikki sujuu hyvin. (Haastattelu: 34-vuotias irakilainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

Erityisen onnistunut kohde vastaanottokeskuksessa on sosiaalitoimisto, jossa ne kaikki työntekijät on parhaita. (Haastattelu: 24-vuotias afganistanilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Asukkaat olivat myös poikkeuksetta sitä mieltä, että työntekijät kohtelevat heitä tasavertaisesti: saatu kohtelu on riippumatonta heidän taustastaan.

Kyllä se [kohtelu] on tosi tasa-arvoista. On semmoinen olo, ettei ole mitään väliä, mistä päin on tai mitä uskontokuntaa edustaa. (Haastattelu: 30-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Työntekijät kohtelevat meitä kaikkia tasa-arvoisesti [...] vaikka täällä on kurdityöntekijä, niin hän kohtelee minua ihan samalla lailla kuin ketä tahansa muuta. (Haastattelu: 48-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen perheen kanssa)

Osa haastatelluista asukkaista sanoi myös tiedostavansa, että kaikki vastaanottokeskuksen työntekijät eivät ole työhön koulutettuja ammattilaisia, vaan syksyllä 2015 pikahälytyksellä vastaanottokeskustyötä tekemään rekrytoituja muiden alojen osajia. Työ on kuitenkin opettanut tekijäänsä ja reilussa vuodessa aikaan pikahälytyksellä työhön ryhtyneetkin selviytyvät tehtävistään kunnialla. Työnantajan taholta työssäoppimista on edistetty jatkuvalla työnohjauksella ja henkilöstön koulutuksella.

Kauhavalla asukkaiden tyytyväisyydestä saatu tulos käy yksiin Migrin vuonna 2016 tekemän tyytyväisyyskartoituksen tulosten kanssa. Siinä vastaajia oli yli 2 500 kaikkiaan 49 eri vastaanottokeskuksesta. Selvityksen mukaan kolme neljäsosaa vastaajista tunsivat olonsa vastaanottokeskuksessa erittäin turvalliseksi ja vain kolme prosenttia tunsivat turvattomuutta. Vastaanottokeskusten työntekijöiden koettiin kohtelevan asukkaita erittäin hyvin (61 % vastaajista) ja erittäin tasapuolisesti (55 % vastaajista). (Migri 2016) Myös Turun yliopistossa toteutetussa, vastaajamäärältään pienemmässä tutkimuksessa on saatu samansuuntaisia tuloksia (Koistinen 2017, 58–63)

6.2 Kritiikin kohteena terveystalot ja ruokahuolto

Haastatteluissa ilmeni myös tyytymättömyyttä. Tyytymättömyyden kohteeksi nousivat terveystalot ja ruokahuolto. Terveystaloihin liittyvä kritiikki kohdistui ennen kaikkea hoitoon pääsyn sujuvuuteen ja palveluiden laajuuteen (vrt. Helve ym. (2016). Ruokahuollossa kritiikki kohdistui ennen kaikkea järjestettyyn yhteisruokailuun, jonka vaihtoehdoksi haluttiin laajempaa mahdollisuutta itse valmistaa ateriansa.

Kauhavan vastaanottokeskuksen terveystalot muodostuvat lääkäristä, kahdesta sairaanhoitajasta ja terveydenhoitajasta. Lääkäri ei ole vastaanottokeskuksen omaa henkilökuntaa, vaan lääkäripalvelut ostetaan pääsääntöisesti paikalliselta Terveystalo-yritykseltä. Lääkäri saapuu sovittuina päivinä pitämään vastaanottoa. Syksyllä 2016 tilanne oli se, että yleislääkäri oli paikalla vastaanottokeskuksessa kerran viikossa, viisi tuntia kerrallaan. Välillä lääkäri ei ole kuitenkaan ollut tavattavissa viikoittain, vaan esimerkiksi joka toinen viikko tai vain kerran kuukaudessa. Akuuteissa tapauksissa asukkailla luonnollisesti on mahdollisuus päästä lääkäriin vastaanottokeskuksen ulkopuolelle: ensisijaisesti Terveystaloon tai vaihtoehtoisesti Kauhavan tai lähikuntien terveyskeskuksiin. Sairaanhoitajat ja terveydenhoitaja sen sijaan ovat vastaanottokeskuksen omaa väkeä. He ottavat potilaita vastaan neljänä päivänä viikossa.

Järjestelmä on sujuva ja kattava ajatellen aivan välttämättömmimpiä hoitoja, jotka ovat hoitaja-tasoisien henkilökunnan annettavissa. Sen sijaan lääkäri on paikalla suhteellisen harvoin. Hänen luokseen pääseminen saattaa kestää:

[...] jos puhun terveystalosta, niin annan esimerkkinä, että kolme päivää sitten lähestyin sosiaalityöntekijää ja kerroin hänelle, että olen aika väsynyt ja minulla on kuumetta ja tarvitsee käydä lääkäriä ja että minulla on ollut tällainen leikkaus, johon nyt on liittynyt myös kipuja. Vastaanottokeskuksessa kyllä järjestivät minulle lääkäriajan, mutta vasta nyt lokakuulle,

6.2 Kritiikin kohteena terveystalvet ja ruokahuolto

elikkä silloin kolme päivää sitten olin tarpeessa nähdä lääkäriä heti. [...] Alussa palvelut esimerkiksi terveystalvet ja lääkäritapaamiset olivat paljon vapaampia [saada]. Heti jos kerroin, että on jotain kipuja tai sairauksia, niin sain lääkäritapaamisen heti. Se [palvelu] oli paljon nopeampi alkuvaiheessa. (Haastattelu: 32-vuotias somalialainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

Kauhavalla saatu tulos asukkaiden tyytyväisyydestä tarjottujen terveystalvetuiden laatuun on samantapainen kuin Migrin tyytyväisyysskartoituksessa saatu. Tarjotuista palveluista kaikkein tyytymättömmimpiä oltiin terveystalvetuihin ja nimenomaan siihen, että vastaanottokeskuksen terveydenhoitaja ei ole helposti tavoitettavissa: tätä mieltä oli joka seitsemäs vastaaja (14 %). (Migri 2016, 5; vrt. Koistinen 2017, 60–61) Migrin kyselyssä ei raportin mukaan kysytty lääkäriä tavoitettavuudesta, joten tyytyväisyydestä siihen emme raportin yhteenvedon perusteella tiedä mitään.

Vastaanottokeskuksen tehtävänä on siis tarjota asukkaille ainoastaan välttämätön terveydenhuolto, ja rajanveto sen suhteen voi olla vaikeaa. Välillä asukkaiden ja Kauhavan vastaanottokeskuksen terveydenhuoltohenkilökunnan välillä on ollut näkemuseroja siitä, millaista hoitoa keskuksen tulee asukkaille tarjota. Esimerkiksi psykiatrisia terveystalvetuita Kauhavan vastaanottokeskus ei asukkailleen suoraan tarjoa, mutta vakavimmissa tapauksissa palveluita ostetaan ulkopuolisilta toimijoilta. Tutkimuksen mukaan noin viidesosassa Suomen vastaanottokeskuksista mielenterveystalvetuita ei pystytä tarjoamaan lainkaan ja että palvelun saatavuus on sidoksissa vastaanottokeskuksen sijaintipaikkaan (Koistinen 2017, 58–59). Kuitenkin tiedetään myös, että turvapaikanhakijoiden joukossa on huomattavaa tarvetta psyykkiseen terveydenhoitoon. Tiedetään, että länsimaihin asettuneiden pakolaisten keskuudessa posttraumaattinen stressihäiriö on jopa kymmenen kertaa yleisempää kuin länsimaisen väestön keskuudessa (Fazel, Wheeler & Danesh 2005; ks. myös Snellman ym. 2014). Yleisyys puolestaan johtuu siitä, että turvapaikanhakijat ja pakolaiset ovat tyypillisesti joutuneet kokemaan esimerkiksi sotaa ja muita traumatisoivia kokemuksia (esim. Tuomola 2016; Castaneda ym. 2012). Lisäksi vastaanottokeskuksen epävarmuutta, toimeettomuutta ja odottamista sisältävä arki voi ruokkia esimerkiksi asukkaiden itsetuhoisuutta. Maahanmuuttoviraston raportoinnin mukaan vastaanottokeskuksissa tapahtuneiden itsemurhayritysten lukumäärä on viime aikoina ollut nousussa (HS 20.2.2017).

Turvapaikkaprosessien pitkittyminen heijastuu nimenomaan psyykkiseen terveydenhoitoon. Kynnys tarjota asukkaille psyykkisiä terveystalvetuita on nimittäin tarkoituksella Kauhavalla pidetty korkeana juuri siksi, että periaatteessa hoitojakso voi päättyä alkuunsa, mikäli potilas saa kielteisen turvapaikkapäätöksen. Tällöin hoidosta voisi olla potilaalle enemmän haittaa kuin hyötyä:

6. Asukkaiden oma ääni

Psykoterapia on prosessi. Se on pitkä prosessi. Ongelma on, että ei voida lähteä aloittamaan mitään vuoden psykoterapiaprosessia, koska ei tiedetä [miten potilaan turvapaikanhaku etenee]. Että sitten, jos hakija saa myönteisen päätöksen, niin sitten sitä voidaan lähteä [aloittamaan]. Varsinkin jos ihmisellä on jo kielteinen päätös, niin häntä ei palvele se, että hän käy kaksi, kolme, neljä kertaa ja sitten se loppuu [koska poistetaan vastaanottokeskuksesta]. (Haastattelu: Työntekijä 3, Kauhavan vastaanottokeskus)

Suomalaisessa julkisuudessa on uutisoitu turvapaikanhakijoiden ruokaan ja ruokailuun liittyvistä ongelmista (esim. IS 30.9.2015; IL 1.10.2015; IS 16.1.2016; Karjalainen 26.10.2016). Turvapaikanhakijoiden esittämät ruokaan liittyvät kommentit on usein haluttu nähdä turhana purnauksena ja kommenttien esittäjät kiittämättöminä vieraina (esim. Teurajärvi 2015). Ei ole ymmärretty tai haluttu ymmärtää, että ruokaan ja ruokailuun liittyy paljon muitakin asioita, kuin ainoastaan ravinnontarpeen tyydyttäminen (ks. esim. Siipi 2017). Ruualla ja ruokailulla on esimerkiksi omaan identiteettiin ja kotiin sekä kotoisuuteen liittyviä symbolisia merkityksiä. Näin on tutkimuksessa todettu olevan erityisesti sellaisissa suljetuissa laitoksissa, joissa asukkailla ei juurikaan ole rahaa tai tavaraa. (Esim. Valentine & Longstaff 1998) Ruuan ja ruokailun merkityksen suhteen vastaanottokeskus rinnastuu tällaiseen suljettuun laitokseen, esimerkiksi vankilaan.

Kauhavalla monet haastatelluista asukkaista nostivat esiin ruokahuoltoon liittyvät ongelmat. Ne tiivistyivät kahteen seikkaan: kuka ateriat tekee ja millaista ruokaa on tarjolla (vrt. Yijälä & Nyman 2017, 69, 106). Tässäkään ei kyse ole pelkästään ruuasta ja syömisestä. Mikäli asukkaat valmistavat itse ateriansa, on sillä asukkaita aktivoiva vaikutus. Ruuan valmistaminen itsenäisesti on harvoja käytettävissä olevia keinoja, joilla voidaan lisätä asukkaan itsemääräämisoikeutta vastaanottokeskuksessa. Se vähentää laitospaisuuksien tunnetta, lisää asukkaiden omaa vastuunottoa ja tunnetta elämänhallinnasta sekä lisää yhteisöllisyyden tunnetta niiden kesken, jotka valmistavat ja nauttivat ateriansa yhdessä. Kysymys siitä, millaista ruokaa on tarjolla, ei sekään ole aivan yksiselitteinen. Vastaanottokeskuksen asukkaiden makutottumukset eroavat suomalaisen ruuan mausta ja koostumuksesta. Mutta ei myöskään ole olemassa mitään yhtä ja yleistä turvapaikanhakijoiden makutottumusta, sillä he ovat kotoisin hyvin monista eri paikoista, joissa vallitsevat toisistaan poikkeavat ruokakulttuurit.

Tässä ruokalassa on suomalaista ruokaa enemmänkin tai riisi on suomalaisen tavan mukaan keitetty, ei ole irakilaisen tavan tai arabialaisen tavan mukaan, joka on ihan erilainen. (Haastattelu: 42-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen yksin)

6.2 Kritiikin kohteena terveystalot ja ruokahuolto

Itse olen tottunut siihen [iranilaisten ruokaan, joka poikkeaa afganistanilaisten ruuasta], koska olen asunut monta vuotta Iranissa. Afganistanissa käytetään öljyä tosi paljon enemmän ruokiin ja täällä on kuivat ruoat, niin ne [afgaanit] eivät ole tottuneet niihin. (Haastattelu: 33-vuotias afganistanilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Selvää on, että jos ruokahuolto tuotetaan keskitetysti keskuskeittiöperiaatteella, monenlaisia ja toisistaan poikkeavia makutottumuksia on mahdoton miellyttää. Tämäkin näyttäisi puhuvan itsenäisesti tehtyjen aterioiden puolesta. Aktivoinnin ohella asukas saisi juuri omaan makuun tehtyä ruokaa.

Kun Kauhavan vastaanottokeskus avattiin, tehtiin ruokahuollosta sopimus LSK Business Parkin kanssa. Sopimuksen mukaan yhtiö tarjoaa ruokapalvelut ja aterioiminen tapahtuu sen hallinnoimassa ruokalassa. Sittenmin vastaanottokeskuksen asukkaat olisivat halunneet järjestää ruokailunsa itse (esim. Komiat 13.1.2016, 9). Tämä vaihtoehto oli kuitenkin liian hankala toteuttaa, sillä kaikissa majoitustiloissa ei ollut käytössä keittiöitä. Puuttuvien keittiöiden rakentaminen olisi ollut kallista, hidasta ja epävarmaa. Nimittäin rakennukset, joihin keittiöt olisi pitänyt rakentaa, ovat Lentosotakoulun vanhoja rakennuksia ja Museoviraston suojelemia kohteita. Niissä tehtävät muutostyöt edellyttävät asianmukaisen luvan sekä ohjeistetun toteuttamisen. (Mäki-Rajala 2017)

Huhtikuussa 2016 silloinen johtaja päätti kuitenkin omavaltaisesti ryhtyä maksamaan kaikille Kauhavan turvapaikanhakijoille lain mahdollistamaa korotettua vastaanottorahaa, jotta nämä voivat itse valmistaa mieleisensä ateriat (Sana 6.7.2016). Puuttuvat kiinteät keittiötilat korvattiin siten, että ulos majoitusrakennusten viereen hankittiin telttoja, joihin keittiötilat järjestettiin. Kun samalla piti edelleen maksaa voimassa olevan sopimuksen mukaista maksua ruokahuollon sopimustuottajalle ja uutta korotettua vastaanottorahaa asukkaille, oli järjestely hyvin kallis Suomen Punaiselle Ristille. Lopulta päädyttiin sellaiseen ratkaisuun, että vain perheellisille maksetaan korotettua vastaanottorahaa. Sen sijaan yksin asuvat saavat normaalin vastaanottorahan ja heidän odotetaan käyttävän sopimustuottajan tarjoamaa ruokahuoltoa. Maaliskuussa 2017 noin puolet vastaanottokeskuksen asukkaista sai normaalin suuruista vastaanottorahaa, eli käytännössä oli ruokahuollon piirissä. Toinen puoli asukkaista sai korotettua vastaanottorahaa ja järjesti omat toimintansa ruokailunsa. (Mäki-Rajala 2017)

Haastateltujen mukaan ruokalan tarjoama ruoka ei syksyllä 2016 tuntunut edelleenkään vastaavan asukkaiden makutottumuksia:

Ruuan suhteen tämä vastaanottokeskus on huono. [...] Tässä vastaanottokeskuksessa joka ikinen antaa huonoa palautetta ruoasta. Koko vastaanottokeskus on muuten todella hyvä ja palvelut ovat todella hyvät ja muutkin asiat toimivat, mutta taas se ruokala-asia menee huonompaan suuntaan,

6. Asukkaiden oma ääni

koska ruoka ei ole meidän makuumme. Jokainen asukas tässä vastaanotto-keskuksessa haluaa tehdä mieluummin itse ruuan. (Haastattelu: 42-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Ihmiset valittavat asiasta [ruuasta], tulevat puhumaan minun kanssani. Mutta se asia ei hoidu millään, joka päivä sama kananmuna keitetään ja mitään erikoista ei ole aamupalalla, päivällisellehän kukaan ei mene edes syömään. [...] Päivällä ne [afgaanit] eivät tule syömään ollenkaan ja iltapalakin on siinä ja siinä, että pystyykö syömään vai ei. Monesti näistä asioista tullaan valittamaan minulle ja itse olen yrittänyt monesti käydä puhumassa johtajalle, mutta ei se auta. Hän sanoo, että on tehnyt jonkun sopimuksen firmoille, mistä sitä ruokaa tuodaan ja hän ei voi sitä laittaa pois. On sitten pakko syödä sitä ruokaa, mitä sieltä tulee. Nyt on noin kuusi kuukautta [jatkunut tilanne] ja kukaan ei ole enää tyytyväinen tässä vastaanottokeskuksessa. Jokainen siis sekä arabit, kurdit että afgaanit, kukaan ei ole tyytyväinen. Jokainen valittaa asiasta [ruokahuolto], mutta mitään muutosta siihen ei tule. Sen takia ihmiset pyrkivät etsimään omaa asuntoa, omaa paikkaa, että voisi muuttaa pois täältä. (Haastattelu: 33-vuotias afganistanilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Eräs haastateltu kertoi juuri ruokahuollon heikon laadun olleen tärkein syy hakeutumiseensa yksityismajoitukseen. Yksityismajoituksessa eläville turvapaikanhakijoille maksetaan korotettua vastaanottorahaa. Kimppakämpässä majoittumalla asumiskustannukset per henkilö voidaan painaa riittävän alas, jotta arjesta selviytymiseen jää vielä rahaa. Taloudessa, jossa haastateltu nykyisin elää, jää välttämättömien menojen jälkeen kullekin asukkaalle käyttöön noin 25 euroa per kuukausi. Kun menonsa laskee erittäin tarkasti, summalla on mahdollista hankkia ruuan raaka-aineet ja valmistaa itse ateriansa. (Haastattelu: 42-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen yksin) Vastaanottokeskuksessa majoittumalla ja yhteisruokailuun osallistumalla heillä olisi ollut käytössään kolme kertaa enemmän rahaa kuukaudessa. Rahallisesti edullisemman vaihtoehdon hylkääminen osoittaa, miten tärkeänä omatoiminen ruokailun järjestäminen nähdään.

Vaikuttaa siltä, että enemmistö Kauhavan vastaanottokeskuksen asukkaista haluaisi edelleen järjestää itsenäisesti ruokailunsa. Tämä voisi olla myös kustannustehokkaampi vaihtoehto, kuin nykyinen järjestely, jossa ruokahuolto ostetaan ulkopuoliselta toimijalta. Laskelmia itsenäisesti järjestetyn ruokailun kustannustehokkuudesta on esitetty esimerkiksi Heinolan vastaanottokeskuksen kokemuksen pohjalta (Komiati 13.7.2016, 4). Syksyn 2015 turvapaikanhakijatilanne edellytti kuitenkin Suomen Punaiselta Ristiltä nopeaa toimintaa ja uusia vastaanottokeskuksia piti perustaa ripeästi. Kaikki tällöin tehdyt ratkaisut eivät

6.3 Arki kysyy henkisiä voimavaroja

välttämättä jälkikäteen tarkasteltuina ja käytännön kokemusten valossa olleet taloudellisesti parhaita mahdollisia. Tehtyjä sopimuksia pitää kuitenkin noudattaa.

Kauhavan kokemusten pohjalta näyttää siltä, että jatkossa vastaanottokeskusten ylläpitäjien tulisi mahdollisuuksien mukaan suosia omatoimista ruuanlaittoa ja tällä tavoin tehdä asukkaiden arjesta mielekkäämpää. Sikäli kuin ruokahuolto järjestetään ostopalveluna, on paikallaan miettiä erilaisia tapoja tehdä yhteistyötä vastaanottokeskusten asukkaiden kanssa. Kauhavalla on esimerkiksi hiljattain otettu neljä turvapaikanhakijaa auttamaan keittiöhenkilökuntaa ruoanlaitossa (Jokelainen 2017). Ruokahuollon järjestävän tahon sekä vastaanottokeskuksen asukkaiden välinen suhde tulisikin ideaalilanteessa olla tällä tavoin tiivis ja vuorovaikutukseen pohjaava. Näin asukkaille tarjoutuisi riittävässä määrin valtaa vaikuttaa siihen mitä heidän lautasiltaan löytyy sen mahdollisesti pariksikin vuodeksi venyvän ajanjakson aikana, jonka he vastaanottokeskuksessa viettävät.

6.3 Arki kysyy henkisiä voimavaroja

Turvapaikanhakijoiden arki näyttää olevan samankaltainen kaikkialla suomalaisissa vastaanottokeskuksissa. Siinä ei myöskään näytä tapahtuneen ajallista muutosta, vaan se on pysynyt samantapaisena ainakin viimeiset kymmenkunta vuotta (ks. Suoranta 2011; Lähteenmäki 2013, erit. 99–110; Koistinen 2017; Marucco 2017; Yijälä & Nyman 2017). Kauhavan vastaanottokeskuksen asukkaille kaikkein vaikein asia tuntuu olevan turvapaikkaprosessin pitkä kesto ja siihen liittyvä jatkuva epävarmuus omasta tulevaisuudesta. Suuri osa asukkaista odotti syksyllä 2016 Maahanmuuttoviraston päätöstä turvapaikkahakemukseensa. Kaikki eivät olleet edes käyneet vielä Migrin puhuteltavina. Toisin sanoen merkittävä osa asukkaista oli ehtinyt viettää jo kokonaisen vuoden vastaanottokeskuksessa epätietoisena kohtalostaan. Haastateltavista moni vaikutti olevan valmis tarvittaessa yrittämään turvapaikan saamista vielä valitusteitse, mikäli Maahanmuuttoviraston päätös olisi kielteinen. Tämä luonnollisesti entisestään pitkittäisi heidän vastaanottokeskuksessa viettämänsä aikaa. Useat haastatelluista mainitsivat odottamisen ja epätietoisuuden tulevasta aiheuttaneen alakuloisuutta ja väsymystä vastaanottokeskuksen asukkaissa. Etenkin irakilaismiesten keskuudessa tuntui syksyllä 2016 vallitsevan jo aavistus siitä, että turvapaikkapäätös tulee olemaan kielteinen. Tuolloin päätöksiä alkoi kiihtyvällä tahdilla saapua myös Kauhavan vastaanottokeskukseen. Asukkaat panivat tietenkin merkille, että turvapaikkaa hakeneet joutuivat varsin usein pettymään. Vuoden 2016 aikana Suomessa oleskelleista irakilaisista turvapaikanhakijoista selvä enemmistö, noin 76 prosenttia, sai kielteisen päätöksen (Migri 2017a).

6. Asukkaiden oma ääni

Lisäksi tuhansia irakilaisten tekemiä hakemuksia raukesi, sillä hakijoita muun muassa palasi vapaaehtoisesti Irakiin tai päätti jatkaa matkaa Suomesta muualle Eurooppaan.

Vuoden 2016 loppua kohden tunnelma Kauhavalla oli muuttunut vastaanotokeskuksen alkuaikoihin verrattuna alakuloisemmaksi. Niin Suomen Punaisen Ristin henkilökunta kuin vastaanotokeskuksen asukkaatkin olivat havainneet ilmapiirissä tapahtuneen muutoksen:

Minusta tuntuu, että se menee vähän jotenkin aalloittain. Kun tuli näissä täällä olijoissa se ensimmäinen ryvä, että tuli useampi kielteinen päätös samaan aikaan, niin silloin huomasin, että asiakkaat olivat jotenkin todella ahdistuneita siitä tilanteesta ja siitä epävarmuudesta ja odottamisesta. (Haastattelu: Työntekijä 1, Kauhavan vastaanotokeskus)

Vaikeinta tässä on tietysti ollut odottaminen. Odotetaan päätöksiä, se on jo itsessään vaikeaa. Mikä tekee siitä vielä vaikeampaa, on se, ettei meillä ole paljon toivoa enää. Varsinkin nyt, kun on tullut paljon kielteisiä päätöksiä. Olen lukenut niitä perusteluja, miten niitä kielteisiä päätöksiä tehdään. Välillä ne eivät enää kuulosta järkeviltä, miten niitä tehdään [...] varsinkin sitten, kun ei ole enää toivoa, se menee masentavaksi ja vaikuttaa aika negatiivisesti näihin henkilöihin. (Haastattelu: 30-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Yleinen ilmapiiri on, että ihmiset, turvapaikanhakijat, ovat odottaneet täällä niin kauan ilman mitään muutosta. Se alkaa vaikuttaa niin, että he ovat henkisesti väsyneitä. On masennusta. Voisin jopa sanoa, että perheiden kesken alkaa olla ongelmia juuri tämmöisestä henkisestä stressistä, joka on kehittynyt. (Haastattelu: 32-vuotias somalialainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

Turvapaikanhakijoiden henkistä ahdinkoa lisää entisestään se, että tilanne heidän lähtömaassaan on monesti epävakaa. Se tarkoittaa jatkuvaa huolta sinne jääneistä perheenjäsenistä ja muusta lähipiiristä (vrt. Yijälä & Nyman 2017, 12, 65–66). Arki vastaanotokeskuksessa ei tarjoa paljon mahdollisuuksia sysätä negatiiviset ajatukset edes hetkeksi pois mielestä. Monelle Kauhavan vastaanotokeskuksen asukkaalle, etenkin yksin tulleille miehille, arki on tyhjäkäyntiä, lähinnä pelkkää odottamista:

Peruspäivä on semmoinen, että kun herään aamulla, niin syön aamupalan ja jos tarvitsee, niin käyn ruokakaupassa. Jos on koulua [suomen kielen

6.3 Arki kysyy henkisiä voimavaroja

opetusta], niin käyn koulussa. Ei sen kummempaa. Ei minulla muuta hirveästi ole. (Haastattelu: 30-vuotias irakilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Aamu alkaa, mennään aamupalalle. Jos vastaanottokeskuksessa on joku tarve tehdä jotain töitä, siivousta ja muuta vastaavaa, niin mennään niihin siivouksiin. Muussa tapauksessa siirrytään omiin huoneisiin. Siellä nukutaan tai sitten luetaan kirjoja. Taas sitten mennään päivälliselle syömään ja sitten taas sen jälkeen suoraan omiin huoneisiin joko nukkumaan tai lukemaan tai sitten istutaan siellä muiden ihmisten kanssa. Päivällisen jälkeen taas siirrytään omaan huoneeseen [...] koko päivä menee samalla lailla, kunnes illalla kymmeneltä käydään pelaamassa jalkapalloa, josta kahdeltatoistullaan kotiin ja siitä suoraan nukkumaan. (Haastattelu: Mies 1, 21-vuotias afganistanilainen, tullut Suomeen yksin)

Aamulla kun herään, niin opiskelen hetken toisen asukkaan kanssa, joka auttaa minua suomen kielen opettelussa. Ei ole mitään erityistä tekemistä täällä. Sitten käydään lenkillä, mennään urheilemaan tai pelaamaan jalkapalloa, mutta ei mitään muuta. [...] Täällä ei ole mitään tekemistä. Koko vastaanottokeskuksessa on ainoastaan yksi WiFi, jolla mennä nettiin. Joku päivä se toimii, toinen päivä taas ei toimi. Jos ihmisillä on puhelin, ne ovat vaan puhelimen ääressä. Ei ole mitään erityistä, mitä voisi täällä tehdä. Kun oli lämmin, pääsi pelaamaan jalkapalloa. Mutta nyt on sää kylmennyt ja vähän lunta tullut, niin ei sitäkään pysty enää tekemään. (Haastattelu: 33-vuotias afganistanilainen mies, tullut Suomeen yksin)

Kenties kaikkein tukalin tilanne on asukkailla, joiden äidinkieltä vastaanottokeskuksessa ei puhu kukaan toinen tai hyvin harva muu keskuksen asukas. Tämä rajoittaa heidän sosiaalista kanssakäyntiään muiden asukkaiden kanssa. Eräs haastateltu mainitsi toistuvasti siitä, että hänellä oli Kauhavalla ainoastaan miehensä, jonka kanssa oli mahdollista keskustella, käydä läpi kokemuksia ja tunteita. Hän kaipasikin siskonsa luokse, joka naisen mukaan asui Helsingissä. Hänen mukaansa kielimuurista johtunut sosiaalisen kanssakäymisen vähyys oli lamaannuttanut hänet täysin ja aiheuttanut myös fyysistä pahoinvointia:

On se kyllä todella vaikeaa miten päivät kulutetaan, koska meillä ei ole mitään tekemistä. Koko ajan olemme sisällä. Ei meillä ole mitään paikkaa, jonne mennä tai jotakuta tuttua, jonka kanssa voitaisiin keskustella asioista omalla äidinkielellä. Se on ärsyttänyt meitä niin paljon, että päätäni koko ajan särkee, en jaksakaan lähteä mihinkään. (Haastattelu: 27-vuotias iranilainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

Kuva 8. Asukkaiden vapaa-ajanviettoon tarkoitettut tilat olivat vielä syksyllä 2016 hieman keskeneräisen oloiset. © Marko Kelahaara

Sosiaalista eristyneisyyttä lisäsi myös se, että kumpikaan heistä ei puhunut juuri lainkaan englantia. Käytännössä kielimuuri johti siihen, että heidän arkensa oli hyvin yksinäistä ja he viettivät aikaansa lähinnä kahdestaan omassa asunnossaan. Haastateltu toivoikin, että he saisivat mahdollisimman pikaisesti siirron johonkin toiseen vastaanottokeskukseen, jossa olisi muita heidän äidinkieltään puhuvia.

Perheidensä kera Suomeen saapuneille turvapaikanhakijoille odotusaika saattaa olla henkisesti jossain määrin helpompi. Pienten lasten kanssa saapuneille jo lapsista huolehtiminen tuo sisältöä ja merkityksellisyyttä arkeen. Lisäksi koska perhe on mukana Suomessa, on se samalla ainakin väliaikaisesti turvassa, eikä sen kohtaloa tarvitse siksi murehtia. Ei odotusaika siltikään helppoa ole, sillä myös perheellisillä siihen liittyy paljon epätietoisuutta tulevasta ja joskus pelkoakin. Takana on usein kallis ja vaivalloinen matka Suomeen; maahan, jonka ajateltiin tarjoavan lapsille vakaa ja turvallinen kasvuympäristö:

Pelko on oikeastaan koko ajan jäänyt mieleeni. Sen pelon takia minulla on koko ajan mieliala huono. Toivon, että mahdollisimman pian tulee se [Migrin] päätös, jotta sitten tämä pelko lähtisi, jos saamme täällä [Suomessa] oleskella.
(Haastattelu: 34-vuotias irakilainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

Perheellisten turvapaikanhakijoiden kannalta tärkeä arjen laatua parantava tekijä on alle kouluikäisten lasten päivähoidon järjestäminen vastaanottokeskuksissa.

6.3 Arki kysyy henkisiä voimavaroja

Ilman mahdollisuutta viedä lapsia päivähoidon edes muutamaksi tunniksi, ainakin toisen vanhemmista on jatkuvasti pakko pysytellä kotona. Vanhemmat kaipaavat myös kahdenkeskistä aikaa. Pienissä asunnoissa yksityisyyden määrä on rajallinen, mikäli lapsia ei saa vietyä päivähoidon. Kauhavalla muun muassa seurakuntien vapaaehtoiset ovat olleet järjestämässä iltapäiväkerhoja lapsille ja tarjonneet lastenhoitoapua esimerkiksi aikuisten suomen kielen oppituntien ajaksi. Toiminta on kuitenkin ollut katkonaista ja jonkinlaisella pysyvällä järjestelyllä olisikin tarvetta.

Vastaanottokeskuksen asukkaista kenties paras tilanne on kouluikäisillä turvapaikanhakijoilla. Kauhavalla yhteistyö vastaanottokeskuksen ja koulujen kanssa on toiminut alkukangertelujen jälkeen hyvin. Aluksi esiintyi jonkin verran epäselvyyksiä vastuunjaossa paikallisten koulujen välillä. Koulut eivät luonnollisestikaan olleet etukäteen voineet juuri valmistautua uusiin ulkomaalaistaustaisiin koululaisiin, jotka tuli ripeästi sijoittaa kouluihin ja opetusryhmiin. Tilanne kuitenkin vakiintui nopeasti, ja tätä nykyä kaikki kouluikäiset vastaanottokeskuksen asukkaat käyvät normaalisti koulua viitenä päivänä viikossa. Se tuo heidän elämäänsä luontevaa rytmiä ja sisältöä ja auttaa myös unohtamaan meneillään olevan turvapaikanhaun aiheuttamat huolet. Kouluympäristössä heille tarjoutuu myös erinomainen mahdollisuus tutustua samanikäisiin kantasuomalaisiin lapsiin ja nuoriin. Tällä tavoin heidän alkuvaiheen kotoutumisensa osaksi suomalaista yhteiskuntaa lähtee vauhdikkaasti liikkeelle jo turvapaikka-prosessin ollessa käynnissä. Näin asiasta kirjoitti 12-vuotias turvapaikanhakija:

Kun sain kuulla tiedon siitä, että pääsen suomalaiseen kouluun, huoleni turvapaikkahakemuksen käsittelystä katosivat nopeasti. Löysin rakkautta, kunnioitusta, uusia ystäviä ja kaikki lopulta päättyi iloksi. Rakastan ystäviäni ja opettajiani täällä! Olen alkanut oppia suomen kieltä, koska toivon, että voisin elää täällä aina. Isona haaveeni olisi olla ohjelmistoinsinööri. (Mohammed 2016)

Yläkoulun yhdeksättä luokkaa käyvä 17-vuotias haastateltu kertoi saaneensa koulun kautta useita kantasuomalaisia ystäviä, joiden kanssa hän viettää vapaa-aikaansa Kauhavalla:

Koulussa opiskellaan yhdessä, puhutaan keskenämme, tehdään asioita yhdessä. Olin iloinen siitä, että he [paikalliset] eivät suhtautuneet minuun eri tavalla siksi, että olin arabialainen tai jotain muuta, vaan hyväksyivät sen ja tutustuivat minuun [...] Kielitaitoni on tullut paremmaksi. Ennen en osannut puhua englantia, nyt osaan englantia ja suomea ja muitakin kieliä. Koulu on opettanut minulle uusia näkökulmia. (Haastattelu: 17-vuotias irakilainen nainen, tullut Suomeen perheen kanssa)

Kuva 9. Vastaanottokeskuksissa majoittuu myös alle kouluikäisiä lapsia. © Ismo Söderling

Haastateltu oli huolissaan ennen kaikkea siitä, että mikäli hän ja hänen perheensä saavat kielteisen turvapaikkapäätöksen ja joutuvat palaamaan Irakiin, hänen orastava opintimensä katkeaisi siihen. Kuten niin moni muukin turvapaikanhakija, hänkin koki odotusajan piinaavana ja kuvaili vastaanottokeskuksen yleistä ilmapiiriä masentuneeksi.

Suomen Punaisen Ristin ja sen alaisten vastaanottokeskusten keinot helpottaa asukkaiden turhautumista ja tylsistymistä ovat rajoitettuja. Turvapaikkaprosessin pitkä kesto on epäilemättä suurin yksittäinen tekijä, joka lisää turvapaikanhakijoiden henkistä ahdinkoa. Samaan viittaa myös Migrin tyytyväisyyskartoitus, jossa vain vajaa kolmannes vastaajista ilmoitti, että heillä on päivittäin tarpeeksi tekemistä: neljäsosa vastaajista puolestaan raportoi olevansa erittäin tyytymätön päivittäisen tekemisen vähyyteen. Suurin osa vastaajista

6.3 Arki kysyy henkisiä voimavaroja

toivoi lisää tekemistä ja harrastuksia sekä työllistymis- ja koulutusmahdollisuuksia. (Migri 2016, 5)

Kauhavan vastaanottokeskuksessa asuvien turvapaikanhakijoiden tapauksessa on odotettavissa, että prosessi voi valitusten myötä venyä yli kaksi-vuotiseksi. On selvää, että näin pitkä aika jatkuvassa epävarmuudessa ja usein varsin laitosmaisissa oloissa vietettynä ei tee hyvää ihmisen psyykelle. Koko vastaanottokeskusjärjestelmä on rakennettu siten, että turvapaikanhakijoiden ei kuuluisi viettää järjestelmän piirissä näin pitkiä aikoja, vaan ehkä vain joitakin kuukausia. Turvapaikkaprosessin eteneminen ei kuitenkaan ole Suomen Punaisen Ristin tai muidenkaan vastaanottokeskuksia Suomessa hallinnoivien toimijoiden käsissä. Prosessin pituuteen vaikuttaa ennen kaikkea valtiovalta, joka myöntää rahoituksen turvapaikkapuhuttelun hoitavalle ja päätöksen tekeväälle Migrille sekä mahdollisia valituksia käsitteleville hallinto-oikeuksille. Mitä enemmän näihin virastoihin palkataan henkilökuntaa asiaa hoitamaan, sitä nopeammin asiat saadaan käsiteltyä. Vastaanottokeskusten tehtäväksi jääkin lähinnä tarjota hyvin haasteellisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille välttämättömät elämän edellytykset niin pitkäksi ajaksi kuin tarve vaatii. Turvapaikanhakijoiden elämänlaatu ja arjen mielekkyys jäävät tässä yhtälössä väistämättä toissijaisiksi kysymyksiksi.

7.

Yhteenveto ja suositukset

7.1 Yhteenveto

Kauhavalle entisen Lentosotakoulun tiloihin syksyllä 2015 perustettu turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus herätti ensi alkuun suuria tunteita paikallisyhteisössä. Osa paikallispoliitikoista sekä tavallisista kuntalaisista vastusti kiivaasti keskuksen tuloa paikkakunnalle. Vaikka kaupungilla ei viime kädessä ollutkaan päätäntävaltaa vastaanottokeskuksen tulon suhteen, niin kaupungin-hallituksen äänestyksessä sitä kuitenkin päädyttiin puoltamaan niukimmalla mahdollisella erolla, puheenjohtajan äänen ratkaistessa. Satojen turvapaikanhakijoiden tulon paikkakunnalle liittyi ja myös liitettiin erilaisia uhkakuvia, jotka saivat osan kauhavalaisista suhtautumaan hankkeeseen epäileväisesti. Alkukuohunnan jälkeen tilanne kuitenkin rauhoittui, eikä vakavia konflikteja paikallisyhteisön ja turvapaikanhakijoiden välillä ole ollut. Tästä voidaan osaltaan kiittää Kauhavan kaupunkia, joka avoimesti jakoi tietoa kaupunkilaisille ja tällä tavoin ehkäisi huhukierteen syntymistä. Hieman syrjässä Kauhavan keskustasta eteläpohjanmaalaisen peltomaiseman keskellä sijaitseva vastaanottokeskus on ikään kuin oma saarekkeensa, jonka olemassaoloon paikalliset ovat ajan kuluessa sopeutuneet.

Paikkakunnan ilmapiirin ei kuitenkaan pidä tulkita muuttuneen täysin myönteiseksi suhteessa turvapaikanhakijoihin. Kaikkein näkyvin kritiikki on vaimentunut ja verrattain rauhallinen yhteiselo on tullut mahdolliseksi. Toisaalta suuria lähentymisyrittäksiäkään puolin ja toisin ei ole nähty, lukuun ottamatta paikallisten seurakuntien vapaaehtoistyötä turvapaikanhakijoiden parissa. Seurakunnat ovat olleet aktiivisia järjestäen esimerkiksi ystäväperhetoimintaa turvapaikanhakijaperheiden sekä kantasuomalaisten kesken, päivähoitoa turvapaikanhakijoiden lapsille sekä kaikille avoimen kansainvälisen joulujuhlan. Nämä ovat osaltaan toimineet sillanrakentajina muualta tulleiden ihmisten ja kauhavalaisien välillä.

7.1 Yhteenveto

Kunnalliset kotouttamistoimet alkavat vasta turvapaikanhakijan saatua oleskeluluvan, joten vapaaehtoistahojen merkitys esimerkiksi kielen oppimisen kannalta korostuu turvapaikanhakuprosessin aikana. Haastatteluissa turvapaikanhakijat esittivät toiveita sellaisten aktiviteettien järjestämisestä, jotka toisivat heitä lähemmäksi paikallisyhteisöä ja samalla tekisivät suomalaista kulttuuria tutummaksi. Vastaanottokeskuksen henkilökunnan parissa tarve tällaisille aktiviteeteille tiedostetaan hyvin, mutta luontevien toimintatapojen löytäminen on osoittautunut hankalaksi. Kesäaikaan urheilun, erityen jalkapallon, avulla on jo tapahtunut turvapaikanhakijoiden ja paikallisten asukkaiden lähentymistä.

Vastaanottokeskusta ylläpitävän Suomen Punaisen Ristin ja Kauhavan kaupungin välinen yhteistyö on ollut alkuvaiheen tunnustelujen jälkeen sujuvaa. Oppivelvollisuusikäiset turvapaikanhakijat on sijoitettu paikallisiin kouluihin. Vastaanottokeskuksen asukkaat pääsevät verrattain vaivattomasti sellaisten kunnallisten terveystalveluiden piiriin, joita heille ei kyeta vastaanottokeskuksessa tarjoamaan. Kauhavan kaupungin maahanmuuttostrategiassa maahanmuuttoon suhtaudutaan yhä myönteisemmin ja kaupunki on myös lupautunut ottamaan vuosittain vastaan parikymmentä kuntapaikan saanutta turvapaikanhakijaa. Heidät tullaan ensisijaisesti ottamaan Kauhavan vastaanottokeskuksessa asuneiden joukosta. On oletettavaa, että etenkin koulutetut ja työkykyiset turvapaikanhakijat kiinnostavat väestön vähenemisestä kärsivää kuntaa. Vastaanottokeskuksen tulo paikkakunnalle on kerrannaisvaikutuksineen tarjonnut piristysruiskeen kunnan elinkeinoelämälle. Keskus on Kauhavalla myös melko merkittävä työllistäjä.

Kauhavan vastaanottokeskuksen tähänastisen toiminta-ajan voi nähdä kaksiosaisena kertomuksena: on aika ennen ja jälkeen heinäkuussa 2016 tapahtuneen johtajanvaihdoksen. Vastaanottokeskusta sen alkuvaiheissa johtaneen Ilkka Peuran visio vastaanottokeskustoiminnasta piti sisällään pyrkimyksen aktivoida turvapaikanhakijoita monin tavoin. Hän pyrki innovaatioiden avulla luomaan uudenlaisen toimintatavan vastaanottokeskukselle. Tässä konseptissa vastaanottokeskus ei ole pelkkä passiivinen ihmisten säilytyspaikkana – kuten aikaisemmin oli pitkälti ollut tapana – vaan asukkaitaan virikkeistämään ja kotouttamaan pyrkivä aktiivinen toimija. Peuran johdolla aloite omasta kotoutumisesta annettiin turvapaikanhakijoiden omiin käsiin. Kauhavalla luotiin sekä vastaanottokeskuksen asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia edistämään pyrkinyt parlamentti että työllistymistä edesauttamaan perustettu osuuskunta *Mamulandia*. Johtajana Peura loi hyvin suoran keskusteluyhteyden keskuksen asukkaisiin ja pyrki henkilökohtaisesti pitämään huolen heidän tarpeidensa täyttymisestä. Hän oli asukkaiden parissa suosittu hahmo, joka koettiin ikään kuin läheiseksi luottomieheksi, jonka pakeille pääsi aina tarvittaessa. Peuran persoonallinen ja ennakkoluuloton tapa johtaa vastaanottokeskusta herät-

7. Yhteenveto ja suositukset

ti innostusta asukkaissa ja kiinnitti myös valtakunnallisen median huomion Kauhavalle. Suomen Punaisen Ristin näkökulmasta Peuran johdolla omaksutut toimintatavat eivät kuitenkaan olleet ongelmatonta.

Kauhavan uusiin innovaatioihin – parlamenttiin ja Mamulandiaan – kohdistuneen alkuinnostuksen ja toiveikkuuden jälkeen kohdattiin ongelmia. Parlamenttiin liittyi kysymyksiä muun muassa vastaanottokeskuksen hallintojärjestelmän vinoutumisesta sekä asukkaiden keskinäisistä valtasuhteista ja tasa-arvosta. Osuuskunta Mamulandian toiminnassa vastaan tulivat esimerkiksi raskaan byrokratian aiheuttama lisääntynyt työmäärä, työvoiman tarvitsijoiden haluttomuus ottaa turvapaikanhakijoita palkallisiin töihin sekä kysymys Suomen Punaisen Ristin roolista ja sen rajoista. Vastaanottokeskuksen uutena johtajana aloittaneen Juha Mäki-Rajalan ote työhön on alusta saakka ollut Peuraan verrattuna traditionaalisempi. Hän ryhtyikin palauttamaan vastaanottokeskuksen toimintaa perinteisen mallin mukaiseksi lakkauttamalla osuuskunnan toiminnan ja muuttamalla hallintokulttuuria siten, että parlamentin tapaamisista luovuttiin. Vastaanottokeskuksen asukkaat ovat ilmaisseet tyytymättömyytensä johtamiskulttuurin muutokseen, mutta sen sijaan henkilökunnalta on tullut kiittävää palautetta. Ohjaajat kokivat aiemman johtajan aikana, että asukkaat eivät aina välittäneet kuunnella heitä tai noudattaa heidän ohjeitaan. Tämä johtui siitä, että asukkaat olivat tottuneet asioimaan suoraan johtaja Peuran kanssa ilman välikäsiä.

Perustehtävässään, eli välttämättömien peruspalveluiden ja turvallisen elinympäristön takaamisessa, Kauhavan vastaanottokeskus on onnistunut hyvin. Turvapaikanhakijat kokevat elonsa Kauhavalla poikkeuksetta turvallisena. Vastaanottokeskuksen henkilökunta saa haastatelluilta asukkailta positiivista palautetta ja enemmistö asukkaista kokee saavansa kaikki tarvitsemansa peruspalvelut. Kritiikkiäkin kuitenkin ilmeni: vastaanottokeskuksen ruuan makuun ja koostumukseen sanottiin oltavan pettyneitä, ja valtaosa asukkaista haluaisi valmistaa itse ruokansa. Nyt mahdollisuus valmistaa itse ateriansa on Kauhavalla varattu ainoastaan perheellisille turvapaikanhakijoille. Vain heille maksetaan korotettua vastaanottorahaa, jonka turvin he voivat valmistaa omat ateriansa.

Toinen kritiikin kohde oli terveystalvelut, joiden moitittiin joissain tapauksissa toimivan liian hitaasti tai vajavaisesti. Vastaanottokeskuksen velvollisuuksiin kuuluu välttämättömien terveystalveluiden takaaminen asukkaille. Tätä koskeva lainsäädäntö ja tulkinta eivät ole välttämättä olleet selviä kaikille turvapaikanhakijoille. Rajanveto sen suhteen, mikä luokitellaan välttämättömäksi ja mikä ei, voi olla hankalaa, etenkin jos henkilö asuu vastaanottokeskuksessa vuosia. Kauhavan vastaanottokeskuksessakin majoittuu epäilemättä eriasteisista psyykkisistä sairauksista kärsiviä ihmisiä. Tähän asti ainoastaan vakavimpiin tapauksiin on puututtu hoidon keinoin, sillä hoitojaksot ovat usein hyvin pitkiä ja turvapaikanhakijan epävarma tulevaisuus rajoittaa niiden käytettävyyttä.

7.2 Suositukset

Turhautuminen, tylsistyminen ja jatkuvan odottamisen aiheuttama epävarmuus ovat alati läsnä olevia tunteita. Kauhavan vastaanottokeskuksen asukkaille odotusaika valitusprosesseineen saattaa muodostua pahimmassa tapauksessa jopa yli kahden vuoden mittaiseksi. Koko tämän ajan ihmiset joutuvat elämään vailla tarkkaa tietoa tulevasta ja mahdollisesti vielä samaan aikaan päivittäin kantamaan huolta lähtömaahan jääneistä läheisistään. Vastaanottokeskusarki on monelle turvapaikanhakijalle henkisesti koetteleva kokemus. Kauhavallakin asukkaat toivat esiin sen, että mikä tahansa mielekäs tekeminen olisi heidän näkökulmastaan ensiarvoisen tärkeä arkea helpottava asia. Nykyisellään asukkaiden arkea rytmittävät lähinnä ruokailut, liikuntaharrastukset sekä kaupassa käynti. Ihmiset viettävät suuren osan ajasta huoneissaan tyhjänpanteina, mikä on omiaan lisäämään psyykkistä oireilua. Vastaanottokeskuksessa järjestetään pakollista työtoimintaa ja kielen opetusta vain muutama tunti viikossa, jolloin kaikki muu käytettävissä oleva aika pitää vain saada tavalla tai toisella kulumaan. Turvapaikanhakijoiden oma ratkaisu ongelmaan olisi työnteko, mutta töiden löytäminen useammalle, kuin kouralliselle asukkaita kerrallaan on osoittautunut erittäin hankalaksi.

Helmikuussa 2017 Kauhavan vastaanottokeskuksen palveluiden piirissä oli noin 330 turvapaikanhakijaa. Heistä osa on jo saanut Maahanmuuttovirastolta kielteisen päätöksen hakemukseensa ja päätynyt valittamaan päätöksestä hallinto-oikeuteen. Kuitenkin toistasataa keskuksen asukasta odottaa yhä ensimmäistäkin päätöstä turvapaikkahakemukseensa. Syksyllä 2015 keskukseseen saapuneen turvapaikanhakijan odotusajasta on siis jo tähän mennessä tullut erittäin pitkä. Tämä näkyy vastaanottokeskuksen yleisessä ilmapiirissä alakuoloisuutena, jopa masentuneisuutena. Osa turvapaikanhakijoista on menettänyt toivonsa ja odottaa passiivisena kohtaloaan, osa jaksaa vielä pysyä positiivisena. Vastaanottokeskuksen turvallisuustilanteeseen negatiivinen ilmapiiri ei ole kuitenkaan vielä heijastunut. Järjestystä vastaanottokeskuksen sisällä on onnistuttu pitämään yllä entiseen tapaan, eikä merkittäviä konflikteja sen koommin vastaanottokeskuksen sisällä kuin sen ulkopuolellakaan ole ollut. Turvallisen ja suhteellisen rauhallisen elinympäristön luominen turvapaikanhakijoille voidaan eittämättä laskea yhdeksi Kauhavan vastaanottokeskuksen tähänastisista suurista onnistumisista.

7.2 Suositukset

Suomeen saapuvat turvapaikanhakijat tulevat usein maista, joissa sikäläiseen hallintoon ei voi aukottomasti luottaa esimerkiksi laajalle levinneen korruptioon tai jonkin tietyn vähemmistöryhmän kaltoinkohtelun vuoksi. Tästä johtuen

7. Yhteenveto ja suositukset

Maahanmuuttoviraston sekä sen alaisuudessa toimivien vastaanottokeskusten olisikin syytä jo turvapaikanhakijoiden saapuessa Suomeen informoida heitä riittävän painokkaasti tšekäläisestä hallintokulttuurista. Turvapaikanhakijat selvästikin kaipaavat vastaanottokeskuksen johtajalta vahvaa roolia ja suoraa kontaktia heihin. *Johdon tulisi tilaisuuden tullen jalkautua asukkaiden pariin ja keskustelemaan heidän kanssaan. Tämä ei kuitenkaan saa tapahtua sen kustannuksella, että muun henkilökunnan edellytykset suoriutua työtehtävistään kärsivät.* Henkilökunnan työtä edesauttaa, kun sille toisaalta taataan riittävät toimivaltuudet ja toisaalta keskustusten asukkaat oppivat alusta lähtien luottamaan heihin.

Turvapaikanhakijoiden työllistymiseen ei ole helppoja ratkaisuja. Kauhavan kokemusten perusteella työvoiman tarvitsijat ovat kyllä kiinnostuneet turvapaikanhakijoiden työvoimasta. Pestit ovat kuitenkin olleet lähinnä työharjoittelun kaltaisia. Työvoiman tarvitsijoiden kynnyksessä tarjota palkallista työtä on huomattavasti korkeampi. Turvapaikanhakijan puutteellinen kielitaito voi jo itsessään toimia esteenä: harva heistä puhuu suomea muutamaa sanaa enempää, eikä englantikaan välttämättä sujuu juuri sen paremmin. Välitön panostaminen suomen kielen ja kulttuurin opetukseen jo turvapaikanhakuprosessin käynnistyessä on ensiarvoisen tärkeää, mikäli turvapaikanhakijoita halutaan enenevässä määrin saada mukaan työelämään. Pari tuntia kielen opetusta viikossa ei ole riittävää, mikäli halutaan ihmisten oppivan muutakin kuin aivan alkeet. Yksi ratkaisu tähän on intensiiviryhmien perustaminen vastaanottokeskuksiin. Opetuksen määrää ja laatua lisäämällä on mahdollista taata motivoituneille ja eteenpäin pyrkiville vastaanottokeskusten asukkaille paitsi enemmän mielekästä tekemistä, myös paremmat mahdollisuudet työllistyä. Lisäksi edes kohtuullinen suomen tai ruotsin kielen taito kohentaa edellytyksiä muodostaa suhteita kantaväestöön.

Turvapaikanhakijoiden joukossa on myös kielitaitoista ja korkeasti koulutettua väkeä, jonka työllistyminen luonnollisesti on jossain määrin helpompaa kuin näitä taitoja vailla olevien. Joka tapauksessa suurella osalla tulijoista on kotimaassaan ollut jokin ammatti tai elinkeino. *Vastaanottokeskuksessa turvapaikanhakijoiden ammatti ja muu osaaminen pitäisi rekisteröidä tulevaa aktiivista hyödyntämistä silmällä pitäen.*

Työssäkäynti on yksi tärkeimmistä henkirei'istä, joka auttaa vastaanottokeskuksessa vietetyn, usein pitkäksi venyvän ajanjakson läpi. *On tärkeää, että keskuksissa pystytään tarjoamaan mahdollisimman monelle halukkaalle mielekästä tekemistä edes muutamana päivänä viikossa.* Palkallisten töiden löytäminen vastaanottokeskuksen ulkopuolelta säilynee jatkossakin haasteellisena, mutta turvapaikanhakijoiden työvoimapotentiaalia voidaan kuitenkin hyödyntää muillakin tavoin. Kauhavalla esimerkiksi asukkaiden ylläpitämä vastaanottokeskuksen oma pesula ja leipomo edustavat tällaisia toimintoja. Ne auttavat asukkaita helpommin selviämään turvapaikkapäätöksen odotusajasta.

7.2 Suositukset

Lisäksi ne myös keventävät keskuksen kuluja, koska näitä palveluja ei tarvitse ostaa ulkopuoliselta toimijalta. Turvapaikanhakijoiden joukossa on paljon erilaista yksilöllistä osaamista, jota olisi mahdollista valjastaa hyötykäyttöön kaikkia osapuolia hyödyttävällä tavalla.

Vastaanottokeskusten henkilökunnan tulee aktiivisesti etsiä tapoja, joilla keskusten asukkaat voivat olla hyödyksi. Tällaisten työllistämistoimintojen tulee luonnollisesti olla turvapaikanhakijoille täysin vapaaehtoisia. Lisäksi heille on syytä selväsanaisesti kertoa, että vapaaehtoiseen työhön osallistuminen ei edistä tai vaikuta heidän mahdollisuuteensa saada turvapaikka. *Ylipäättään turvapaikanhakijoiden, etenkin kielitaidottomien, työllistämisessä tulee kiinnittää huomiota työntekijän oikeuksien täysimääräiseen toteutumiseen.* Turvapaikanhakijoiden kohdalla on olemassa ilmiselvä hyväksikäytön riski, sillä usein he eivät ole lainkaan perillä suomalaisesta lainsäädännöstä tai tšekäläisistä työehtosopimuksista. Sen sijaan he saattavat olla valmiita työskentelemään missä tahansa olosuhteissa ja jopa kokonaan ilman palkkaa pitkiäkin ajanjaksoja. *Mikäli turvapaikanhakijat solmivat työ sopimuksia vastaanottokeskuksen ulkopuolelle, on suositeltavaa, että vastaanottokeskuksen henkilökunnan edustaja tarkistaa sopimuksen sisällön yhdessä turvapaikanhakijan kanssa, tarvittaessa tulkin avustuksella.*

Toisaalta sekä yrityselämän että kolmannen sektorinkin toimijoilta kaivataan yhä enemmän innovatiivisia aloitteita turvapaikanhakijoiden työllistämiseksi. *Osuuskunta-muotoista toimintaakaan ei ole syytä hylätä pelkästään Mamulandia-kokemusten perusteella.* Tätä osoittaa myös Turussa loppuvuodesta 2016 alkanut turvapaikanhakijoiden työllistämisohjelma, jossa palkan maksaa osuuskunta. Eräs pohdinnan paikka on lisäksi valtion mahdolliset toimet turvapaikanhakijoiden työllisyystilanteen parantamiseksi, esimerkiksi työlainsäädäntöä joustavoittamalla. Toisaalta tässä on riskinä työvoiman myyminen polkuhintaan. Työvoiman tarvitsijat saattaisivat pyrkiä käyttämään tilannetta hyväksi palkkaamalla normaalipalkkaisten kantasuomalaisien työntekijöiden sijaan maahanmuuttajia hyvin pienellä palkalla, mikä vääristää työmarkkinoita.

Vastaanottokeskuksilla on vain rajallisesti mahdollisuuksia vaikuttaa asukkaidensa henkiseen hyvinvointiin turvapaikkaprosessin aikana. Suurin ongelma asukkaiden kannalta on prosessin pitkä kesto ja jatkuva epävarmuus tulevasta. Tähän sen koommin Suomen Punainen Risti kuin muutkaan vastaanottokeskuksia ylläpitävät tahot eivät voi vaikuttaa. *Tärkeintä on saada Maahanmuuttoviraston sekä valituksia käsittelevän oikeuslaitoksen päätöksentekoprosessi sujuvammaksi ja nopeammaksi siten, että yksikään turvapaikanhakija ei joutuisi odottelemaan vuosia lopullista tietoa kohtalostaan.* Näin pitkän ajan viettäminen usein varsin laitosmaisissa olosuhteissa, jatkuvasta tekemisen puutteesta kärsien, on suurelle osalle ihmisistä kestämatöntä. Nykyinen asioiden tila ei ole yhdenkään osapuolen etu: kärsijöinä ovat niin turvapaikanhakijat itse kuin

7. Yhteenveto ja suositukset

Suomen valtiokin, joka joutuu käyttämään suuria summia rahaa järjestelmän ylläpitämiseksi. Käsittelyprosessia lyhennettäessä tulee turvapaikanhakijoiden juridisista oikeuksista pitää huoli. Nopeampi käsittely ei saa tarkoittaa päätöksentekoa, jossa ihmisen kohtalosta päätetään kevein perustein. Jatkossa yksi kehittämisen kohde on myös turvapaikanhakijoille taattava ajantasaisempi informointi hakuprosessin etenemisestä sen kulloisessakin vaiheessa.

Turvapaikanhakijoiden sekä paikallisyhteisön saattaminen yhteen on osoittautunut Kauhavalla haasteelliseksi tehtäväksi. Ainakaan toistaiseksi seurakuntien lisäksi ei ole juuri ilmaantunut tahoja, jotka aktiivisesti kutsuisivat turvapaikanhakijoita mukaan toimintaansa. Lisäksi seurakuntienkin ystävällisyys toiminta on kohdistettu lähinnä perheellisille. Tällöin yksin Suomeen tulleet turvapaikanhakijamiehet, joita on suuri osa Kauhavan vastaanottokeskuksenkin asukkaista, jäävät jo lähtökohtaisesti toiminnan ulkopuolelle. Joka tapauksessa seurakuntien toiminta turvapaikanhakijoiden parissa on tärkeää, etenkin kun aikuisten turvapaikanhakijoiden muut kontaktit vastaanottokeskuksen ulkopuolisiin kantasuomalaisiin ovat olleet erittäin vähäiset. *Seurakuntien toiminnan tulee kuitenkin olla uskonnollisessa mielessä neutraalia, jottei sitä tulkittaisiin käännöstytyöksi.*

Seurakuntien lisäksi muita yhteistyötahoja, jotka tarjoaisivat kontaktia kanta-väestöön, on ollut toistaiseksi hankala löytää. Kauhavalla paikalliset urheiluseurat voidaan nähdä mahdollisina kumppaneina, sillä lähiseudulla on esimerkiksi useita alasarjoissa pelaavia jalkapalloseuroja, joilla todennäköisesti olisi käyttöä turvapaikanhakijoiden lajiosaamiselle. Tunnusteluja seurojen suuntaan on tehty, mutta seurojen suhtautuminen on ainakin toistaiseksi ollut varsin maltillista. Mikäli urheiluseurojen kiinnostus turvapaikanhakijoita kohtaan on laimeaa, jatkossa voisi olla paikallaan harkita olisiko vastaanottokeskuksen mahdollista perustaa oma jalkapalloseura, joka voisi harrastelijapohjalta osallistua oman alueensa kilpailutoimintaan edes yhden sarjakauden ajan. Lisäksi kaikille avoimia matalan kynnyksen tapahtumia, kuten esimerkiksi Kauhavalla järjestetty ravintolapäivä, tulee vastaanottokeskuksen jatkossakin pyrkiä järjestämään. Tällaisten tapahtumien avulla vastaanottokeskuksen toimintaa ja sen asukkaita on mahdollista tehdä hivenerittäin tutummaksi paikkakuntalaisille, samalla pienentäen mahdollisesti syntymään päässeitä ennakkoluuloja. Eri-alaisten väärinymmärrysten ja huhupuheiden torjumisessa tärkeä roolinsa on myös avoimella tiedottamispolitiikalla, johon niin vastaanottokeskuksen kuin julkishallinnon toimijoidenkin tulee pyrkiä.

Vastaanottokeskuksen palveluiden osalta Kauhavalla ilmeni kehitettävää etenkin ruokahuollon järjestämisessä sekä terveystaloudessa. Valtaosa asukkaista toivoisi mahdollisuutta valmistaa itse ruokansa oman makunsa mukaisesti. Kauhavalla tätä ei ole pystytty tarjoamaan, sillä Suomen Punaisella Ristillä on ollut sopimus ruokahuollon järjestämisestä paikallisen toimijan kanssa. Jatkossa

7.2 Suositukset

niin Kauhavalla kuin muissakin vastaanottokeskuksissa tulisi selvittää, miten kaikille halukkaille voidaan taata mahdollisuus valmistaa itse ateriansa. Mikäli omaehtoiseen ruokailuun ei ole syystä tai toisesta mahdollisuutta, ruokahuoltoa tarjoavan toimijan tulee kiinnittää huomiota turvapaikanhakijoille tarjotun ruuan makuun, koostumukseen ja valmistamisen tapaan sekä erilaisista kulttuureista tulevien ihmisten erilaisiin mieltymyksiin.

Terveyspalveluiden osalta huolta herättää etenkin turvapaikanhakijoiden psyykkinen oireilu ja vastaanottokeskusten vähäiset keinot vastata tähän haasteeseen. Akuuttia tilannetta helpottamaan voisi olla paikallaan pohtia pitkäkestoiseen psykoterapiaan verrattuna kevyempiä ja lyhytkestoisempia hoitokeinoja, kuten toiminnallista terapiaa. Eräs keino turvapaikanhakijoiden aktivoimiseen voisi olla vapaa-ajanohjaajan palkkaaminen vastaanottokeskuksiin. Hänen tehtävänään olisi kannustaa asukkaita esimerkiksi liikuntaan tai muihin harrastuksiin, sekä samalla luoda ja ylläpitää suhteita mahdollisiin vastaanottokeskuksen ulkopuolisiin yhteistyötahoihin, kuten urheiluseuroihin. Lisäksi perheellisten turvapaikanhakijoiden henkisen jaksamisen kannalta tärkeä apukeino on lasten saaminen päivähoidon säännöllisesti. Jos tämä ei vapaaehtoisvoimin onnistu, vastaanottokeskuksissa tulisi harkita alan ammattilaisten palkkaamista. Pienten lasten vanhemmille on kyettävä takaamaan riittävästi myös kahdenkeskistä aikaa parisuhteen ylläpittoa varten. Erityishuomiota vaativat osakseen myös pienet kieliryhmät, joiden kohdalla on pyrittävä pitämään huolta siitä, että näitä sijoitetaan samoihin vastaanottokeskuksiin. Vaikeassa elämäntilanteessa oleville ihmisille on taattava paras mahdollinen sosiaalinen tukiverkosto.

Suomen Punaisen Ristin venymiskyky joutui vuonna 2015 niin kutsutun pakolaiskriisin myötä koetukselle, mutta järjestö kykeni vastaamaan haasteeseen hyvin. Suomen Punainen Risti on myös osoittanut kykyä ja halua muuntaa omaa toimintaansa kulloisenkin tilanteen edellyttämällä tavalla. Kauhavalla johtaja Ilkka Peuran tavoitteena oli luoda vastaanottokeskukselle uudenlainen, asukkaita osallistava, virikkeistä ja aktiivoiva toimintakonsepti. *Pohdinnan paikka on, missä määrin tämän kaltaisen uuden konseptin toteuttaminen on mahdollista nykyisessä tilanteessa, jossa vastaanottokeskukset toimivat suhteellisen itsenäisesti ja niitä ylläpitävät kolmannen sektorin tai yksityisen puolen toimijat. Mikäli vastaanottokeskusten toimintaa halutaan kehittää tähän suuntaan, pitää selvittää, mitä toimia ja millaisia muutoksia se ylläpitäjiltä edellyttää. Lisäksi pitää selvittää, miten uudenkaltainen toiminta resursoidaan, mitä valtiovalta on siihen valmis panostamaan.*

Lähteet

Haastattelut

16 haastateltua turvapaikanhakijaa Kauhavan vastaanottokeskuksesta. Haastattelut tehty syksyllä 2016. Haastattelijana Marko Kelahaara. Tarkemmin haastatteluista, ks. Taulukko 1.

Ilkka Peura 2016. Kauhavan vastaanottokeskuksen johtaja lokakuu 2015–heinäkuu 2016. Haastattelu tehty kesäkuussa 2016. Haastattelijana Jaana Anglé.

Ilkka Peura 2017. Kauhavan vastaanottokeskuksen entinen johtaja. Sähköpostihaastattelu 20.2.2017. Haastattelijana Marko Kelahaara.

Juha Mäki-Rajala, Kauhavan vastaanottokeskuksen johtaja heinäkuu 2016 – (sitä ennen varajohtaja). Haastattelu tehty 7.10.2016 ja 11.11.2016. Haastattelijana Marko Kelahaara.

Kolme haastateltua Kauhavan vastaanottokeskuksen työntekijää. Haastattelut tehty syksyllä 2016. Haastattelijana Marko Kelahaara.

Fia Hafiz, Kauhavan kaupungin maahanmuuttokoordinaattori. Haastattelu tehty 4.10.2016. Haastattelijana Marko Kelahaara.

Kauhavan evankelisluterilaisen seurakunnan monikulttuurisuustyötä tunteva työntekijä. Sähköpostihaastattelu 11.11.2016. Haastattelijana Marko Kelahaara.

Sanomalehdet ja uutiset

HS 21.10.2015. Kauhavalla pantiin talkoovoimin pystyyn pikakoulu pakolaislapsille – ”Näin opitaan, että naiset ja lapset ensin”. Saatavilla: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002861305.html>. Luettu 6.3.2017.

HS. 3.12.2015. Poliisi turvautui kaasuun ja patukkaan vastaanottokeskuksessa Lahdessa marraskuussa – ”Nyt odotetaan, koska sattuu jotain vakavaa”. Saatavilla: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002870500.html>. Luettu 6.3.2017.

HS 18.12.2015. Yle: Kauhavan vastaanottokeskuksessa tehdään turvapaikanhakijoille Mamulandia-lehteä. Saatavilla: <http://www.hs.fi/nyt/art-2000002873699.html>. Luettu 6.3.2017.

- HS 17.1.2016. Miksi Hennalan vastaanottokeskus on usein otsikoissa – poliisi kertoo syyn. Saatavilla: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002880385.html>. Luettu 6.3.2017.
- HS 12.5.2016. Nyt poimitaan pätevimmät pikavauhtia Suomen työelämään – yritykset ideoivat koulutusohjelman turvapaikanhakijoille. Saatavilla: <http://www.hs.fi/talous/art-2000002900741.html>. Luettu 15.5.2016.
- HS 22.5.2016. Turhaa voimankäyttöä, terveydenhuolto retuperällä – pakolaisbisnekseen lähtenyt Luona saa rajua arvostelua työntekijöiltään. Saatavilla: <http://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002902218.html>. Luettu 27.5.2016.
- HS 13.7.2016. Työpaikka voi olla turvapaikanhakijalle viimeinen oljenkorsi – irakilaiselle Salahdenille kelpaisi ”mikä tahansa työ”. Saatavilla: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002910757.html>. Luettu 01.02.2017.
- HS 5.11.2016. Docventuresin startup-verkostossa jo tuhat turvapaikanhakijaa – ”He ovat yrittäjähenkisiä, koska eivät usko sosiaaliturvaan”. Saatavilla: <http://www.hs.fi/talous/art-2000002928855.html>. Luettu 27.1.2017.
- HS 8.12.2016. ”Aluksi kaavailtiin kodinturvajoukkoja” – Kyyjärvi mullisti asenteensa turvapaikanhakijoita kohtaan, nyt kunnalle sataa palkintoja. Saatavilla: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004998283.html>. Luettu 6.3.2017.
- HS 20.2.2017. Turvapaikanhakijoiden itsetuhoisuus huolestuttaa vitranomaisia – syksyllä vastaanottokeskuksissa oli kymmeniä itsemurhan yrityksiä. Saatavilla: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005096030.html>. Luettu 22.2.2017.
- IL 31.5.2015. Pohjanmaalla ”hyvin levoton” päättäjäisyö: puukotuksia, laitton uhkaus, nuoren tytön yliajo. Saatavilla http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015053119783735_uu.shtml. Luettu 31.1.2017.
- IL 1.6.2015. Pietarsaareissa biletys väkivaltaisinta. *Iltalehti* 1.6.2015, 14
- IL 1.10.2015. Näitä ruokia turvapaikanhakijoille tarjotaan – Ei tietenkään hienon ravintolan tasoista”. Saatavilla: http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015100120447490_uu.shtml. Luettu 13.2.2017.
- IL 18.12.2015. Vastaanottokeskusten vapaaehtoisia uhkailtu rajusti. Saatavilla: http://www.iltalehti.fi/pakolaiskriisi/2015121820853634_cm.shtml. Luettu 6.3.2017.
- IL 13.6.2016. Mamulandia näyttää mallia: Näin työllistyvät turvapaikanhakijat. Saatavilla: http://www.iltalehti.fi/tyoelama/2016061221717001_tb.shtml. Luettu: 1.12.2016.
- IS 30.9.2015. ”Tämä ei ole syömäkelpoista” – turvapaikanhakijoilta kovaa kritiikkiä. Saatavilla: <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000001001691.html>. Luettu 13.2.2017.
- IS 16.1.2016. Turvapaikanhakija pettyi oloihin Suomessa: ”Nyt he pyytävät meitä siivoamaan ja osallistumaan keittiöhommiin ...” Saatavilla: <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000001064529.html>. Luettu 13.2.2017.

Lähteet

- IS 17.2.2016. Suomelle tulossa jättilasku – turvapaikanhakijoista 800 miljoonan euron kustannukset. Saatavilla: <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000001120165.html>. Luettu 1.2.2017.
- Komiat 15.8.2012, 1. Suunnitelma LSK:n lakkauttamisen korvaavista toimenpiteistä julki: Kaupunki haluaa valtiolta miljoonatuet.
- Komiat 7.5.2014, 3. Lentosatakoulun alueen uudet omistajat: kaikki vielä avoinna "Aivan pientä ei ole tarkoitus tehdä".
- Komiat 14.5.2014, 1. Kenttä lähti neljällä ja puolella miljoonalla.
- Komiat 22.12.2014, 3. Huippukuntoinen lento-osasto vauhdissa Tikkakoskella heti loppiaisien jälkeen: Työ jatkuu ja Kauhavan henki elää.
- Komiat 14.1.2015, 4. Lentosotakoululle uudet marmoritalut Tikkakoskelle siirrettyjen tilalle.
- Komiat 14.1.2015, 7. Safetor Ay korkkasi entisen Lentosotakoulun tilat.
- Komiat 4.2.2015, 4. 500 pulpettia muuttaa hiihtoloman aikana.
- Komiat 18.3.2015, 2–3. Business Park rakentaa laajaa majoitusbisnestä.
- Komiat 2.9.2015, 3. Pääkirjoitus: Turvapaikkaa hakemassa.
- Komiat 2.9.2015, 9a. Yleisötilaisuus pidetään maanantaina.
- Komiat 2.9.2015, 9b. Komiat-lehden Facebook-sivulla historiallisen vilkasta keskustelua.
- Komiat 2.9.2015, 9c. Perussuomalaiset vastustaa keskusta.
- Komiat 2.9.2015, 20. Ilmoitus "Vastustamme pakolaisten vastaanottokeskusta Kauhavalle!".
- Komiat 9.9.2015, 3. Pääkirjoitus: Oikeaa asiaa oikeilla nimillä.
- Komiat 9.9.2015, 2–3. Monta mieltä vastaanottokeskuksesta.
- Komiat 9.9.2015, 18. Keskusta kannattavakin adressi on avattu.
- Komiat 16.9.2015, 11. "Keskuksilla suuri vaikutus poliisin toimintaan".
- Komiat 16.9.2015, 12. Thomas Skur vastaanottokeskuksesta: "En näe tässä riskejä".
- Komiat 23.9.2015, 18 Kaupunginhallitus päätti siirtää yläkoululaiset pois Lentosotakoulun alueelta.
- Komiat 30.9.2015, 3. Lokakuussa yläkoululaiset alkoivat opiskella muualla olevissa tiloissa.
- Komiat 30.9.2015, 21. Kauhavan yläkoulun siirto Yrittäjäopistolle vahvistui.
- Komiat 14.10.2015, 8–9. Perinteiden puolesta.
- Komiat 14.10.2015, 16. Kauhavan lukion rehtori Toni Uusimäki: Tuli kallis ratkaisu veronmaksajille.
- Komiat 21.10.2015, 5. Keskuksen koulukin tarvitsee tarvikkeita.
- Komiat 28.10.2015, 4. Turvapaikanhakijoita kolmeen kouluun.
- Komiat 4.11.2015, 3. Alahärmään olisi tulossa lisää oppilaita Oravaisten vastaanottokeskuksesta.
- Komiat 11.11.2015, 3. Pääkirjoitus: Suoraa puhetta valtuustosalista
- Komiat 11.11.2015, 2–3. Kolme tuntia asiakeskustelua ja alustuksia.

- Komiat 9.12.2015, 3 "Kerrankin olin aivan sanaton".
- Komiat 16.12.2015, 16. Kauhavalle ei ole luvassa nykyistä enempää poliisin resursseja.
- Komiat 16.12.2015, 16. Turvapaikanhakija käsirautoihin.
- Komiat 23.12.2015, 2. Valtuusto painotti maahanmuuton kulujen tarkkaa seuranta.
- Komiat 13.1.2016, 9. Vastaanottoraha viritti mielenosoitukseen.
- Komiat 28.1.2016, 2–3. Pillit päällä VOKkiin.
- Komiat 13.7.2016, 4. Kaikki alkoi säästövelvoitteesta.
- MT 29.5.2016. Härmäläistila pestasi Mamulandian miehet metsään ja pellolle. *Maaseudun Tulevaisuus*. Saatavilla: <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/talous/h%C3%A4rm%C3%A4l%C3%A4istila-pestasi-mamulandian-miehet-mets%C3%A4n-ja-pellolle-1.146743>. Luettu 9.2.2017.
- MTV 25.6.2016. Turvapaikanhakijat nappasivat haukkumasanan vahvuudekseen – "Oikeastiko aiotte laittaa nimeksi Mamulandia?". Saatavilla: <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/turvapaikanhakijat-nappasivat-haukkumasanan-vahvuudekseen-oikeastiko-aiotte-laittaa-nimeksi-mamulandia/5954602>. Luettu: 1.12.2016.
- Sana 6.7.2016. Kauhavan vastaanottokeskuksen johtaja Ilkka Peura eroaa. Saatavilla: http://www.kansanraamattuseura.fi/sana/uutiset/kauhavan_vastaanottokeskuksen_johtaja_ilkka_peura_eroaa. Luettu 23.11.2016. [Karhumäki 2016]
- SK 6.7.2016. Kauhavan vastaanottokeskus oli sotilaallisissa käsissä – Nyt Ilkka Peura eroaa. Saatavilla: <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/han/kauhavan-vastaanottokeskus-oli-sotilaallisissa-kasissa-nyt-ilkka-peura-eroaa/>. Luettu 8.2.2017.
- SPR 2016. Turvapaikanhakijoille tarkoitettu työelämään tutustuminen (TET) laajenee valtakunnalliseksi. *Punainen Risti Uutiset* 29.11.2016. <https://www.punainenristi.fi/uutiset/20161129/turvapaikanhakijoille-tarkoitettu-tyoelamaan-tutustuminen-tet-laajenee>. Luettu 18.1.2017.
- TS 21.12.2016. Turvapaikanhakijoiden tekemistä falafeleistä tuli suosikkituote. *Turun Sanomat*. Saatavilla: <http://ruoka.ts.fi/jutut/turvapaikanhakijoiden-tekemista-falafeleista-tuli-suosikkituote/>. Luettu 8.3.2017.
- Yle 14.9.2015. Kauhava sanoi kyllä vastaanottokeskukselle. Saatavilla: <http://yle.fi/uutiset/3-8305578>. Luettu 6.3.2017.
- Yle 9.1.2016. Turvapaikanhakijat turhautuvat toimeettomuuteen – kirjanpitäjä, toimittaja ja fysioterapeutti valmiina metsätöihin. Saatavilla: <http://yle.fi/uutiset/3-8581122>. Luettu 1.2.2017.
- Yle 29.4.2016. Työn juhlaa Kauhavalla – byrokratia on selätetty ja turvapaikanhakijat pääsevät työn syrjään kiinni. Saatavilla: <http://yle.fi/uutiset/3-8846584>. Luettu: 30.11.2016.

Lähteet

- Yle 19.5.2016. Koodareista huutava pula – sata turvapaikanhakijaa aiotaan kutsua apuun. Saatavilla: http://yle.fi/uutiset/koodareista_huutava_pula__sata_turvapaikanhakijaa_aiotaan_kutsua_apuun/8878768. Luettu 20.5.2016.
- Yle 25.5.2016. Vastaanottokeskus: Turvapaikanhakijoiden kimppuun käyty pesäpallomailoin Lahden kaduilla. Saatavilla: <http://yle.fi/uutiset/3-8906229>. Luettu 6.3.2017.
- Yle 31.5.2016. Kyyjärvellä vastustetaan vastaanottokeskuksen sulkemista – mielenosoitus suunnitteilla. Saatavilla: <http://yle.fi/uutiset/3-8919460>. Luettu 6.3.2016.
- Yle 7.7.2016. Turvapaikkahakemusten käsittely päässyt vasta nyt toivottuun vauhtiin. Saatavilla: <http://yle.fi/uutiset/3-9003803>. Luettu: 3.11.2016.
- Yle 7.9.2016. Kunta, joka rakastui turvapaikanhakijoihin – ”On meiltä pois, jos he lähtevät”. Saatavilla: <http://yle.fi/uutiset/3-9136759>. Luettu 6.3.2017.
- Yle 2.2.2017. Turvapaikanhakijoiden vastaanottorahan maksatus siirtyy korrille – käteismaksu koetaan turvattomaksi. Saatavilla: <http://yle.fi/uutiset/3-9438653>. Luettu 2.2.2017.
- Yrittäjät 29.4.2016. Yritykset saavat kansainvälistymisapua yllättävästä paikasta – Startup Refugees lahjoitti työvälineet. Saatavilla: <https://www.yrittajat.fi/uutiset/528007-yritykset-saavat-kansainvalistymisapua-yllattavasta-paikasta-startup-refugees>. Luettu 3.11.2016.

Muut lähteet

- Adressi 2015. Vastustamme pakolaisten vastaanottokeskusta Kauhavalle! -adressi. Luovutettu Kauhavan kaupunginhallitukselle 14.9.2015. Käytetty kopio saatu käyttöön Kauhavan kaupungilta.
- Aho, Juhani (2015). Vastaanottokeskus Kauhavalle? *Komiat* 9.9.2015, 16.
- Alho, Rolle (2015). *Inclusion or Exclusion? Trade Union Strategies and Labor Migration*. Migration Studies C 27. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Björklund, Krister (2014). ”Haluan koulutusta, haluan työtä ja elämän Suomessa”: *Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa*. Tutkimuksia A 48. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Castaneda, Anu E, Riikka Lehtisalo, Carla Schubert, Antti Pakaslahti, Tapio Halla, Mulki Mölsä & Jaana Suvisaari (2012). Mielenterveys. Anu E Castaneda, Shadia Rask, Päivikki Koponen, Mulki Mölsä, Seppo Koskinen (toim.), *Maa-hanmuuttajien terveys ja hyvinvointi: Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa*. Raportteja 61/2012. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos, 145–164.

- Elo, Simon, Arto Luukkanen & Simo Grönroos. Siirtolaiskriisi: Puheenvuoroja muuttoliikkeen syistä ja seurauksista. Helsinki: Suomen Perusta.
- Fazel, Mina, Jeremy Wheeler & John Danesh (2005). Prevalence of Serious Mental Disorder in 7 000 Refugees Resettled in Western Countries: A Systematic Review. *Lancet*, 365 (9467), 1309–1314.
- Gothóni, Raili & Ulla Siirto (toim.), *Pakolaisuudesta kotiin*. Helsinki: Gaudeamus.
- Haaranen, Ari [2012]. Toimintaohje vastaanottokeskuksen perustamiseksi. Paimaton ohjeistus. [Helsinki]: Suomen Punainen Risti.
- Heikkilä, Elli (toim.) (2014). *Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen*. Tutkimuksia A 49. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Helsingin hallinto-oikeus (2017). Helsingin hallinto-oikeuden tilastoja: Ratkaistut asiat ja keskimääräiset käsittelyajat 01.01.2016 – 31.12.2016. Saatavilla: <https://oikeus.fi/hallintooikeudet/helsinginhallinto-oikeus/fi/index/tilastot.html>. Luettu 27.01.2017.
- Helve, Otto, Karolina Tuomisto, Paula Tittala & Taneli Puumalainen (2016). *Turvapaikanhakijoiden terveydenhuollon toteutuminen 2015–2016: Raportti kyselystä vastaanottokeskuksille*. Raportti 19/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131610/URN_ISBN_978-952-302-775-6.pdf?sequence=1. Luettu 6.3.2017.
- Jauhiainen, Jussi S. (toim.) (2017). *Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa*. Turku: Turun yliopisto, maantieteen ja geologian laitos.
- Jokelainen, Juha (2017). Toimitusjohtaja, LSK Business Park Oy. Puhelintiedonanto 16.3.2017.
- Jormanainen, Jani (2017). Suunnittelija, turvapaikkayksikkö, Migri. Sähköpostitiedonanto 15.2.2017.
- Kankaansyrjä, Mika (2016). Palautuskeskus Kauhavalle? Entä mitä seuraavaksi? *Komiat* 20.1.2016, 12.
- Karjalainen 26.10.2016. Kuva: Turvapaikanhakijat osoittivat mieltä poliisille Kuopiossa – haluavat tehdä ruoat itse. Saatavilla: <http://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/kotimaa/item/120864-kuva-turvapaikanhakijat-osoittivat-mielta-poliisille-kuopiossa-haluavat-tehda-ruoat-itse>. Luettu 13.2.2017.
- Kaupunginhallituksen ptk. 14.9.2015. Kauhavan kaupungin kaupunginhallituksen pöytäkirja 14.9.2015, 184 §. Käytetty kopio saatu käyttöön Kauhavan kaupungilta.
- Kaupunginhallituksen ptk. 28.9.2015. Kauhavan kaupungin kaupunginhallituksen pöytäkirja 28.9.2015, 206 §. Käytetty kopio saatu käyttöön Kauhavan kaupungilta.

- Kaupunginhallituksen ptk. 23.11.2015. Kauhavan kaupungin kaupunginhallituksen pöytäkirja 23.11.2015, 255 §. Käytetty kopio saatu käyttöön Kauhavan kaupungilta.
- Keltinkangas, Pauliina (2015). Turvaako tuntemattomille? *Komiat* 23.9.2015, 16.
- Koistinen, Lotta (2017). Vastaanottokeskukset, onnistuneet käytännöt ja turvapaikanhakijoiden kokemukset. Jussi S. Jauhiainen (toim.), *Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa*. Turku: Turun yliopisto, maantieteen ja geologian laitos, 49–64.
- Koivumäki, Jenni (2017). Maahanmuuttokoordinaattori. Kauhavan kaupunki. Puhelintiedonanto 16.2.2017.
- Kotouttamisen osaamiskeskus (2016). Hyvän käytännön teema (helmikuu 2016): Vastaanottokeskus ja kunta – yhteistyö ja kuntaan asettumisen tuki. Saatavilla: http://www.kotouttaminen.fi/files/44919/Hyva_kaytanto_-_SPR.pdf. Luettu 02.11.2016.
- Kotouttamisen osaamiskeskus (2017). Suomi ja pakolaiset. Saatavilla http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/pakolaisten_vastaanotto/suojelun_taus-tat/historiaa. Luettu 19.1.2017.
- Laki 21.8.1998/628. Perusopetuslaki.
- Laki 30.4.2004/301. Ulkomaalaislaki.
- Laki 1386/2010. Laki kotoutumisen edistämisestä.
- Laki 17.6.2011/746. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta.
- Linnanmäki-Koskela, Suvi (2010). *Maahanmuuttajien työmarkkinaintegraatio: Vuosina 1989-93 Suomeen muuttaneiden tarkastelua vuoteen 2007 asti*. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 2010: 2. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Lähteenmäki, Minna (2013). *Lapsi turvapaikanhakijana: Etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta*. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 247. Helsinki: Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos.
- Maahanmuuttostrategia 2010. Kauhavan kaupungin maahanmuuttostrategia ja kotouttamisohjelma. Saatavilla: http://www.kotouttaminen.fi/files/43467/Kauhava_Maahanmuuttostrategia_ja_kotouttamisohjelma.pdf. Luettu 08.02.2017.
- Maahanmuuttostrategia 2016. Kauhavan kaupungin maahanmuuttostrategia ja kotouttamisohjelma 2016–2021. Kauhavan kaupunki. Saatavilla: <http://www.kauhava.fi/files/13496/MAAHANMUUTTOSTRATEGIA.pdf>. Luettu 08.02.2017.
- Marucco, Camilla (2017). Turvapaikanhakijoiden arkipäivä. Jussi S. Jauhiainen (toim.), *Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa*. Turku: Turun yliopisto, maantieteen ja geologian laitos, 85–101.

- Mattila, Markku & Björklund, Krister (2013). *Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta: Närpiön malli maahanmuuttajien kotouttamisessa*. Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia nro 5. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Mattila, Risto (2015). Vastaanottokeskuksesta. *Komiat* 16.9.2015, 16.
- Mesenaatti 2016. Maailman Parhaat Falafelit! (luomu, vg, gl): Kielitaidottomien maahanmuuttajien työllistymisprojekti. Saatavilla: <https://mesenaatti.me/campaign/?id=201#single/view>. Luettu 8.3.2016.
- Migri (2013). Turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän strategia 2020. Saatavilla: http://www.migri.fi/download/62120_Vastaanoton_strategia_2020.pdf?d083fa6222bdd388. Luettu 31.01.2017.
- Migri (2015). Kaikki [turvapaikanhakijat] kansalaisuuksittain 2015. Saatavilla http://www.migri.fi/download/64990_Tp-hakijat_2015.pdf?c24b2b6ec55bd488. Luettu 6.3.2017.
- Migri (2016). Vastaanottokeskusten asiakaspalautteen yhteenveto 2016. Saatavilla: http://www.migri.fi/download/70345_Vastaanottokeskusten_asiakaspalautteen_yhteenveto_2016.pdf?36c5d5fcad3fd488. Luettu 13.2.2017.
- Migri (2017a). Turvapaikkapäätökset kansallisuuksittain vuonna 2016. Saatavilla: http://www.migri.fi/download/65768_Tp-paatokset_2016.pdf?43569fd9ad3fd488. Luettu 20.01.2017.
- Migri (2017b). Maahanmuuttoviraston vuoden 2016 tilastot: päätöksiä tehtiin ennätysmäärä. Saatavilla: http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/maahanmuuttoviraston_vuoden_2016_tilastot_paatoksia_tehtiin_ennatysmaara_71657. Luettu 27.01.2017.
- Mohammed, Ali Hussein (2016). Koulu Suomessa. Mamulandian Sanomat nro 1. *Komiat*-lehden liite 28.1.2016, [8].
- Mustonen, Harri (2015). "Ilkka Peura: Hienointa ovat ihmiset". *Siivet* 6/2015. Saatavilla: <http://siivet.fi/sotilasilmailu/ilkka-peura-hienointa-ovat-ihmiset/>. Luettu 12.1.2017.
- Mäki-Rajala, Juha (2017). Johtaja, Kauhavan vastaanottokeskus. Sähköpostitiedonanto 8.2.2017.
- Mäkinen, Terhi (2016). Uudenmaan Ely-keskuksen johtava lakimies. Sähköpostitiedonanto 8.12.2016.
- Palomäki, Pauliina (2017). Kauhavan vastaanottokeskuksen suomen kielen opettaja. Puhelintiedonanto 16.2.2017.
- Pietiläinen, Timo (1998). Ilmasotakoulu. *Kauhavan historia, 2: Kauhavaa ja kauhavalaisuutta*. Kauhava: Kauhavan kaupunki, 214–274.
- Purra, Riikka (2016). *Kansainvälinen pakolaisintituutio ja valtioiden mahdollisuudet: Imagon suojelusta rajojen suojeluun*. Helsinki: Suomen Perusta.
- Ristaniemi, Hannu (2017). Kauhavan Vuokra-asunnot Oy toimitusjohtaja. Sähköpostitiedonanto 8.2.2017

- Salojärvi, Sari (2016). Business Lead 2016 – An Integration Program to Educated Asylum Seekers. PowerPoint-esitys. Saatavilla: http://fundamentalrightsforum.eu/sites/default/files/fra_uploads/frfpresentation-day4-wg16-businesscase-sarisalojarvi.pdf. Luettu 27.1.2017.
- Sarvimäki, Matti (2017). *Labor Market Integration of Refugees in Finland*. VATT Research Reports 185. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Saatavilla: <http://vatt.fi/documents/2956369/4207575/t185.pdf/466d79aa-ec0d-4982-9b5d-e45b536d6ae2>. Luettu 9.3.2017.
- Siipi, Helena (2017). Kulttuurinen rasismi ja aito puhdas ruoka. Jani Sinokki (toim.), *Rasismi ja filosofia*. Eetos-julkaisuja 18. Turku: Eetos, 73–88.
- Sisäministeriö (2011). Maahanmuuttajien työllistymisen esteet. Saatavilla: <http://www.intermin.fi/julkaisu/132011?docID=24895>. Luettu 01.11.2016.
- Skinnari-Luoma, Satu (2017). Vastaava sosiaaliohjaaja, Kauhavan vastaanotto-keskus. Sähköpostitiedonanto 1.2.2017.
- Skur, Thomas (2017). Ylikomisario, Pohjanmaan poliisilaitos, ulkomaalaisyksikkö. Sähköpostitiedonanto 3.3.2017.
- Snellman, Olli, Jaakko Seikkula, Jarl Wahlström & Katja Kurri (2014). Aikuisten turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten mielenterveyden ja psyykkisten ongelmien erityispiirteet. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 51, 203–222.
- Suoranta, Juha (2011). *Vastaanottokeskus*. Into-pamfletti 46. Helsinki: Into.
- Suutari, Timo, Anna-Maija Lämsä, Merja Lähdesmäki & Markku Mattila (2016). *Maahanmuuttajat työvoimana maaseudun yrityksissä: Yrityksen yhteiskuntavastuun näkökulma*. Raportteja 161. Seinäjoki: Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti.
- Söderling, Ismo (2016), "Vapaata liikkumista ja rajavalvontaa – Euroopan unionin muuttoliike". Jouko Kajanoja & Eero Yrjö-Koskinen (toim.), *Hajoaako unioni? Kirjoituksia EU:n kohtalonkysymyksistä*. Vapaus Valita Toisin –julkaisusarja, 5. Helsinki: Into, 99–135
- Teurajärvi, Jari.Pekka (2015). Paras mitä voimme antaa lapsillemme ei kelpaa turvapaikanhakijoille. Blogiteksti. *Uusi Suomi* 30.9.2015. Saatavilla: <http://jari-pekkateurajrvi.puheenvuoro.uusisuomi.fi/203799-paras-mita-voimme-antaa-lapsillemme-ei-kelpaa-turvapaikanhakijoille>. Luettu 13.02.2017.
- Tilastokeskus 2016. Väestörakenne, Taulukko 1. Väkiluku sukupuolen mukaan alueittain sekä väestömäärän muutos 31.12.2015. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vaerak/?tablelist=true. Luettu 13.12.2016.
- Tilastokeskus 2017. Väestörakenne, Taulukko 12. Väestö iän (1-v.), sukupuolen, siviilisäädyn ja kielen mukaan alueittain 1990–2015. Saatavilla: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vaerak/?tablelist=true. Luettu 09.02.2017.

Muut lähteet

- Tolppola, Mika (2017). Maahanmuuttajien kotouttamisesta vastaava työntekijä, Luona-yhtiö. Puhelintiedonanto 14.2.2017.
- Tuomola, Pekka (2016). Pakolaisten terveysriskit. Raili Gothóni & Ulla Siirto (toim.), *Pakolaisuudesta kotiin*. Helsinki: Gaudeamus, 139–154.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009). *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi*. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Saatavilla: <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettiset-periaatteet.pdf>. Luettu 15.6.2016.
- Valentine, Gill & Beth Longstaff (1998). Doing Porridge: Food and Social Relations in a Male Prison. *Journal of Material Culture*, 3 (2), 131–152.
- Viitanen, Kaisa & Katja Tähjä (2016). *Karkotetut: Mitä heille tapahtuu?* Helsinki: S&S.
- Yijälä, Anu & Maria Nyman (2017). *Living in Limbo – Qualitative case study of skilled Iraqi asylum seekers in Finland*. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 2017:1. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.